Academia Bârlădeană

Anul XXVIII, 1(90), Trimestrul 1, 2023

Revistă editată de
Societatea literar-culturală
Academia Bârlădeană

ACADEMIA BÂRLĂDEANĂ
Fondată în 1915

Președinte de onoare:
C. D. Zeletin

Președinte: Elena Monu

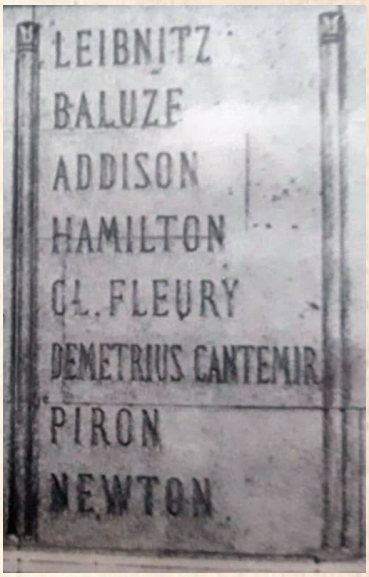
Dimitrie Cantemir

350 de ani de la naştere, 300 de ani de la trecerea în veşnicie

(26 octombrie 1673 – 21 august 1723)

Dimitrie Cantemir, consilier al ţarului Petru I

Numele marelui cărturar înscris pe una dintre plăcile de marmură, pe faţada Bibliotecii „Sainte-Geneviève” din Paris.

CUPRINS

Ioan Dănilă, *Centenare publicistice bârlădene* 2

• ***In memoriam C. D. Zeletin***

Cătălin-Andrei Teodoru, *C.D. Zeletin – drag prieten și companion de zboruri în înalt* 3

C.D. Zeletin, *Decalogul Academiei Bârlădene* 4

• ***Dimitrie Cantemir (1673-1723)***

Elena Monu, *Dimitrie Cantemir. Informații genealogice și biografice* 5

Ramona Chițiga, *Dimitrie Cantemir, Savant și Domn* 6

Simion Bogdănescu, *Cantemir și Caragiale între „Istoria ieroglifică” și „O scrisoare pierdută”* 7

• ***Istoriografice***

Costin Clit, *Câteva documente inedite despre satul Tămășeni de la fostul ținut al Fălciului* 9

Elena Monu, *Un mare filantrop uitat: Constantin N. Corbu (1833–1895)* 14

Gheorghe Gherghe, *Geneza târgului Bârlad. 615 ani de la semnarea certificatului de naștere al Târgului Bârlad* 15

Marcel Proca, *Spitalul „Bârlad și Elena Beldiman”. Doctorul Constantin Codrescu* 16

• ***Poezie***

Adrian Voica 18

Eugen Deutsch 18

Simion Bogdănescu 19

Dumitru Merluşcă 19

Georgeta Popovici 19

Magdalena Lazanu 20

Alexandra Florentina 21

Nina Toma 21

Tincuța Horinceanu Bernevic 21

• ***Patrimoniu cultural***

Cela Neamțu 22

Nicoleta Arnăutu, *Cela Neamțu - doamna tapiseriei românești* 24

• ***Ecouri ale unui debut literar***

Simion Bogdănescu, *Dor de poezia Ioanei Dor* 27

Valeriu Stancu 28

Teodor Pracsiu, *Ioana Dor - Logodnă în singurătate* 28

Theodor Codreanu, *O poetică a ecourilor?* 29

• ***Istorie și critică literară***

Dan Sandu, *În trecerea anilor* 30

Aristotel Pilipăuțeanu, *Autograf pe un distih* 32

Horațiu Stamatin, *„Istoria ce nu ne mai încape astăzi”* 34

Teodor Pracsiu, *Gheorghe Gherghe. Zăicoi. Oameni și locuri* 35

Ghiță Cristian, *Preotul Alecu Dumitrașcu-Tăune și poeziile lui* 36

• ***Eseu***

Roxana Galan, *Regenerarea lumii la început de an: Noul An* 37

• ***Istoria limbii***

Teodor Oancă, *Din antroponimia românească (IV)* 39

• ***Traduceri***

Carmen Bulzan, *Simion Bogdănescu* 40

Viața Academiei 41

IOAN DĂNILĂ

CENTENARE PUBLICISTICE BÂRLĂDENE

„Weimarul României” nu-şi dezminte faima nici în zona presei. Într-un singur an, cel în care am intrat de câteva luni, instituția centenarului înregistrează trei publicații apărute la Bârlad. Să le luăm pe rând, cu precizarea că informațiile le-am desprins din „Istoria jurnalismului din România în date. Enciclopedie cronologică”, coordonată de Marian Petcu (Iași, Editura POLIROM, 2012). Prezentarea bibliografică este semnată de Monica Păun, de la Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” Vaslui, care preia contextual informația din monumentalul „Dicționar al presei literare românești (1790-2000)” al lui Ion Hangiu (București, Editura Institutului Cultural Român, 2004, s.v.), care a consultat respectivele publicații la Biblioteca Academiei Române.

La 1 ianuarie 1923, apare hebdomadarul **„Idealul”**, cu subtitlul „Revistă lunară literară-politică-socială”. Din iunie același an, se mută la București, cu apariții până la 23 sept. 1923. Înregistrează un hiatus până în februarie 1936, când reapare cu titlul ușor modificat: „*Idealul.* Publicație lunară”. Orientată spre stânga (dă tiparului texte despre ideologii clasei muncitoare și studiile critice ale lui Constantin Dobrogeanu-Gherea), publicația își asumase misiunea „să împrăștie peste tot locul lumina și adevărul”, popularizând literatura română și cea universală. E o tribună a ideilor novatoare, deși discutabile, dar și un spațiu al democrației: combate mișcările studențești antisemite, luând drept aliați, prin maxime, pe La Bruyère, Pascal, Herder, Traian Demetrescu ș.a. Anatole France este prezent cu un fragment din „Răscoala îngerilor”, iar la „Revista revistelor” sunt prezentate „Gândirea” și „Cugetul românesc”.

În martie 1923, iese de sub tipar primul număr al lunarului **„Freamătul literar”**, cu subtitlul „Revistă tradiționalistă”. Va înregistra, sub conducerea unui comitet, 5 numere, între care ultimul, dublu, deci până în luna august. Orientarea este către repoziționarea provinciei culturale: „Centrul a fost cucerit mai ușor de manierele literare străine; provincia e mai aproape de mireasma gliei” (Gr. Veja, „Revistele de provincie”, în nr. 4-5). Publicațiile care apar în țară au avantajul că „pregătesc și dau posibilitatea de afirmare viitoarelor talente, păstrează neatinsă aroma caracteristică fiecărui colț de țară”. Semnează poeții G. Ranetti și Enric Furtună, prozatorii Petru V. Gîdei și Cornelia Buzdugan, dar și G. Tutoveanu, Virgil M. Duiculescu, Gh. Bujoreanu. Un eveniment din 1920, Festivalul „Al. Vlahuță”, este prezentat acum.

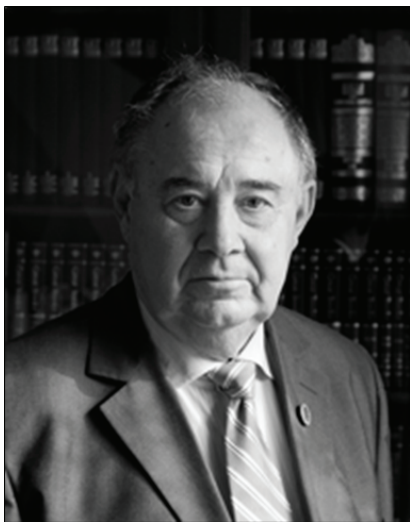
De la 15 iunie 1923, până la 15 septembrie, apare **„Tribuna liberă”**, cu subtitlul „Politică-literară”, coordonată de un comitet. Printre colaboratori îi găsim pe G.M. Zamfirescu și Eugen Relgis.

CĂTĂLIN-ANDREI TEODORU

C.D. ZELETIN – DRAG PRIETEN ŞI *COMPANION DE ZBORURI ÎN ÎNALT*

Am trăit până la 6 ani la Văleni, comuna Viişoara (fostă Băsăşti), în casa bunicilor de pe tată, apoi ne-am mutat la Vaslui, însă am petrecut vacanţele de iarnă şi de vară tot la Văleni. Casa bunicilor era vis-à-vis de Pădurea Văleni, altădată proprietate a familiei Roşca Codreanu. Nu de puţine ori bunica ne arăta spre pădure şi ne indica locul *La Lac,* în dreptul unor stejari seculari: acolo Gheorghe Roşca Codreanu voia să facă şcoala în care să înveţe, în „dialectul latinesc", 100 de elevi, aşa cum am aflat mai târziu din testamentul marelui filantrop, mort la doar 32 de ani, la Viena, în urma unei cangrene la intestine.

Curiozitatea de a afla mai multe despre Gheorghe Roşca Codreanu m-a făcut să iau legătura cu doamna Alina Butnaru, muzeograf la secţia *Personalităţi Bârlădene*, de la care am aflat mai multe informaţii şi care m-a îndrumat către preşedinta Academiei Bârlădene, doamna profesoară Elena Monu. Domnia sa mi-a vorbit despre arborele genealogic al familiei Roşca Codreanu, înrudirea lor cu familia Kostaki şi despre multe altele; mi-a dat de asemenea informaţia că la Bucureşti urma să se lanseze o carte despre Principesa Elena Bibescu, vară a fraţilor Roşca Codreanu, cărora autorul, nimeni altul decât domnul C.D. Zeletin, le-a dedicat un întreg capitol.

Aşa am ajuns la conferinţa *Principesa Elena Bibescu, muziciană de geniu,* susţinută pe 24 februarie 2008, la Sala Atelier a Teatrului Naţional Bucureşti şi l-am întâlnit pe domnul profesor C.D. Zeletin. Am urmărit cu mare interes prezentarea făcută de domnia sa, la început părând un om timid, dar pe măsura derulăriii subiectului, pe care îl stăpânea cu desăvârşire, cu o dezinvoltură şi un talent oratoric dobândite de-a lungul carierei universitare. Prezentarea vieţii marii pianiste Principesa Elena Bibescu şi a începuturilor pariziene ale marelui muzician George Enescu, mulţimea de detalii şi date biografice au lăsat audienţa fără cuvinte. La sfârşitul conferinţei, am primit un autograf de la autor, iar după ce i-am împărtăşit interesul meu pentru familia Roşca Codreanu, mi-a scris pe colţul broşurii conferinţei numărul de telefon de acasă – *C.D. Zeletin: 318.83.38* – invitându-mă să îi fac o vizită pentru a discuta subiectul mai pe îndelete.

Am dat curs invitaţiei şi l-am vizitat acasă, în strada Barbu Delavrancea nr. 61, unde l-am cunoscut în universul său, la biroul de lucru de lângă „banca merovingiană", înconjurat de teancuri de manuscrise, de mii de cărţi în bibliotecă, dar şi de covorul de flori ale grădinii din jurul casei. Mi-a povestit, cu o cuprindere enciclopedică, întâmplări din existenţa domniei sale, a numeroaselor personalităţi cunoscute de-a lungul vieţii, despre Burdusacii copilăriei, despre familia sa mult iubită, despre nobilii fraţi Gheorghe şi Neculai Roşca Codreanu, despre principesa Bibescu, despre „moş" Virgil Caraivan, despre George Tutoveanu, despre tot ce înseamnă „frumuseţea şi spiritualitatea ţinuturilor tutovene".

Locuia împreună cu fratele mai mare, Paul, căruia îi spunea Lulu şi care i se adresa cu apelativul Dada, poveste istorisită în *Dada & Dada. Fulguiri din copilărie*, volum terminat, rămas în manuscris, pe care am avut onoarea să-l citesc, să-l tehnoredactez şi să-l corectez, împreună cu doamna profesor Elena Popoiu şi cu poetul Simion Bogdănescu, volumul fiind pregătit pentru tipărire încă de acum un an.

Eram întâmpinat de fiecare dată cu mare dragoste de către ambii fraţi, iar eu îi iubeam la fel cum îmi iubesc părinţii. Discuţiile nu începeau până când domnul Zeletin nu făcea o cafea cu caimac la ibric, cu tot ritualul de decantare şi punere în ceşcuţe, sau până când nu mă servea cu trufe ori alte dulciuri nelipsite din casă şi pe care le iubea nespus. Începeam prin a ne „jelui" unul altuia, eu, că nu am timp să fac anumite lucruri, dumnealui, că nu mai are putere, că uită. Ne încurajam reciproc, apoi treceam la subiectele preferate: Bârladul şi personalităţile lui, politica actuală şi chiar geopolitica. Astfel întâlnirile noastre s-au transformat în „eterne rememorări tutovene", cum îi plăcea să le numească.

Au urmat 12 ani de „scumpe răscoliri în istoriile tutovene", „uniţi în zboruri şi trudă". Domnul Zeletin „mă chinuia", cum îi plăcea să spună, cu mici rugăminţi mai mult sau mai puţin tehnice – să scanez şi să editez fotografii, să tehnoredactez vreun text, să trimit un email – lucruri obişnuite pentru mine. Îmi făcea mare plăcere să îl ajut. La un moment dat, mi-a propus să preiau un proiect al domniei sale pe care nu avea timp să îl realizeze: alcătuirea unui album de portrete şi caricaturi desenate de Victor Ion Popa. Am acceptat provocarea cu interes, mai ales că am copilărit lângă Dodeştii scriitorului. Am pornit de la câteva portrete din *Adevărul literar şi artistic,* numere pe care le deţinea domnul Zeletin în arhiva personală. În următorii cinci ani, am descoperit peste o mie de desene ale lui Victor Ion Popa, în colecţii de ziare, prin biblioteci, muzee, colecţii particulare, cunoscând astfel şi urmaşi ai Mariei Mohor, cea de-a doua soţie a artistului. A rezultat un album de peste opt sute de pagini, lansat în 2015, la aniversarea a 100 de ani de la naşterea Academiei Bârlădene. Tot pentru această sărbătoare am pregătit, împreună cu domnul Zeletin, ediţiile anastatice ale revistelor *Răzeşul* şi *Documente răzăşeşti* ale lui Virgil Caraivan şi a volumului de versuri *Covor basarabean* al poetului Dimitrie Iov.

Alte proiecte – precum o *Istorie a Academiei Bârlădene* – au rămas, din păcate, neîmplinite.

Domnul Zeletin mi-a dăruit o mare parte dintre volumele editate de dumnealui, iar pe celelalte le-am achiziţionat de la

anticariate. Îl „chinuiam" rugându-l să îmi dea autografe pe fiecare din cele peste 60 de cărţi editate, reeditate şi îngrijite de-a lungul vieţii. Am devenit astfel posesorul unei întregi colecţii de cărţi semnate C.D. Zeletin. Îmi lipseşte doar un volum, ediţia bibliofilă Charles Baudelaire, *Florile Răului*, scoasă la Editura Aldine, în anul 2004. Pe lângă acestea, cum domnul Zeletin mi-a insuflat dragostea pentru personalităţile tutovene şi pentru marii români, domnia sa însuşi fiind un mare patriot, biblioteca mea s-a îmbogăţit cu nenumărate cărţi ale scriitorilor A. Vlahuţă, G. Tutoveanu, G. G. Ursu, V.I. Popa, V. Voiculescu, T. Chiricuţă, T. Pamfile, Gh. Vrabie, R. Boteanu, V. Caraivan, I. Antonovici, N. Crainic, P. Şeicaru, D. N**a**nu, E. Gârleanu, P. Halippa, O. Ghibu, I. Buzdugan, D. Iov ş.a.

Domnul Zeletin a studiat, a scris şi a citit neobosit. În perioada în care l-am cunoscut, a lucrat la reeditarea întregii sale opere literare, sub titlul *Scrieri*, apărute în 7 volume a câte opt sute-o mie de pagini fiecare, la Editura Spandugino, în colecţia *Distinguo*. A editat în această perioadă şi volume noi: *Centenar George Emil Palade, 1912–2008. Laureat al Premiului Nobel pentru Medicină, 1974. Crestomaţie de familie, Domnu-i domn şi lerui ler, Aşternutul insomniculuiă*... Fiecărui volum îi făcea trei-patru corecturi, iar manuscrisele erau scrise, rescrise pe curat, dactilografiate, apoi corectate, adnotate...O muncă titanică, ţinând cont şi de starea de sănătate precară din ultimii săi ani şi de insomniile ce l-au însoţit toată viaţa.

Puţini ştiu că şi-a dăruit întreaga existenţă cercetării în domeniul biofizicii, tălmăcirilor din italiană şi franceză, scrierii de poezie, proză şi istoriografie. S-a stins din viaţă cu părerea de rău că nu şi-a văzut publicat ultimul volum din ciclul *Scrieri. Scrieri 7. Poezie franceză* a ieşit de sub tipar la două zile de la trecerea sa în veşnicie.

Academia Bârlădeană i-a dedicat trei volume omagiale, în 2010, 2015 şi cel de-al treilea în anul 2020, cu titlul: *In Honorem/In Memoriam*. *C.D. Zeletin 85*. *Omagiu călugărului alb*.

Sper să nu rămână în zadar truda depusă la tehnoredactarea volumului rămas în manuscris, *Dada & Data. Fulguiri din copilărie*, volum pe care l-a terminat - conform notelor autorului - ultimele pagini ale manuscrisului arătând suferinţa prin care trecea în ultimii ani ai vieţii. C.D. Zeletin descrie în acest volum împletirea celor două firi care îl defineau, *firea patriarhală, moştenită de pe mamă, şi firea modernă moştenită de pe tată*, şi rememorează cu atâta dragoste amintiri despre familia sa, despre bunici, părinţi, despre fratele mai mare Lulu şi sora mai mică, Găbiţa.

Am scris aceste rânduri la împlinirea, pe 18 februarie, a trei ani de la dispariţia profesorului C.D. Zeletin, drag prieten şi „companion de zboruri înalte".

18 martie 2023

DECALOGUL
intim, deci tainic, al
ACADEMIEI BÂRLĂDENE
AJUNSĂ LA CENTENAR

1. Prin natura ei, ***Academia Bârlădeană*** este o societate artistică elitistă, nu democratică.
2. ***Academia Bârlădeană*** nu este o asociaţie unde se înscrie cine vrea. E un for spiritual.
3. ***Academia Bârlădeană*** trebuie să atragă prin prestigiu.
4. ***Academia Bârlădeană*** nu trebuie să atragă prin generozitate, deoarece generozitatea e nediscriminativă; ea poate fi interpretată ca ispitire, ca o propagandă, contrarie spiritului aulic.
5. ***Academia Bârlădeană*** nici nu dăruieşte, nici nu solicită. Poate însă invita.
6. ***Academia Bârlădeană*** ţine de auxiliarul ***a fi***, nu de auxiliarul ***a avea***. Ea trebuie să aibă, însă numai prin dar, donaţie ori atribuire.
7. Bunurile ei materiale recunosc numai sensul centripet.
8. Bunurile ei spirituale recunosc numai sensul centrifug. Ea trebuie să iradieze.
9. ***Academia Bârlădeană*** aşteaptă oferte, nu aleargă după aderenţi.
10. ***Academia Bârlădeană*** îşi respectă temeiul identitar. Pe măsură ce îşi consolidează reprezentările vernaculare, legate de Bârlad şi de transcendenţa lui, în aceeaşi măsură este simţitoare la secunda pulsaţiilor universalităţii. Spiritul ei se deplasează spre zenit, nu spre punctele cardinale ale expansiunii.

C.D. Zeletin,
Preşedinte de onoare al Academiei Bârlădene
Bucureşti, 2 ianuarie 2014

ELENA MONU

DIMITRIE CANTEMIR. INFORMAȚII GENEALOGICE ȘI BIOGRAFICE

Originea tătărească a familiei a fost inventată de Dimitrie Cantemir în lucrarea „Viața lui Constantin Cantemir" care nu știa – sau a trecut cu vederea – rădăcinile românești ale Cantemireștilor, neam de răzeși din Silișteni, sat și moșie de pe Valea Elanului. Documentar, spița familiei începe cu Pătru Silișteanul (1490), stăpân al satului, din care a descins Cantemir Silișteanul (1612–1693), numit Cantemir în cinstea unui Mârzac, tătar.

Starea materială modestă a neamului său l-a determinat pe tânărul Constantin Cantemir „să-și caute norocul în țări străine, ca lefegiu". Întors în Moldova pe la 1660, a folosit banii strânși din campaniile militare pentru a cumpăra pământ în zona Siliștenilor. Acesta a fost temeiul ascensiunii sale în ierarhia politică a Moldovei, ascensiune favorizată de alianțele sale matrimoniale. La Silișteni, conform cercetărilor efectuate de istoricul Costin Clit, Constantin Cantemir a ridicat un schit cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae", în preajma satului Silișteni, moșia familiei sale, pe ruinele fostei Mănăstiri Mănești, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Sfântul lăcaș va constitui locul de veci pentru monahia Macrinia, sora ctitorului, înmormântată aici în 1677. Una dintre soțiile lui Constantin Cantemir, Ana (Anița) Bantaș, i-a dăruit trei copii: Antiohie, Dimitrie și Elisabeta, care au rămas orfani de mamă la o vârstă fragedă.

Dimitrie Cantemir, portret din tinerețe

Bisericuța de lemn, ridicată de răzeșii din Silișteni la începutul secolului al XIX-lea.

Cantemir s-a implicat în viața politică a Moldovei, urcând în ierarhia politică și militară.

Cunoscut și recunoscut pentru calitățile sale militare, a participat, în anul 1683, în campania impusă de sultan domnilor Țării Românești și Moldovei, Șerban Cantacuzino și Gheorghe Duca. Oștile aliaților Imperiului Otoman au ajuns la Viena, care a fost salvată și datorită intervenției militare a regelui Poloniei, Jan Sobieski. Doi ani mai târziu, Constantin Cantemir, susținut de familii boierești înrudite, a fost „căftănit", adică turcii l-au numit domn al Moldovei.

Domnia sa a fost tulburată de luptele crâncene dintre „partidele" boierilor, care s-au finalizat cu complotul unor familii mari boierești din sudul țării. Complotul s-a desfășurat în noiembrie 1692, în timpul nunții de la Suseni-Băcani, moșia boierilor Palade. Complotiștii au hotărât înlăturarea lui Constantin Cantemir și înlocuirea sa cu Velișco Costin. Fratele său, Miron Costin, nu fusese la nuntă, pentru că se afla la Barboși de Roman, unde soția sa era pe moarte. Domnul îi pedepsește pe complotiști, în primul rând pe Velișco Costin, decapitat în fața Curții Domnești din Iași. În cele din urmă, presat de Iordache Ruset, poreclit de Neculce „matca tuturor răutăților", domnitorul trimite pe armaș la Barboși, unde-l decapitează pe Miron Costin. Bătrân și bolnav, bântuit de remușcări, Constantin Cantemir s-a săvârșit din viață în ianuarie 1693.

În contextul perioadei tulburi, boierii fideli au tăinuit, timp de o zi și o noapte, moartea lui Constantin Vodă. În răstimp, ei au pregătit „arzurile" către Țară și Poartă, susținând candidatura lui Dimitrie Cantemir, conform hotărârii luate de Divanul Domnesc și de Mitropolitul Moldovei. Întâmplător se afla la Iași un agă turc, care l-a „căftănit" pe tânărul Dimitrie, prezent la înmormântarea tatălui său în Biserica „Sfântul Nicolae", edificiu religios amplasat în incinta Curții Domnești.

Domnia lui Dimitrie Cantemir a durat doar trei săptămâni. Anunțat de boierii pribegi, Constantin Brâncoveanu, dușmanul de moarte al Cantemireștilor, a trimis daruri scumpe la poartă, care a decis înlăturarea lui Dimitrie Cantemir. În aceste împrejurări, a sosit la Iași un capugiu, trimisul sultanului, care avea ordinul de a-l mazili pe tânărul domn și, după obicei, urma să-l aducă la Istanbul, unde îl aștepta pedeapsa. Planul domnului Munteniei era de a-l impune la Scaunul Moldovei pe Constantin Duca, pe care îl logodise cu fiica sa, Maria. Întâmplarea l-a salvat pe tânărul Dimitrie. Capugiul, de neam cerchez, Mehmet Pașa Cerchez, fusese un vechi prieten al tatălui său. În favoarea lui Dimitrie a intervenit un mare boier, cerchez de origine, Ștefan comisul Cerchez, care l-a rugat pe capugiu să-l ierte pe „Dumitrașco-beizădeoa...că-i un copil", cum scrie Neculce. Ajuns la Istanbul, Dimitrie l-a întâlnit pe fratele său, Antiohie, care fusese zălog (garant) în vremea domniei tatălui lor. Mehmet Pașa Cerchez nu numai că i-a scăpat de uneltirile Brâncoveanului, susținute de mii de pungi, dar în anii următori, ocupând funcții mari la curtea sultanului, i-a ajutat în diverse modalități finalizate cu revenirea lor la domnia Moldovei.

Reflectând asupra acestor întâmplări, înțeleptul Ion Neculce scrie: „Că, unde va da Dumnedzău, sînt și bani, și prietenii, și de toate".

Bibliografie:

Ion Neculce, *Opere. Letopisețul Țării Moldovei și o samă de cuvinte,* Editura Minerva, București, 1982, pp. 343- 347;

Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimporane. Boierii moldoveni,* Editura Minerva, București, 1973, postfață și note de Ștefan S. Gorovei (nota 50, p. 109).

Imaginea actuală a Mănăstirii D. Cantemir din Grumezoaia; vechiul sat, Silișteni, situat între râurile Elan și Recea, a dispărut.

RAMONA CHIȚIGA

DIMITRIE CANTEMIR, SAVANT ȘI DOMN

Dimitrie Cantemir este considerat unul dintre cei mai erudiți umaniști, situat cu mult deasupra cărturarilor vremii sale, formându-și cultura dinspre antici către moderni, preluând limba latină drept instrument esențial al expresiei, Pentru Lucian Blaga, „este *inorogul alb al gândirii românești, făptură stranie și pură, de o genială claritate în previziuni,"* în timp ce pentru P.P. Panaitescu, „Dimitrie Cantemir nu a fost o statuie, ci un om viu în mijlocul societății în care a trăit," iar, pentru George Călinescu, a fost „erudit de faimă europeană, voievod moldovean, academician berlinez, prinț rus, cronicar român, cunoscător al tuturor plăcerilor pe care le poate da lumea, un Lorenzo de Medici al nostru."

Înzestrat cu excepționale calități pentru munca științifică, căpătase încă din tinerețe cunoștințe vaste de literatură, istorie, filosofie. A fost primul turcolog și arabist din lume, primul traducător al Coranului, cunoștea matematicile, avea vaste cunoștințe de arhitectură, se pricepea în artele plastice și muzică.

Recunoscută de personalități de valoare internațională (Voltaire, Lordul Byron, Victor Hugo ș.a.), opera științifică și artistică a lui Dimitrie Cantemir este umanistă, converge în gândirea modernă europeană, care pune în centrul naturii omul.

Despre Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea, carte scrisă în română și tipărită la Iași în 1698, s-a spus că e mai mult decât un tratat de etică; e întâiul eseu scris în limba română. În această primă lucrare filosofică românească, întâlnim disputele medievale despre timp, suflet, natură sau conștiință. Este, după cum estimează academicianul Virgil Cândea, *„prima scriere românească în care probleme precum inexistența sufletului, a nemuririi sau a învierii să fi fost puse atât de explicit". „Istoria ieroglifică, s*crisă la Constantinopol în limba română, între anii 1703–1705, este „prima operă literară românească în deplinul înțeles al cuvântului", consideră criticul Nicolae Manolescu, și totodată *„întâia scriere care cuprinde memorii, cu descrierea amplă a întregii societăți contemporane",* în opinia lui Sextil Puşcariu.

La propunerea lui Gottfried Wilhelm Leibniz, Cantemir a fost ales, în 1714, membru al Academiei din Berlin, fiind primul român devenit membru al unui for științific internațional: „Filozof între regi dar și rege între filozofi"… „Preafericitul și preaînțeleptul Dimitrie Cantemir… printr-o pildă pre cât de rară pre atât de lăudabilă și-a legat numele de cel al cercetătorilor științelor, și prin alăturarea sa la societatea noastră i-a adus acesteia cea mai aleasă podoabă și strălucire." În această calitate, savantul Dimitrie Cantemir aduce cu el mirifica înțelepciune orientală, filtrată prin conștiința unui european. Cu aceeași iscusință, el scrie cărți în latină, este preocupat de logică, metafizică și cunoaște filosofia lui van Helmont, vorbește curent turcește, arabă sau persană, cântă la tambură și compune arii pentru dervișii sau sistematizează ritmurile muzicii otomane cu lucrarea *Kitab-i-musiki (Cartea științei muzicii)*, intrând în istoria muzicală a Turciei ca fondator al muzicii laice și al celei religioase, sub numele de *Cantemir-oglu* (fiul lui Cantemir) .

Istoria Imperiului Otoman (1714–1716) și *Sistema religiei mahomedane* (1722) sunt opere prin care domnul român și serenissim principe al Rusiei oferă Occidentului imaginea cea mai consistentă despre împărăția turcească, cultura și religia acesteia.

Vocația sa culturală de punte între Orient și Occident va fi notată în mod concis de Voltaire în „Histoire de Charles XII": Moldova era cârmuită atunci de principele Cantemir care reunea talentele grecilor vechi, știința literelor și a armelor."

Dimitrie Cantemir este primul savant român care a făcut cunoscute Europei, în limba latină dar și în limbi vernaculare, istoria, cultura, etnografia, așezarea geografică a țării sale, precum și originea și specificul poporului său., urmând o cale programatică, trasată după un plan bine conceput. Concepția savantului despre unitatea poporului său este exprimată în texte variate, dar reiese în chip sintetic dintr-un pasaj aflat în *Historia Moldo-Valachica*. Astfel, „astăzi moldovenii, muntenii, vlahii transalpini, basarabenii și epiroții se numesc pe sine cu toții cu un nume cuprinzător, nu vlahi, ci români, iar limbii lor neaoșe îi spun limba română."

Cu Dimitrie Cantemir, cel care era principe și sta la masă cu marile capete încoronate, care dialoga cu floarea diplomației europene, care comunica direct în empireul savanților vremii, pătrundem în lumea modernă, a echilibrului european, în lumea decăderii imperiilor medievale și a afirmării națiunilor. Era o lume pe care unii au definit-o de „criză a conștiinței europene", iar alții de „trecere de la mica la marea Europă".

Surse bibliografice:

Balaban Narcisa Urucu, *Dimitrie Cantemir - simbol al culturii românești în deschidere universală*, în *Ziarul Lumina,* octombrie, 2008.

Constantinoiu Marina, *Dimitrie Cantemir, savant de renume european, un Lorenzo Medici român,* în *Ediția de dimineată*, iulie 2020.

Panaitescu P.P., *Dimitrie Cantemir. Viața și opera,* Editura Academiei RPR, 1958.

Pop Ioan Aurel, *Între real și ideal. Dimitrie Cantemir despre locul românilor în Europa*, Sesiune de comunicări științifice, București, 10 decembrie 2010.

Xenofontov Ion**,** *Dimitrie Cantemir și Dinastia Cantemireștilor*, în *Moldova suverană,* 2016.

Numele lui Dimitrie Cantemir, în aleasă companie...

SIMION BOGDĂNESCU

CANTEMIR ŞI CARAGIALE ÎNTRE „ISTORIA IEROGLIFICĂ" ŞI „O SCRISOARE PIERDUTĂ"

Inexplicabile fire apropie, peste timp, unele opere literare, fără evidentă înrudire, şi unii scriitori atât de diferiţi, la prima vedere, prin „geografia interioară". Caragiale şi Cantemir, „*Istoria ieroglifică" şi* „O *scrisoare pierdută*"? De unde această corespondenţă structural-afectivă? Unde îşi corespund cele două opere de renume, un roman şi o comedie? Poate fi „*Scrisoarea pierdută*" o hieroglifă a hieroglifelor comice şi „cifrul diplomatic" (P.P. Panaitescu) al Inorogului secret - o stare genuină caragialeană? Afirmaţia, pe jumătate în glumă, a lui Caragiale („Sunt vechi, domnule!") poate fi încă luată în serios. „Vechi", mai bine zis, întors nenea Iancu prin „văz monstruos" spre soitării şi carnavalescul Orientului (cum au subliniat Paul Zarifopol şi I. Constantinescu) şi, totodată, răsturnat cu aceeaşi mască spre Occident (clasicismul comic molièresc) şi iarăşi întors la balcanismul fanariot!

Pe când citeam „*Istoria*..." (Ed.B.A.R., 1973) am notat uimit, cu creionul, pe marginea unui paragraf: „Caragiale!" Ca să aflu mai târziu, din observaţiile doamnei Elvira Sorohan, confirmarea unei pertinente legături între spiritul cantemirian şi cel caragialean: „Dimitrie Cantemir a deschis cariera discursului comico-satiric (pseudo-savant, naiv, abil, de impostură sau demagogic) în literatura română, procedeu adus la nivelul afirmării clasice de Caragiale. Balcanismul spiritualului autor al *„Scrisorii pierdute"* este încă în multe alte privinţe anticipat în lumea pestriţă a *„Istoriei ieroglifice"*căzută prematur în ispita parlamentarismului steril." (Din „Postfaţa" la *„Istoria ieroglifică"*, Ed. Junimea, 1988).

Pentru noi, între Partea I a „*Istoriei ieroglifice*" şi comedia „O *scrisoare pierdută*" (mai ales actul III!) există surprinzătoare asemănări. Dacă judecăm bine, Partea I, după cum însuşi autorul precizează, e tot mijlocul transferat la începutul cărţii, aşadar corespunde actului III al comediei!

Dar să trecem la demonstrare, întrucât a enunţa numai nişte păreri fără susţinere, fără argumentum, poate fi un act de oarbă cutezanţă. Caragiale şi Cantemir au şarjat, prin caricatură, mai ales Fanarul, grecismul fanariot, domnitorul moldovean în epoca de infiltrare a acestuia (1705), nenea Iancu în 1884, adică exact peste 179 de ani, diriguit, desigur, şi de teoria maioresciană a „formelor fără fond" şi de publicistica şi „scrisoarea" eminesciene („tot Fanarul, toţi iloţii"). Altfel spus, dacă prinţul moldav presimţea substituirea domniilor pământene, ca unul ce trăise multă vreme în chiar epicentrul intrigilor politicianiste fanariote, dramaturgul i-a ridiculizat, peste secole, rezultatul politicianist, lacom, demagogic şi imoral! De la templul Pleonexii cu „stomah" fără fund la „Ghiţă, pupă-l în bot şi-i papă tot, că sătulul nu crede la ăl flămând" e distanţă temporală ca de la Fanar la Ploieştii veacului trecut.

Prinţul moldav îşi expune teoria şi finalitatea cărţii sale în cunoscuta prefaţă *„Izvoditoriul cititorului/ Sănătate*", prefaţă în care trei idei vin în sprijinul nostru:

1) Este conştient că ascunde faptele „în mijlocul theatrului cititorilor" (ceea ce, de altfel, şi Caragiale urmăreşte, pentru că, de fapt, „O *scrisoare..."* conţine o infinitate de scrisori pierdute - „Mai trebuie ş-altădată... La un caz iar... pac! la Războiul!").

2) Şi-a frământat mintea ca să potrivească ieroglifele, temperamentul şi caracterul chipului uman cu instinctul şi comportamentul păsărilor şi animalelor: „firea chipului cu firea dihaniii ca să-şi răducă tare am nevoit." (Cât l-a dibuit dramaturgul pe Agamiţă Dandanache ne-a lăsat mărturii I. Suchianu!).

3) Nu istoria ca atare, ci „deprinderea ritoriciască" mai mult a urmărit-o, în compunerea secretei sale cărţi. Dar parcă I. L. Caragiale în eseul *„Câteva păreri"* (1896) nu dădea a înţelege că priveşte în batjocură întreprinderea ritoricească: „A! sfântă retorică! Cu multă pietate mi-aduc aminte de savantul *„Cours français de Rhétorique",* prima ţâţă de la care am supt laptele ştiinţei literare..."

Cantemir a înţeles că opera sa ţinteşte şi către ceva comic, întrucât în *„Scară a numerelor şi cuvintelor streine tâlcuitoare"* explică posibilului cititor cuvinte greceşti precum: *mateologhia* - „voroavă în deşert, buiguire, cuvânt fără socoteală", - şi sub acest aspect personajele sale ieroglifice şi cele caragialeene „scriitoriceşti" suferă toate de această boală (inclusiv Cetăţeanul turmentat, care e oprit doar de sughiţuri, de efectul alcoolului ca să-şi dea drumul şi el la delir!), *comedie* - „Figuri, voroave carile scornesc râsul şi închipuiesc istoriile adevărate", - şi sub acest aspect *„O scrisoare pierdută"* devine o *„Istorie ieroglifică*", întrucât figurile sale acoperă toată scriitura demagogică şi prostească a politicianismului nostru din veacul trecut, fiecare personaj fiind utilizat şi subtilizat în rol ca hieroglifă comică! şi *theatru* - „Locul privelii în mijlocul a toată ivala", - şi aici se potriveşte indicaţia scenică din Actul III: „Teatrul înfăţişează sala cea mare a pretoriului primăriei" şi credinţa unor personaje că totul se petrece ca în teatru (teatralitatea teatrului, teatrul în teatru, tehnici relevate de V. Cândea şi I. Constantinescu). De pildă: Tipătescu: „- Aşa neglijenţă nu se pomeneşte nici în romane, nici într-o piesă de teatru." (*Actul III, scena 6)* .

Rezultă, aşadar, că ambii scriitori prezintă lumea ca teatru (Theatrum Mundi). Începutul *„Istoriei ieroglifice"* şi Actul III al *„Scrisorii pierdute"* au multe puncte comune. E vorba, lucru bine ştiut, de o adunare, unde se petrece o confruntare politică (în vorbe). La domnitorul moldav păsăreştile şi dobitoacele se prezintă „fieştecarea cu ciata sa". La Caragiale, de o parte tabăra lui Zaharia Trahanache, Zoe, Tipătescu, Farfuridi, de cealaltă, Caţavencu, Ionescu, Popescu, dăscălimea, popa şi moflujii. Şi prozatorul indică starea de fapt a adunăturilor: „dintr-îmbe părţile fiecare dihanie glas de sfat şi bolbătură de învăţătură începu a da..." „Rumoarea (din fund)" caragialeană este astfel şi ea atent subliniată: „...altă ceva nu să înţălegea, fără numai chiote netocmite şi huiete neauzite". Această „voroavă a mulţi şi totdeodată" corespunde corului imens caragialean: „Toţi: - Ştim ce este plebicistul! (Rumoare şi protestări în grupul lui Caţavencu: A! A! A!; Toţi în grup: A! A! A! Rumoare"). Până aici a decăzut corul antic!

Garabet Ibrăileanu în strălucitul său studiu „*Numele proprii în opera comică a lui Caragiale*" a găsit o scânteie de stranie inspiraţie când le-a oferit drept „formule rezumative". Ce altceva sunt hieroglifele dacă nu rezumate, sinteze ale realităţii? Însuşi Cantemir, în amintita *„Scară..."* le explică în acest mod: „ieroglifia - el. - Chipuri de pasiri, de dobitoace şi de alte jigănii şi lighioi cu carile vechii în loc de slove să slujiia". Din acest punct de vedere, Caţavencu, de pildă, e o hieroglifa a demagogului politic (caţa,

becaţa, pasăre cârâitoare!). Şi dacă prinţul moldovean ne arată păsări şi animale spre a ascunde oameni politici, nenea Iancu ne prezintă oameni politici ascunşi sub nume de păsări, obiecte, alimente (Caţavencu, Farfuridi, Brânzovenescu, Trahanache). Caragiale întoarce ieroglifele. Le răstoarnă. Dacă Agamemnon cucerea Troia, Agamiţă subtilizează o... scrisoare!

Să descoperim acum, acolo unde textul e peremptoriu, identităţi de hieroglife cantemireşti şi caragialeşti. Aici vom observa că Vidra întruneşte atât calităţile comice ale lui Nae Caţavencu, cât şi pe acelea ale lui Farfuridi şi ale fiului lui Zaharia Trahanache. Exemplificăm: „în mijlocul theatrului, jigania carea Vidra să chiamă, cu mare obrăznicie sări" (precum Caţavencu!). Dar discursul ei seamănă leit cu acela al lui Farfuridi şi cu vorbele fiului lui Zaharia: „Vestită axiomă (...) cel de-asemenea iubeşte pre cel şie de-asemenea (iubirea dară cătră cel şie de-asemenea va să arete neiubirea cătră cel şie nu de-asemenea)". Să comparăm. E vreo diferenţă: „Farfuridi (luând vânt): - Când zicem dar 64, zicem plebicist, când zicem plebicist, zicem 64..." Sau: „Zice: Tatiţo, unde nu e moral, acolo e corupţie şi o soţietate fără prinţipuri va să zică că nu le are".

Vidra vrea să înduioşeze adunarea, s-o patetizeze prin lacrimi prefăcute, iarăşi precum Caţavencu, pe care îl inundă plânsul gândindu-se la ţărişoara lui: „Acestea Vidra cu lacrămi dzicând, după poruncă în izganie la marginile gârlelor să dusă".

Bâtlanul îşi proclamă teoretic prostia, căzând în propria lui cursă a exprimării, anticipând, fără a-şi da seama, comicul de limbaj caţavencian: „Însă eu o pasire şi de niam şi de minte proastă fiind..." La nivel, e doar izbucnirea lui Năică: „vreau ceea ce merit în oraşul ăsta de gogomani, unde sunt cel d-întâi... între fruntaşii politici..."

Culmea, D. Cantemir insinuează că prostul Bâtlan vocifera în faţa unor ascultători şi mai proşti decât el (cazul lui Caţavencu), o gradaţie comică de mare efect, pe care nenea Iancu a strecurat-o cu abilitate în textul său dramatic. Auditoriul discursurilor în rol sare imediat la aprobare şi aplauze furtunoase: „Toate gloatele de cu socoteală cuvintele a prostului Bâtlan (nu numai cât să mirară) ce încă şi foarte plăcându-le, cu mari laude le lăudară (...)". Tipul demagogului latrans (vezi G. Ibrăileanu) - Caţavencu - vrând să impresioneze prin repetiţie şi să convingă prin insistenţă („... că sunt foarte, că sunt prea, că sunt ultra-progresist... că sunt liber-schimbist... că voi progresul cu orice preţ (...) Da, da, da, de trei ori da!" corespunde, în adunarea cantemiriană, „crăngăitului" marelui Corb, avocat pliscuitor în apărarea Struţocămilei: „Pasire iaste Struţocămila, pasire iaste; şi iarăşi dzic: pasire iaste Struţocămila, dihaniia aceasta, Struţocămila, iaste pasire. Pasirea aceasta şi dihaniia aceasta iaste Struţocămila". Ceea ce denotă şi fixismul, rigiditatea celor două personaje în propriile teorii. De altfel, personajele ieroglifice se consideră tare deştepte şi tari în oratorie, înţelepte în îngâmfarea lor, dar se dovedesc a fi viclene, demagogice, lipsite de morală politică, înecându-se în „împletecitura cuvintelor". Ce să mai spunem de ieroglifele lui Caragiale... Aceeaşi eternă contradicţie dintre esenţă şi aparenţă, acelaşi clasic comic de caracter şi de limbaj!

Să continuăm! Hulpea are apucături de Pristanda. Cum poliţaiul, la un moment dat, oscilează între cele două tabere, deoarece nu este sigur cine va câştiga, ca să se chivernisească prin politica acelora „mai mari" decât el, tot astfel Vulpea se şupureşte, cu viclenie, ca să obţină „oarece chivernisală politicească": „Pentru care lucru nu numai a Corbului şi a Vulturului, ce de multe ori şi a Cucoşului voie caut, şi după îndămănarea vremii cinste şi închinăciune a-i da pociu, după vânt întorcând vetrelele". E curat... Pristanda, gata a se da de partea cui bate vântul. De partea lui nenea Zaharia şi a lui Tipătescu, dar şi către Nae Caţavencu: „Trebuie să-l fi citit, coane Nicule; eu gazeta d-voastră o citesc ca Evanghelia totdauna..."

Hieroglifa zburătoare Cucunosul cunoaşte intrarea ex-abrupto, ciceroniană, revărsându-se tunător asupra tuturor confraţilor săi cârâitori: „Până când dară, o, păşirilor, în glogozală în zădar vă îngăimaţi şi statul vredniciii voastre în samă nu băgaţi? Până când vor urla, vor lătra şi vor scânci jigăniile şi dobitoacele acestea?... Parcă-l vedem şi auzim în faţa noastră pe Năică becaţinul: „Până când să n-avem şi noi faliţii noştri?"

Discursul lui Farfuridi e mai dificil de înţeles decât discursul personajelor-animale şi personajelor-păsări (cu toată înfloritura barocă a sentenţiilor), el însuşi fiind o hieroglifă, a prostiei şi incoerenţei: „... pentru ca să dăm exemplu chiar surorilor noastre de ginte latine însă!"

Struţocămila dă semne de... Agamiţă Dandanache. Zice despre ea un glas ce se ridică: „din fire capul uscat având..." Chemată „în mijlocul theatrului" şi chestionată cine este, ea răspunde „dzicând": „Eu sunt un lucru mare şi voiu să fiu şi mai mare (...). Aceste vrednicii la mine aflându-să, au nu toate laudele Cucunosului şi sămăluirile Corbului mi se cuvin?" Aşa şi Gagamiţă, crede că i se cuvin toate onorurile politice pentru familia lui de la „patruzsopt"! Deşi este cu creierii mici (zduncinaţi de căruţă) în craniul prea mare: „Stii, m-a zdrunţinat... si clopoţeii (gest)... îmi ţiuie urechile... stii asa sunt de ameţit si de obosit". Comic subtil: „tâmpă mintea săracăi Struţocămile să arată".

Chiar şi ticul verbal *zice-zic,* intrat de acum ca idiostilem în pălăvrăgeala balcanică, încât putem zice *apud Caragiale,* este pisat cu hilară frecvenţă de „ritoricească" hieroglifelor cantemiriene, păsăreşti şi dobitoceşti: Corbul: „şi iarăşi dzic"; Vidra: „dzicând" etc. Ce să ne mai mire? Ca Pristanda: „Tot vorba bietei neveste, zice (...). Zic: „Curat!"

Şi mai bizar! Se ştie câtă proză *rimată* umple barochismul stilistic al *„Istoriei ieroglifice".* Iau numai un exemplu dintre cele atât de multe. Pasărea numită Corb: „Şi precum pre dinafară *niagră,* din *hereghie,* încă mai *poneagră* pe dinlăuntru era de pizmă şi de *mânie".* S-ar aştepta oare cineva ca în „*Scrisoarea pierdută*" personajele să vorbească în proză rimată? Şi totuşi e de domeniul evidenţei. Proza rimată a capodoperei caragialeene se cuprinde între solilocviul lui Pristanda, al Zoei Trahanache şi versificaţia de muzică uşoară a acesteia din urmă (încă un motiv spre a o scoate pe andrisantă din dramă şi a o plasa în comicul pur, alături de celelalte hieroglife-personaje). Actul II, scena 3, când Pristanda, după ce-l „umflă" prima oară pe Nae, rosteşte singur: „M-am întors cu birja acasă la el, *am căutat* prin toate *colţişoarele, am ridicat duşamelele, am destupat urloaiele, am scobit crăpăturile..."* Şi coana Joiţica, singură, în actul II, scena 5: „... Cu un *mişel* ca *el,* când ne *ţine* la mână aşa de *bine,* lupta ar fi o *copilărie,* o *nebunie...*" Iar în scena 6, către Tipătescu, în ton de şlagăr: „Omoară-mă *pe mine,* care te-am *iubit,* care *am jertfit* tot pentru *tine".* Şi Dandanache e *poet peltic în proză rimată,* pentru că tot îi trage în versuri: „eu mă-nţeledzi (...) să remâi pe dinafară... fară coledzi!"

Ajunşi aici, zicem că *„Istoria ieroglifică"* (roman alegoric, pamflet politic, roman esoteric, hieroglifă amplă în structură, elegie, fabulă etc.) reprezintă *starea genuină a „Scrisorii pierdute",* iar între Cantemir şi Caragiale, tot vorba lui Voltaire, înfloreşte viţa de... grec!

COSTIN CLIT

CÂTEVA DOCUMENTE INEDITE DESPRE SATUL TĂMĂȘENI DE LA FOSTUL ȚINUT AL FĂLCIULUI

Asupra trecutului satului Tămășeni, înglobat în Dodești, s-a aplecat cu acribie Gheorghe Ghibănescu, folosindu-se de documentele cunoscute, multe inedite[1], iar mai recent Gheorghe Gherghe și Mihai Apostu, cu mai puțină acribie, fără folosirea integrală a documentelor publicate în colecțiile cunoscute cercetătorilor și lipsa celor inedite, a unui aparat critic cu note de subsol și a bibliografiei generale necesare la sfârșitul volumului, de altfel util celor interesați, cărora le ușurează munca. Sunt incluse în anexă și materiale semnate de autori diferiți[2]. Cu toate că au dispărut numeroase documente mai ales după „spargerea" și jefuirea lăzilor clucerului Scarlatache Costachi, totuși sunt păstrate numeroase mărturii documentare în arhive, de care ne folosim și noi în demersul nostru, fără o epuizare a lor.

Ion Budză (Buză) și Drăgălina, nepoții popii Scolofendie, Ion, fiul lui Vasilie, cu verii săi, Pătru Gâlț și Mușa, nepoții popii Dragomir, vindeau la 3 februarie 1495 pentru 100 de zloți tătărăști satul Dodești de pe Jigălia, „unde a fost Ștefan, mai jos de Tămășel" (Tămășeni). Cumpărătorii erau: frații Pătiul, Petrea și Drăgălina, verii lor, Toader și Nicoară, și unchiul lor, Negrilă Medeleanul[3]. Satul Tămășeni de pe Jigălia nu trebuie confundat cu cel dispărut de pe apa Tutovei dintre Călimănești și Cristești[4].

Satul Tămășeni, menționat într-un perilipsis la 9 august 1597[5], va fi întărit de Ieremia Movilă la 9 martie 1604 lui Cârstea Ghenovici, marele vornic al Țării de Sus, ctitorul mănăstirii Florești, care îl cumpărase de la Todosia și Focșă cu 100 de zloți tătărești[6]. Cârstea Ghenovici își dăruiește partea din Tămășeni mănăstirii Florești. Serdarul Mihălachi Tenudi încredințează la 30 noiembrie 1657 partea mănăstirii Florești din Tămășeni[7].

Miron Barnovschi Movilă întărește lui Vasilie Corlat diac și nepoților lui, Păcurariu, Toader, Vasilie și Apostol, fiii Irinii, nepoții Gagei, strănepoții lui Pătru și Vlaico la 20 aprilie 1626 stăpânirea peste jumătate din satul Tămășeni, de pe Jigălia, ținutul Fălciu, cumpărătură a străbunicilor lor, „*Pătru și fratele său Vlaicul, de la Toader paharnic, fratele lui Stan, și de la Negrilă ceașnic din privilegiul Gorbăneștilor pentru 60 zloți tătărești, și satul Fântânele unde au fost casele lor și la Horeștii de Sus și Urdești altă siliște mai jos de Găgești și altă siliște la Capul Pisculuy, care acum se cheamă Busteștii*"[8].

Vasile Lupu întărește la 5 februarie 1635 fraților Vasilie Corlătescul[9] cămăraș, Păcurar. Toader și Apostol, fiii Erinei (Irinei), nepoții lui Corlat cel bătrân, strănepoții lui Gagea, nepotul lui Pătru și Vlaicul, satul Tămășeni de pe Jigălia, cumpărătura străbunilor lor, Pătrul și Vlaicul de la Toader ceașnic, fratele lui Stan, și de la Negrilă ceașnic, „*din privilegiul Gurbăneștilor*" și satul Fântânele, „*unde au fost casele lor, și, la deal, Horeștii și Urdeștii, o seliște la capul Pisculuy, care se numește acum Busteștii*". Totodată întărește lui Vasilie Corlătescul și cneaghinei lui, Annasiia, „*alte părți de ocină, din ispisocul de întărire pe care l-a avut socrul lui, Sofron stolnicel, de la Miron Barnovschi voievod*" părțile de ocină de la Turbătești, ținutul Cârligătura, și un loc de prisacă în hotarul Budeștilor, cu loc de hrană pentru porci[10].

Din 23 septembrie 1638 datează cartea domnească dată de Vasile Lupu lui Vasile Corlat și Păcurariu, nepoții lui Corlat cel bătrân, pentru viile celui din urmă de la Tămășeni, „*ca altul nimine să nu aibă treabă cu aceli vii a să amesteca sau a le culege făr(ă) de sluga domnii sale ce-i scris mai sus*"[11].

Vasile Lupu poruncește lui Vasilie bănuț din Pâncești la 1 octombrie 1640 să cerceteze pricina dintre Corlat diacul cu Ionașcu ungurul și ginerii popii Râșcanul pentru „*o bucată de loc din hotarul Tămășanilor, unde au șăzut Drăgoman, ce să chiamă Fântânelili ... iar tu să mergi să oprești pre Ionașco ungurul și pre toți ficiorii popii Râșcanului de pre acel loc*"[12].

Vasile Lupu întărește la 30 martie 1643 lui Vasile Corlat biv vel cămăraș și fraților săi, feciorii Irinei, și nepoților de frați ai lor, feciorii Anei, sora Irinei, nepoții Gagii, strănepoții lui Pătru și Vlaicu stăpânirea pe satele Tămășeni de pe Jigălia, Fântânele, Hurești la Deal, Hurdești, ținutul Fălciu, Corlătești pe Horăiata, Drujești (Streșânești/Strășinești), ținutul Tutova, Gângurești pe Prut, ținutul Iași, seliștile din jos de Găgești, Bustești cu loc de heleșteu și de mori, viile de la Tămășeni, ținutul Fălciului[13].

Vasile Lupu întărește lui Vasilie uricarul și fraților săi la 5 mai 1652 stăpânirea asupra hotarului Horeștilor, Ștefeștilor și Ordeștilor (Urdeștilor) de la ținutul Fălciului „*pre unde s-au apucat din veci, și pre unde sânt stâlpite și hotărâte cu pietri din zilili celi bătrâne, să n-aibă a lăsa pre nime să are sau să cosască*"[14].

Iliaș Alexandru întărește la 7 martie 1668 lui Pascal Corlat și fratelui său Gligorie/Grigorie, feciorii lui Corlat uricarul, „*și altor frați ai lor, lui Păcurariu, și lui Toader Băltag, pre a lor drepti ocini și moșii, din ispisoaci de întăriturі de la Radul v(oe) vod, și de la Miron Barnovschi v(oe)vod, și de la Vasile v(oe) vod, un sat pre nume Tămășănii, pre pârâul Jăgălie, în ț(u) t(ul) Fălciiului, care sat l-au cumpărat strămoșul lor Pătru și frati-său Vlaicul, de la Toader pah(a)r(nic), și de la Negrilă pah(a)r(nic), din dresul Gorăneștilor, și satul Fântânelile, unde au fost casăle moșilor săi, și la dialul Horăștilor, și Ordeștiii, și o sâliște pre din gios de Găgești, și altă sâliște la sfârșitul piscului, ci acmu să chiamă Busteștii, tot într-acelaș ț(u)t a Fălciiului*", precum și părțile din satul Ștefești[15].

Tătar Iorga gelepul, ginerele unui răzeș din cei bătrâni, venit de aiurea, primește danie la 28 decembrie 1670 de la Gavril sin Păcurariu, nepotul lui Corlat uricarul, a treia parte din Horești și Tămășeni. Zapisul de danie s-ar fi aflat „*cuprinsu într-un ispisoc a Ducăi vodă*". Ionașco sin Băltag și sora sa Avrama vând lui Tătar Iorga gelepul trei bătrâni din Horești, Ștefești și Tămășeni, iar Sofronia, fata lui Noor, partea ei din aceeași moșie. Tătar Iorga gelepul reușește să cumpere părți de moșie în Urdești, Bârseni, Găgești, Bustești, „*ce sânt alături mai pe den gios cu Bârsenii*". Tătar Iorga închină părțile de moșie Mănăstirii Safa înainte de 16 mai 1705, când au adus călugării pe Buta vornic să le aleagă[16]. Într-o hotarnică a lui Negre biv vel căpitan executată anterior datei de 15 iulie 1751 (?) este menționată stăpânirea lui Tătar Iorga gelepul „*cât au*

fost ... în ţară", plecarea din ţară şi predarea zapiselor „*la o mănăstire*"[17], care nu poate fi Floreşti, aşa cum se insinuează[18]. Negre biv vel căpitan reiterează sosirea călugărilor în timpul primei domnii a lui Mihai Racoviţă „*cu zapisele aici în ţară şi scoţind acele părţi de moşie vânzătoare li-au cumpărat vornicul Lupu de la acei călugări*"[19].

Corlat uricarul a fost căsătorit cu Aniţa, sora lui Ion Bujoranul, de care s-a despărţit. Constantin Duca judecă la 26 februarie 1703 pricina dintre Ioan Bujoranul şi Ioan Tălăbir călăraşul pentru viile şi moşiile de la Tămăşeni date danie de „*Corlat la dispărţala lor pentru bucate şi zăstre ce-au prăpădit Corlat a Aniţii*". Ioan Tălăbir îşi justifică pretenţiile printr-un alt act de danie de la Corlat uricarul, susţinând că „*i-au dat Corlat Aniţii 2 talgeri de argint, care au tras 353 dramuri, cu nişte cupe şi cu o lingură şi un inel de aur, au tras 12 un pol vinetici pentru acele vii*". După jurământul lui Ioan Bujoranul de după Paşti urma, potrivit poruncii lui Constantin Duca „*să ţie Ioan Bujoranu viile şi un vas de vin care l-au pecetluit să-l ia Bujoranul, iar negiurând să ţie Ioan Tălăbir viile şi vinul, şi această pără să nu să nu să mai pârască piste carte domniei meli, şi să i să ia şi zapisul şi mărturie de la mâna lui Ioan Tălăbir, dacă a giura Ioan Bujoranul*"[20].

O nouă judecată se desfăşoară odată cu ocuparea tronului de Mihai Racoviţă în septembrie 1703. Astfel, Corlat uricarul după ce a „*prăpădit ... multe bucate şi moşii*" ale soţiei sale, dă în schimb moşiile stăpânite la Turbăteşti, Văcoteşti, ţinutul Cârligătura şi „*o parte de ocină stâlpită şi cu ace vie*" de la Tămăşeni, vie revendicată şi de Ioan Tălăbir printr-un zapis emis ulterior celui dat lui Ioan Bujoranul, pe care îl acuză de primirea unor „*odoară*".Constantin Duca şi Divanul îl obligă pe Ion Bujoranul „*să giure ... cum că nu ştie nimică de acele odoară care au zis Tălăbir că au dat Corlat pentru aceli ce au prăpădit*", jurământ petrecut în faţa biv vel spătarului Lupul Costachi, a preotului şi a mulţi oameni buni. Ioan Bujoranul şi Ioan Talabir se judecă şi în faţa domnului Mihai Racoviţă, care la 20 noiembrie 1703 îl dă rămas ca şi antecesorul său pe Ioan Tălăbir „*ca să nu mai aibă triabă cu ace vie, căci s-au aflat că au dat Corlat rău, şi s-au luat şi zapisul şi mărturie lui Tălăbir şi s-au dat la mâna lui Ioan Bujoranul, deci să-ş(i) ţie Ioan Bujoranul via, iar Tălăbir să nu mai aibă triabă cu vie în veci*"[21].

Vornicul Gavril Costachi cumpără două părţi din Urdeşti de la Tătar Iorga şi de la Băltag, pe care le dă zestre paharnicului Costandin, ginerele său, care la rândul său împreună cu jupâneasa lui Ilinca, le vând la 17 iulie 1705 vornicului Lupul Costachi. Avrenti, Costandin şi Solânca, feciorii Ghinii Dămineasa, nepoata lui Toader Tamvoaia, vor vinde vornicului Lupu Costachi partea lor din Bârseni. Lupu Costachi răscumpără moşiile dănuite de Tătar Iorga gelepul mănăstirii Safa „*ce or cuprinde şi ispisoace*" din Horăşti, Ştefeşti, Urdeşti, Bârseni, Busteşti şi Tămăşeni, alese la 12 iulie 1708[22].

Sunt atestate documentar cumpărăturile vornicului Lupu Costachi din Tămăşeni de la Gavril sin Păcurar, nepotul lui Corlat, de la Ionaşcu sin Băltag, de la Sofronia, fata lui Noor, de la Păcurar, de la Grigori sin Costantin, nepotul Nichitii din Pănceşti şi de la Ioan Bujoranul. Mănăstirea Floreşti îşi păstra partea de moşie la 20 februarie 1783[23]. Ioan Bujoranul a vândut la 21 decembrie 1706 vornicului Lupu Costachi „*o parte de loc din sat din Tămăşăni, ce iaste la ţân(u)t(ul) Fălciiului, parte lui Corlat, drept 20 lei*"[24].

Moşiile de pe valea Jigăliei ajung în stăpânirea lui Scărlătache, fiul vornicului Lupu Costachi.

Grigore al II-lea Ghica volniceşte la 11 iulie 1738 cercetarea de către Nicolae mare căpitan de Greceni a pricinii pentru pământ dintre Vasile pisar, Istrate pisar, Zorilă, Bosna călugărul şi alţi răzeşti din Tămăşeni şi Horodeşti cu marele armaş Scarlatache Costachi[25].

Constantin Mavrocordat porunceşte la 28 ianuarie 1742 biv vel medelnicerului Neculai Jora şi biv vel căpitanului Negre Apostol să cerceteze pricina dintre Ioan Zorilă aprod, feciorul lui Vasile Şchiopu din Tămăşăni, Vasile, nepotul lui Pisariu, Varlaam Bosna călugărul, Gheorghiţă Zbanţu diaconul, Costandin, feciorul lui Darie, nepotul lui Tălăbir şi Ioan Deliu cu Scarlatache Costachi clucer pentru moşiile Tămăşănii, Urdeştii, Horăştii, Ştefeştii, siliştea din jos de Găgeşti şi Busteştii, de la ţinutul Fălciiului. Din porunca domnească aflăm că jeluitorii şi clucerul Scarlatache Costachi au fost rânduiţi spre cercetare la vel logofătul Sandul Sturdza. Primii revendicau statutul de moşeni: „*Şi întribând dumn(ealui) vil log(o)f(e)t şi pi acişti oamini di mai sus numiţ(i) din cini să trag şi ci dovad(ă) au că sântu moşéni. Şi ii au răspunsu că au apucat din părinţii lor răspunzându-s(e) că să trag din Ionat, cari că acil (I)onat s-a afla într-un ispisoc a lui Ilieş Alixandru vod(ă) răspunzând că acil (I)onat şi cu Drăgan Stoiş au fost str(ămoşi) lui Corlat uricar, însă numai dispri parti moşii din Ştifiştii cii vechi răspundi pi Ionat strămoş Corlătiştilor, iar nu şi dispri alti moşii ci au avut ei dispri alţ(i) moş(i) di cătră altă parti cari li-ţi videa şi dumn(ea)voastră*". Scarlatache Costachi a prezentat zapisele de cumpărare ale vornicului Lupu Costachi şi „*un izvod scris cu slova Bişleagăi di hotărâtură di la Buta vor(nic) di poartă şi di la Talpiş, şi di la Corni*", în care scria că „*s-au alis părţil(e) vornicului Lupului pi zapisi ce-au avut di cumpărăturili şi daniili lui Tătar Iorga*"[26].

Răzeşii din Tămăşeni, lipsiţi de actele justificative, cu excepţia mărturiei hotarnice din 1742 a lui Negre căpitan, se judecau la 20 martie 1766 cu Iamandache, ginerele banului Scărlătache Costachi. Răzeşii resping propunerea veliţilor boieri făcută prin anafora de a fi desemnaţi noi hotarnici. Răzeşii rămân în stăpânirea a 250 de stânjeni[27]. Lupu Costachi biv vel ban este rânduit ca hotarnic la 28 martie 1766 ca să cerceteze jalba călugărilor de la mănăstirea Floreşti, care deţineau jumătate din satul Tămăşeni, împresurată de răzeşi[28]. Mărturia hotarnică va fi întocmită la 30 noiembrie 1766 de către Lupu Costachi biv vel ban şi Antohi Luţi, vornic de poartă[29].

După moartea banului Scărlătache Costachi (după 19 iulie 1759 şi înainte de mai 1760[30]) moşia Tămăşeni şi părţile din jur au fost stăpânite de serdarul Iamandache, iar după decesul acestuia de vornicul Costin Catargiu, până când au fost date de zestre treti vistiernicului Constantin Donici, căsătorit cu Todosiica[31].

La 2 aprilie 1782, Matei, Scărlătachi şi Todosiica, fiii lui Scărlătache şi a Mariei Rusăt, ce au „*rămas mai mici după moarte(a) părinţilor*", îşi împart moşiile rămase şi ţiganii. Partea Todosiicăi constă în: moşiile Banca, Tămăşeni şi părţile din jur, Urdeşti, Busteşti, Ştefeşti, Bârseşti şi două părţi din moşia Idrici. Celelalte două surori, Smaranda şi Ileana, îşi primise partea de zestre de la părinţii aflaţi încă în viaţă. Învoiala este încheiată în faţa biv vel spătarului Costin Catargiu, cumnatul lor, şi a spătăresei Ileana, sora lor[32]. La 20 februarie 1783, Vidraşcu Caţichi vornic de poartă şi Ioniţă Timircan dau mărturie hotarnică pentru moşiile Horeştii, Urdeştii, Bărsănii, Ştefeştii de la ţinutul Fălciului în urmă judecăţilor avute cu răzeşii de Tămăşeni[33].

Ştefan Bosna, Petre Tălăbir, Tacul Zorilă, au dat jalbă domniei împotrivă Todosiicăi Costachi, fiica răposatului ban

Scărlătachi, jupâneasa treti vistiernicului Constantin Donici, pentru hotarele moşiilor Horeşti, Ştefeşti, Bârsani, Urdeşti şi Busteşti, aşa cum stă mărturie anaforaoa veliţilor boieri din 24 noiembrie 1786, când hotărăsc stăpânirea moşiilor de clironomii lui Scărlătache Costachi[34].

Gavril Butuc a cercetat la 10 august 1796 pricina dintre stolniceasa Todosiica Costachi şi răzeşii din Tămăşeni pentru împresurarea moşiei Horeşti[35].

Stolniceasa Todosiica Costachi revendică cei 250 de stânjeni din Tămăşeni stăpâniţi de răzeşi înainte de 11 septembrie 1797: Stolniceasa cere *„să ia moşie Tămăşănii toată supt a dumis(ale) stăpânire, după cum şi alte moşii a dumis(a) le, anume Horeştii, i Ştefeştii, i Bârsănii, i Urdeştii şi Busteştii*", *„după cuprindere anaforalii ci o are la mână de la dum(nea) lor veliţii boeri din letul 1786 noemv(rie) 24, când tot cu aceşti răzăşi, anume Ştefan Bosna, i Petre Tălăbir, i Tacu Zorilă şi cu alţii a lor au tras giudecată pentru acesti moşii de sus arătate, în care anafora esti iscălit şi însuş mărie sa domnul Alexandru Ioan Mavrocordat v(oe)vod şi pusă şi pecete măriei sale*"[36].

Hotarnica moşiei Tămăşeni din 8 septembrie 1802 atestă stăpânirea mănăstirii Floreşti pe 280 de stânjeni, *„aleşi şi hotărâţi de răpăosatul vornicu Lupul Costachi şi de Antohi Luţi vornic de poart(ă)*" şi a urmaşilor banului Scărlătache Costachi pe 310 stânjini. De pe la 1798 partea mănăstirii era împresurată de răzeşi[37].

Ispravnicii ţinutului Fălciu au cercetat în 1809 disputa dintre stolniceasa Todosiica (Theodosiica) Costachi şi Ioan Tălăbir pentru o livadă din Tămăşeni, ultimul fiind dovedit un „acolisâtoriu". Divanul Cnejiei Moldovei porunceşte ispravnicilor la 27 februarie 1809 să o împuternicească pe stolnicească ca să stăpânească livada respectivă. Sătenii din Tămăşeni pricinuesc mari supărări stolnicesei *„sărind cu zurba la oamenii dum(i)s(a)le cu parii, de nu poate a-şi căuta nici de o trebuinţă, nedând la nimică nici o ascultare, şi stricându-i pădurea în tăria lor, dărmând-o şi făcând ci li esti voe fără de învoire cu dum(nea)ei*"[38].

Judecăţile dintre Todosiica Costachi şi răzeşi au fost continuate din 1814 de banul Costachi Iamandi, ginerele stolnicesei -căsătorit cu Zoiţa[39] -, afirmaţie întărită de anaforaua veliţilor boieri din 6 iulie 1818, în pricina cu sulgerul Costantin Leondari, preotul Grigore Tigheci, diaconul Mihai Tigheci şi Vasile Codrianul pentru moşiile Tămăşănii, Fântânilile, Horeştii, Găgeştii, Busteştii, Bârsănii, Cârpeştii şi două părţi din Ştefeşti de la ţinutul Fălciului[40].

ANEXĂ

1. 1668 (7176) martie 7, Iaşi

† Nw Иліаш Александръ вwевwда, Б(о)ж(їю) м(и)л(о)стїею, г(о)сп(о)даръ Земли Мwлдавскwи. Adecă domniia mea dăm şi-ntărim slugilor noastre, lui Pascal Corlat, şi frăţine-său, lui Gligorie, ficiori lui Corlat uricariul, ş-altor fraţi a lor, lui Păcurar, şi lui Toader Băltag, pre a lor drépte ocine şi moşii, din ispisoaci de întăritură de la Radul vodă, şi de la Miron Barnovschii vodă, şi de la Vasilie vodă, un sat pre nume Tămăşénii, pre pârâul Jigăliei, în ţinutul Fălciiului, cari sat l-au cumpărat strămoşul lor Pătru şi frate-său Vlaicul, de la Toader păharnicul, şi de la Negrilă păharnicul, din drésâli Gorbăneştilor, şi satul Fântânélile, unde au[1] fostu casăle moşilor săi, şi la dealul Horeştilor, <şi[2]> Urdeştii, <şi[2]> o sălişte pre din gios de Găgeşti, şi altă sălişte la sfârşitul Piscului, ci acmu să chiiamă Busteştii, tot într-acelaş ţinut a Fălciiului.

Şi aşijdiri dăm şi-ntărim lor din ispisoc de cumpărătură de la Ion vod(ă), din giumătate din a treia parte doaă părţi din partea din gios din sat din Ştefeştii cei bătrâni, la ţinutul Fălciiului, cari părţi de ocină le-au cumpărat strămoşi(i) lor Drăgan Stoişea (...)[1] Micul, şi de la frate-său Ioan Perşé, şi Iacob, ficiori lui Iachim Tâmpa, nepoţii lui Ion Căpa(...)[1] drept şeaptedzăci zloţi bătuţi.

Drept acéia acésté sate şi părţi de ocină, ca s(ă) hie slugilor noastre lui Pascal Corlat, şi frăţine-său lui Gligorie, ficiori lui Vasilie Corlat uricariul, şi altor fraţi a lor, lui Păcurar, şi lui Baltag, şi de la domniia mea drépti ocine şi moşii, şi uric, şi-ntăritură, cu tot venitul neclătite şi neruşuite nici dănăoar(ă) în véci. I in dastu (?) ne ўmi[aet pr'd sim listwm g<os>p<o>dva mi.

Vїїс, л(ѣ)т(о) ҂зр҃оѕ (мѣмю/ѣюѳу)март(їе) з (м)д(ь)ни. Са(а)м г(ос)п(о)динъ велѧл.

Аз, Сwлwмwн Бърлъдѣн вел л(о)гwф(є)т, искал (м.п.).
† Гръждеан пис(сал).

Arhivele Naţionale Vaslui, *Colecţia Documente*, 527. Original, difolio (32x21,4), sigiliu timbrat (5 cm diametru) având în scut capul de bour cu stea în şase colţuri între coarne, în părţi crai nou şi soarele, în partea superioară a scutului, în dreapta şi în stânga, câte o rozetă formată din patru buline, timbrat de o coroană închisă terminată în glob cricifer; lambrechini bogaţi; sub văleatul ҂зр҃оѯ; în exergă, între două cercuri perlate, legenda: Nw Илїаш воєвода, Б(о)ж(їю) м(и)ло(стїю), го(с)п(ода)р(ъ) З(є)мл(и Мwлдавс)ко(и). Cu o copie pe verso de la începutul secolului al XIX-lea, însemnarea tergală: „1703", semnătură indescifrabilă însoţită de sigiliu în tuş negru; Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, MCCCCXXV/58. Copie.

EDIŢII: *Tezaur arhivistic vasluian. Catalog de documente (1399-1877),* întocmit de Grigore Găneţ şi Costică-Ioan Gârneaţă, Bucureşti, 1986, p. 47, nr. 96.

---

[1] Rupt.

[2] Rupt; completat după copie.

2. 1680 (7189) septembrie 12, Iaşi

† Ostahie, slug(a) post(el)nicului Ştefan de ţinutul Fălciiului, s-au căutat în vist(ie)rie la tabla hârtiilor la sat la Tămăşeni şi nu s-au aflat. Deci să n-aibă val nici la o rânduială cât au eşit pe tabla hârtiilor despre sătenii de acolo şi ce-i vor fi luat, să-i vârtejască înnapoi.

Vїїс, л(ѣ)т(о) ҂зр҃пѳ (мѣоуд/ѣюоуъ)септ(емвріе) вї(ѣиа).
Василїе вист(иерник)(м.п.).

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCDLVIII/51. Original.

3. 1703 (7211) februarie 26

18. 7211 <1703> fevr(uarie) 26. Carte domnului Costantin Duca v(oe)vod de giudecata ce au avut Ioan Tălăbir călăraşul cu Ioan Bujoranu pentru nişte vii ce sânt la ţân(u) t(ul) Fălciiului la Tămăşăni.

Io Costandin Duca v(oe)voda, Bojeiu milostiu g(os) podar Zemli Moldavoscoi. Adică s-au pârât de faţă înnainte domniei meli şi a tot Sfatul nostru, Ioan Tălăbir călăraşul şi cu boeriul nostru Ioan Bujoranul pentru nişti vii ce sânt la ţân(u)t(ul) Fălciiului la Tămăşăni, care vii au fost a lui Corlat uricariul ce-au ţânut pe Aniţa, sora lui Ioan Bujoranul, de care vii arată Ioan Tălăbir un zapis de danie de la Corlat uricariul şi o mărturie de la câţiva oameni, cum îi sânt date lui danie, iară Ioan Bujoranu arată iar alt zapis de la Corlat cu slova lui, care zapis l-au făcut Corlat la dispărţala lor pentru bucate şi zăstre ce-au prăpădit Corlat a Aniţii, i-au dat moşii şi acele vii. Iar Ioan Tălăbir zisă cum i-au dat Corlat Aniţii 2 talgeri de argint, care au tras 353 dramuri, cu nişte cupe şi cu o lingură şi un inel de aur, au tras 12 un pol vinetici pentru acele vii.

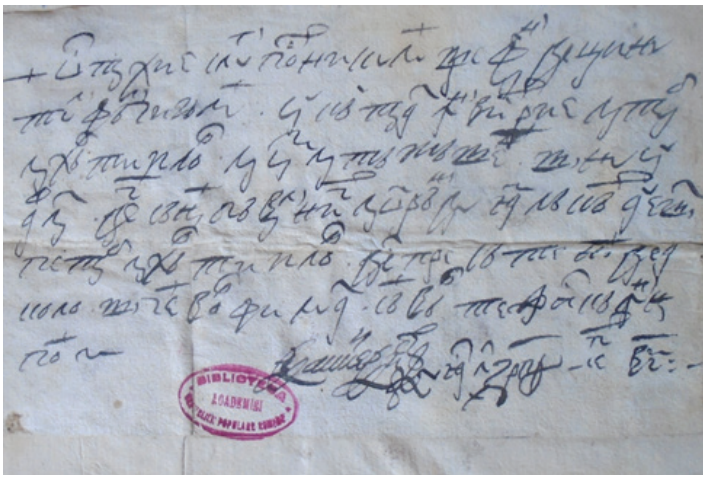
Şi când au cerşut Corlat zapisul acela ce-au fost făcut Aniţii mai (îna)inte l-au tăgăduit, ş-au mers Aniţa de au şi giurat la sfânta bisărică cum nu-i zapisul la dânsa.

Deci într-alt chip nu s-au putut crede, ce s-au pus zi lui Ioan Bujoranu să m(e)argă după Paşti într-o săptămână în sfânta bisărică să-ş(i) de credinţa cum nu ştie el nimica de aceli, nici de zapis, şi giurând să ţie Ioan Bujoranu viile şi un vas de vin care l-au pecetluit să-l ia Bujoranul, iar negiurând să ţie Ioan Tălăbir viile şi vinul, şi această pără să nu să nu să mai pârască piste carte domniei meli, şi să i să ia şi zapisul şi mărturie de la mâna lui Ioan Tălăbir, dacă a giura Ioan Bujoranul. Aceasta scriem.

Locul peceţii g(os)pod.

Vel log(o)f(e)t procit.

De mini s-au posleduit.

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/67. Suret.

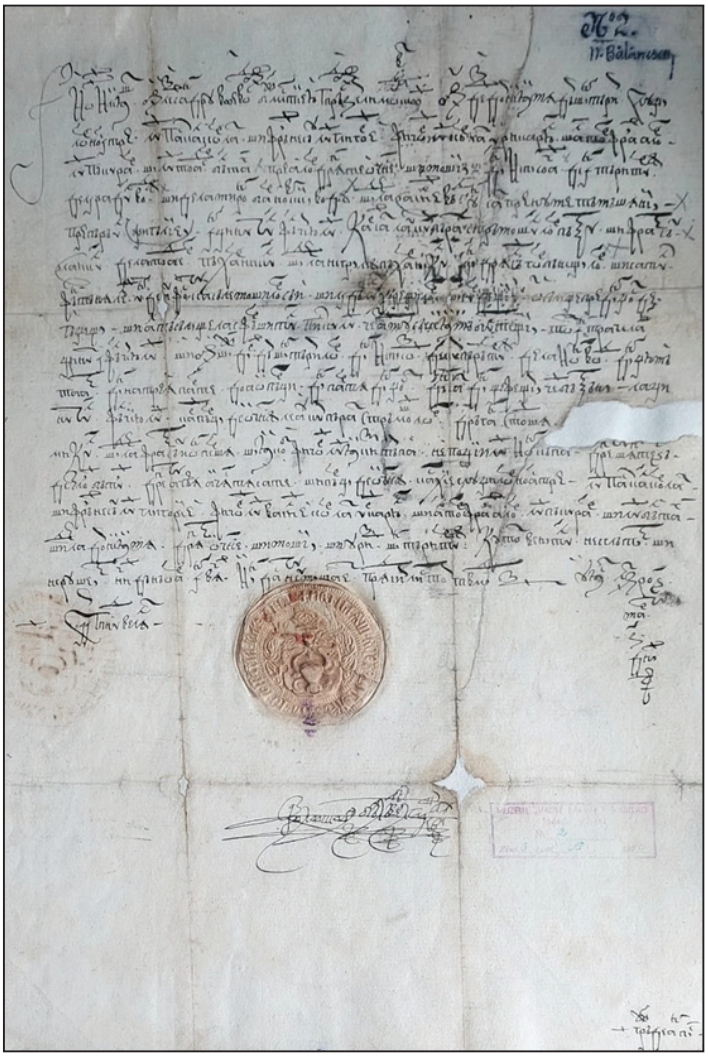
4. 1703 (7212) noiembrie 20

No. 17. 7212 <1703> no(ie)mv(rie) 20. Suret de pe o carte g(os)pod de stăpânit de la mărie sa Ioan Mihaiu Racoviţă v(oe) vod pe o vie şi o parte de ocină din Tămăşăni.

De vremi ce s-au pârât de faţă înnainte domniei mele şi a tot Sfatul nostru, Ioan Bujoranul cu Ioan Tălăbir, zicând Tălăbir că au avut o vie danie de la Corlat uricariu în Tămăşăni în dial despre răsărit, şi ni-au arătat şi zapisul de la Corlat uricariul de danie cum i-au dat lui acea vie, fiindu-i săminţii.

Iar Ioan Bujoranul încă ni-au arătat alt zapis de la Corlat uricariul, făcut mai dinnainte de cătră zapesul lui Ioan Tălăbir, scriind cum pentru multe bucate şi moşii ce au prăpădit Corlat a fimeii sale Aniţii, sora lui Ioan Bujoranul, au dat Corlat alte moşii unde au avut din Turbăteşti şi din Văcoteşti, de la Cârligătură, şi din Tămăşăni o parte de ocină stâlpită şi cu ace vie, care pe urmă au dat şi lui Tălăbir, şi neavând Corlat cu ce plăti aceli bucate şi moşii ce au prăpădit el.

Şi eşind ei şi la Divan la Constantin Duca vodă, trăgând iar la această pâră, şi aflându-să zapisul Bujoranului mai dinnainte făcut, iar a lui Tălăbir mai pe urmă, şi zicând Tălăbir că au plătit Corlat cu nişte odoară, iar Bujoranul au fost dat samă atunce că nu ştiia nimică, şi l-au dat Divanul să giure Ion Bujoranul cum că nu ştie nimică de acele odoară care au zis Tălăbir că au dat Corlat pentru aceli ce au prăpădit şi au giurat Bujoranul, precum ni-au arătat şi mărturii de la credincios boeriul nostru dum(nea)lui Lupu Costachi biv vel spat(a)r şi de la preotul de acolo, şi de la alţi oameni buni, şi ni-au arătat şi carte de rămas de la Costantin Duca vodă cum l-au rămas pe Tălăbir să nu mai aibă triabă cu ace vii, căci au fost dat Corlat rău lui Tălăbir. Şi pentru un vas de vin încă l-au dat lui Ioan Bujoranul pentru cheltuiala lui ce au cheltuit purtându-l pe la Divan.

Documentul nr. 1

Pentru aceia şi domnie me înpreună cu tot Sfatul nostru am socotit şi am giudecat şi ~~am văzut~~ văzând şi carte de rămas şi mărturie încredinţată de la acel boeriu mare şi de la oameni buni, precum au giurat Ioanu Bujoranul, l-am dat şi domnie me rămas pe Ioan Tălăbir, ca să nu mai aibă triabă cu ace vie, căci s-au aflat că au dat Corlat rău, şi s-au luat şi zapisul şi mărturie lui Tălăbir şi s-au dat la mâna lui Ioan Bujoranul, deci să-ş(i) ţie Ioan Bujoranul via, iar Tălăbir să nu mai aibă triabă cu vie în veci, iar de s-ar mai scula Tălăbir să mai tragă pârâ, să fie de cercetare. Aceasta scriem.

Locul peceţii g(os)pod.

Vel log(o)f(e)t procit.

Şi am făcut eu Lupul Hermeziu diac de Divan suretul acesta la let 1779 april(ie) 25.

De mini s-au posleduit.

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/66. Suret de pe suretul din 25 aprilie 1779.

Note:

1. *Surete şi izvoade (Documente slavo-române)*, Iaşi, Tipografia „Dacia" P & D. Iliescu, 1912, volumul VII, p. CXXX-CXXXIII.
2. *Satele de la obârşia Jigăliei. Dodeşti şi Tămăşeni,* Bârlad, Editura Sfera, 2020.
3. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, III (1487-1504), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproşu şi N. Ciocan, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, p. 320-322, nr. 177.
4. Costin Clit, *Sate de pe valea Tutovei: Călimăneşti şi Tămăşeni. Documente inedite din secolele XVII-XIX,* p. 225-286
5. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, IX (1593-1598), volum întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Cătălina Chelcu, Sorin Grigoruţă, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2014, p. 350, nr. 266.
6. *Tezaur arhivistic vasluian. Catalog de documente (1399-1877),* întocmit de Grigore Găneţ şi Costică-Ioan Gârneaţă, Bucureşti, 1986, p. 32, nr. 44.
7. Costin Clit, *Documente privitoare la mănăstirea Floreşti, judeţul Vaslui,* Iaşi, Editura PIM, 2020, p. 40, nr. 7.
8. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XIX (1626-1628), volum întocmit de Haralambie Chirca, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969, p. 62-63, nr. 45.
9. Despre Corlat uricarul şi urmaşii lui a se vedea Silviu Vacaru, *O familie de pisari moldoveni: Corlat,* în „Arhiva genealogică", Anul II (VII), 1995, nr. 3-4, p. 151-155; idem, *Diecii ţării Moldovei în prima jumătate a secolului al XVII-lea,* Iaşi, Editura Junimea, 2006.
10. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XXIII (1635-1636), volum întocmit de Leon Şimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat şi Dumitru Agache, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1996, p. 27-29, nr. 28.
11. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XXIV (1637-1638), volum întocmit de C. Cihodaru şi I. Caproşu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1998, p. 445-446, nr. 473; a se vedea şi documentul din 8 iulie 1640 în *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XXV (1639-1640), volum întocmit de Nistor Ciocan, Dumitru Agache, Georgeta Ignat şi Marius Chelcu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2003, p. 397, nr. 388; la *Indicele de nume* este identificat de editori cu cel de pe Jigălia, p. 628.
12. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XXV, p. 454-455, nr. 462.
13. *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XXVII (1643-1644), volum întocmit de Petronel Zahariuc, Cătălina Chelcu, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Nistor Ciocan, Dumitru Ciurea, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005, p. 73-74, nr. 64.
14. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/57.
15. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/58.
16. Costin Clit, *Documente privitoare la mănăstirea Floreşti,* p. 79-81, nr. 41.
17. Gheorghe Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, VII, p. 235, nr. CXCV; Într-o lucrare recentă autorii citează eronat pagina 247, nr. CXCX, unde se află documentul din 17 februarie 1803, cu nr. CC, p. 242-251, cu referire la altă arie geografică(a se vedea Gheorghe Gherghe, Mihai Apostu, *Satele de la obârşia Jigăliei,* 83)
18. Gheorghe Gherghe, Mihai Apostu, *op. cit.,* p. 83.
19. Gheorghe Ghibănescu, *op. cit.*, p. 235-236, nr. CXCV.
20. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/67.
21. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/66.
22. Costin Clit, *Documente privitoare la mănăstirea Floreşti,* p. 79-81, nr. 41.
23. *Ibidem*, p. 81-82, nr. 42; a se vedea şi Arhivele Naţionale Iaşi, Colecţia Documente, 422/64.
24. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/64.
25. *Tezaur arhivistic vasluian,* p. 69, nr. 179.
26. Arhivele Naţionale Vaslui, Colecţia A. Ursăcescu, 57; Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/68; *Tezaur arhivistic vasluian,* p. 70, nr. 183.
27. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/64.
28. Preotul Ioan Antonovici, *Mănăstirea Floreşti,* p. 20-21, nr. XVIII; Costin Clit, *Documente privitoare la mănăstirea Floreşti*, p. 66, nr. 32.
29. Preotul Ioan Antonovici, *op. cit.,* p. 21, nr. XVIII (un rezumat); Costin Clit, *op. cit.,* p. 67-68, nr. 33
30. Elena Monu, *Familia Costache. Istorie şi genealogie,* Bârlad, Editura Sfera, 2011, p. 121
31. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/59.
32. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DCCLXXX/1.
33. Arhivele Naţionale Iaşi, Colecţia Documente, 422/34.
34. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/59.
35. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/63.
36. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/64.
37. Costin Clit, *Satul Văleni, ţinutul istoric al Fălciului. Documente inedite (secolele XVII-XIX),* Bucureşti, Editura Triconc, 2019, p. 106-108; republicat în idem, *Documente privitoare la mănăstirea Floreşti,* p. 119-121, nr. 64.
38. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/65.
39. Elena Monu, *op. cit.,* p. 122.
40. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCCCCXXV/60.

ELENA MONU

UN MARE FILANTROP UITAT: CONSTANTIN N. CORBU (1833–1895)

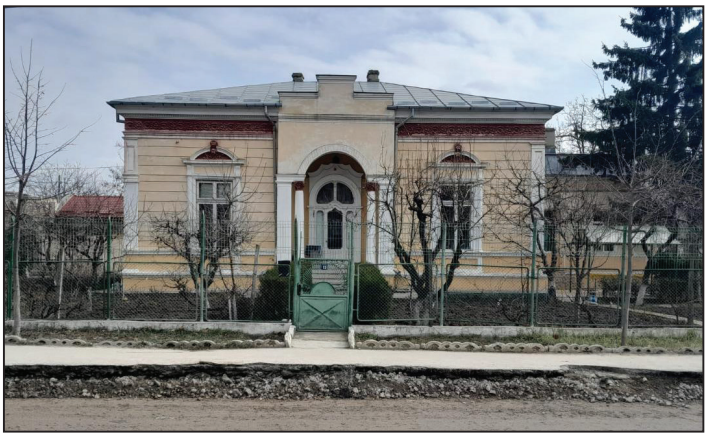
În lucrarea sa despre boierii din Moldova, elaborată în jurul anilor 1840–1857 şi editată la Iaşi, în anul 1892, după moartea autorului, memorialistul Costandin Sion scrie despre familia Corbu: „Moldoveni de la ţinutul Vasluiului, răzăşi de la Focşasca, tatăl acestora de acum (...) s-au ridicat la boierie de domnul Ioan Sturza pe la 1826."[1] Informaţia lui C. Sion a fost confirmată chiar de Constantin Corbu, care donează, prin testament, (1893) o importantă sumă de bani Primăriei oraşului Vaslui, „în amintire că în acel judeţ datează familia Corbu de secoli cu proprietatea Fucşasca şi Bombotesci."[2] Donaţia va fi făcută de soţia sa, Aglae Corbu, în scopul înfiinţării unei şcoli, care se va numi „Constantin N. Corbu, comandor Coroanei României şi soţia sa Aglae Corbu născută Botez."[3]

Aşadar, neamul Corbu a fost o veche familie de răzeşi, stăpâni de moşii, care s-au boierit, primind funcţii şi privilegii în vremea primului domn pământean, Ioniţă Sandu Sturza. În momentul redactării testamentului, C. Corbu avea o importantă avere, compusă din moşii, case, terenuri, titluri bancare etc. în judeţele Fălciu, Tutova, Bacău, Iaşi. Majoritatea donaţiilor, în bani sau sub alte forme, trebuiau împlinite de Aglae Corbu, faţă de care a avut sentimente profunde de respect, iubire şi încredere.

Impresionat de generozitatea bârlădenilor din ale căror donaţii s-a construit Spitalul „Elena Beldiman" (1876), C. Corbu dăruieşte unităţii spitaliceşti moşiile Ciocani şi Rai din judeţul Tutova. Din banii obţinuţi prin arendarea acestor moşii prin licitaţie publică, Aglae Corbu a donat, mai târziu, o însemnată sumă Epitropiei Spitalului, pentru construirea unei noi secţii, anexă a clădirii principale, care a purtat numele „Secţiunea hirurgicală, clădită şi dotată de Constantin Neculai Corbu şi soţia sa Aglaia Corbu, născută Botez."[4] Filantropul stipula în testament amplasarea în holul secţiei a busturilor de marmură care-i înfăţişau pe soţii Corbu, sculpturi care au dăinuit până la 1948. Spitalul primea banii necesari pentru pomenirea donatorilor la 21 mai, sumă care se împărţea la săraci.[5] Secţia de chirurgie a fost dezafectată după 1990, dar clădirea, monument istoric de tip B, a rezistat până în 2003, când, din cauza dezinteresului şi neglijenţei autorităţilor locale, a fost demolată.

Între anii 1869–1873, Costache Corbu şi-a sporit averea prin cumpărarea a două părţi din moşia Mălăieşti de la urmaşii lui Şerban Kostaki Negel, fratele mitropolitului Veniamin. La acea vreme, era deja căsătorit cu Aglaia (7 noiembrie 1853 – 9 iunie 1937), fiica lui Mihalache Botez, fiul natural al lui Mihalache Cantacuzino Paşcanu, de la care a moştenit moşii de-a lungul Prutului.[6] Tatăl Aglaei a ctitorit biserici şi şcoli în satele moştenite, iar la Giurcani a ridicat conacul, clădire în care funcţionează astăzi un aşezământ de îngrijire a bolnavilor psihici. După 1867, anul căsătoriei cu Aglae, Constantin Corbu a contribuit la ridicarea bisericii de la Giurcani, în subsolul căreia au fost înmormântaţi membri ai familiei Botez.

Proprietar, din anul 1873, al moşiei Mălăieşti, Constantin Corbu a făcut numeroase fapte filantropice. A demolat curţile boiereşti ruinate ale familiei Kostaki Negel, vechi din secolul al XVIII-lea, locul adolescenţei mitropolitului Veniamin, dar a păstrat biserica familiei, care a funcţionat vreme îndelungată.[7]

Casa Corbu, monument istoric de tip B

Casa Corbu şi o parte din atenanse

În mijlocul satului, a construit conacul și biserica cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena, Sfântul Ierarh Nicolae și Sfânta Muceniță Aglaia". Edificiul religios, bogat înzestrat de ctitor, a fost realizat după proiectul arhitectului Oscar Benisi în stil neogotic, același care a proiectat secția de chirurgie, și a fost sfințit de Episcopul Hușilor în anul 1885. În subsolul bisericii se află 16 cripte, singura ocupată fiind a lui Constantin Corbu. Conform tradiției, pe peretele vestic se află tablourile ctitorilor, așa cum arătau la momentul sfințirii bisericii.[8] În ceea ce privește conacul, a fost lăsat prin testament Aglaei Corbu, până la moartea sa, apoi, în clădire a funcționat un spital care există și astăzi.

Aglae Corbu a supraviețuit vreme îndelungată soțului, ducând o viață activă, călătorind la Ierusalim, la Sankt Petersburg, în Franța ș.a. A locuit în casele de la Mălăiești, dar și în București, pe str. Corbu, nr. 7 și, îndeosebi, în casa de la Bârlad, pe str. Nicolae Bălcescu nr. 13.[9] Reședința sa bârlădeană era compusă din casa mare, casele mici ale slujitorilor, grajd pentru trăsură și cai, grădină. În prezent, se păstrează, aproape intact, corpul principal al casei, monument istoric, edificiu în stil neoclasic, construit în ultimul pătrar al secolului al XIX-lea. În prezent, este proprietatea familiei Stoian.

Note:

1. Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimporane. Boierii moldoveni,* Editura Minerva, București, 1973, p. 121. *Notă*: Moșia Focșasca din ținutul Vasluiului apare în „Condica visteriei Moldovei din anul 1816" de Corneliu Istrati, Iași, 1979, p. 80.
2. *Testamentul lui Constantin N. Corbu*, Bârlad, 28 mai 1893 în *Documente Bârlădene, volumul V. Diverse*, de Iacov Antonovici Episcop Hușilor, 1926, Huși, p. 127.
3. *Ibidem* Notă*:* Regele Carol I a creat Ordinul Comandor al Coroanei României, distincție atribuită persoanelor cu merite deosebite, tradiție continuată de regii Ferdinand, Carol II și Mihai I. Regele Mihai a acordat ultima dată acest Ordin în anul 1945 și, din cauzele cunoscute, ultimul monarh al României a reluat tradiția abia în anul 2005.
4. *Ibidem*, p. 127.
5. *Ibidem*, p. 128.
6. Alexandra Chiliman Juvara, *Un om de bine. Constantin Corbu și ctitoria sa din satul Mălăiești, comuna Vutcani, județul Vaslui*, în *Familiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*. Coordonator și coautor Mihai Dim. Sturdza, vol. 7, p. 272.
7. C. Istrate, *Mălăiești, pagină de monografie*, în revista *Elanul*, 5 august 2000.
8. Alexandra Chiliman Juvara, *op.cit.*, p. 272.
9. *Ibidem*, p. 274.

GHEORGHE GHERGHE

GENEZA TÂRGULUI BÂRLAD. 615 ANI DE LA SEMNAREA CERTIFICATULUI DE NAȘTERE AL TÂRGULUI BÂRLAD

Documentele emise de administrația centrală a Moldovei, dar și locală a târgului, demonstrează un moment de început al orașului Bârlad. Acest început a fost o initiativă domnească, principalele cauze fiind administrative și comerciale.

Dorința de a-i depista o mare vechime a făcut din Bârlad al doilea oraș al țării, după Cetatea Albă. Organele locale de partid și de stat au organizat, în 1974, mari festivități pentru a marca o vechime de 800 de ani, considerând anul 1174 ca momentul nașterii documentare, dată sprijinită de istoricul Constantin C. Giurescu. Istoricul din București s-a bazat pe documente care nu au legătură cu spațiul românesc. Istoriografia românească a avut și are obsesia continuității și stabilității multimilenare. Este adevărat că strămoșii cei mai vechi ai românilor au fost getodacii, ramura nordică a tracilor, dar pe aceste plaiuri au trăit și alte populații, unele devenind parte a neamului românesc, altele continuând drumul spre sud și spre vest, altele fiind spulberate de vremuri.

Domnitorul Alexandru cel Bun

Avem strămoși vechi, dar am avut și momente care ne-au adus în pragul dispariției. În Moldova putea să fie, și în prezent, un stat german al vizigoților sau poate statul maghiar. Șanse sunt ca istoriografia să demonstreze că, lângă Bârlad, la Valea Seacă, a fost capitala statului vizigot. O populație care a avut organizare religioasă și rege trebuie să fi avut și un centru administrativ. Așezarea specifică Culturii Sântana de Mureș de la Valea Seacă este cea mai cercetată arheologic. O așezare unde au fost puse în evidență sute de locuințe, sute de morminte, ateliere meșteșugărești, trebuie să fi fost ceva mai mult decât una simplă, oarecare. Cum nu s-a depistat, până în prezent, documentar sau arheologic, o așezare-capitală a vizigoților care au trăit pe acest pământ aproximativ 200 de ani, de ce nu ar fi fost aceasta lângă Bârlad, la Valea Seacă?

Putea să fie, în prezent, în această zonă, un stat slav sau turanic. Destinul a fost al nostru, al românilor, să stăpânim acest pământ. Dacă vrea Dumnezeu, deoarece noi, românii, ne clătinăm, vom fi și în viitor…

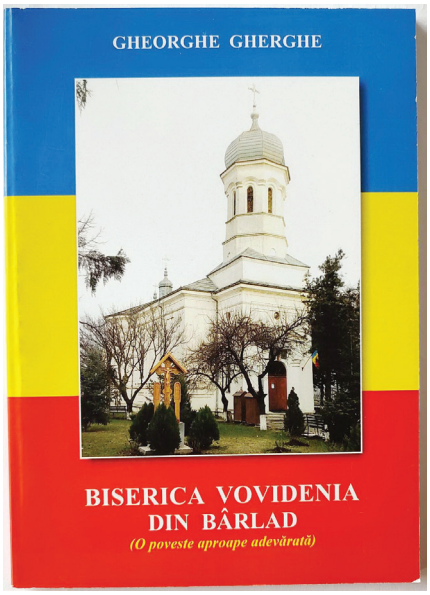
O viață urbană pe râul Bârlad la începutul mileniului al doilea este exclusă, mai ales în actuala vatră. Cercetarea arheologică nu a fumizat, până în prezent, nicio dovadă pentru o posibilă viață urbană în zonă, cel mult câteva mici așezări rurale specifice Culturii Dridu (secolele VIII-XI).

Timp de cinci sute de ani stăpâni au fost turanicii (pecenegii, uzii, cumanii), mongolii. Ei au fost statul, ei au deținut putere politică. Românii au fost supuși, nu puteau organiza un stat paralel cu cel al stăpânilor. Nu a existat un iluzoriu stat al Bârladului, sau al berladnicilor. Cercetarea a demonstrat că în zonă au fost numai două populații: românii și turanicii, acei berladnici sau brodnici au fost grupări ale unei populații amestecate, instabile, în slujba celor care plăteau.

Nașterea unui târg al Bârladului, a unei așezări urbane s-a produs numai când condițiile au permis. Acestea au fost de ordin adminstrativ, cadrul geografic fiind inadecvat. Bârladul a devenit

o aşezare urbană pe un teren care nu oferea condiţiile necesare. În zonă au fost multe bălţi, terenuri inundabile, terenuri sub nivelul albiei râului, smârcuri, păpurişuri, o zonă cu vegetaţie hidrofilă, cu pânză freatică foarte sus, terenuri unde iese apă dacă sapi câţiva centimetri.

După unificarea statului, datorită lui Roman I, în timpul domniei fratelui său, Petru al Muşatei, domnia a avut nevoie de un punct de sprijin în partea de sud a ţării. Locul din viitoarea vatră a târgului a fost ales datorită unor elemente care au oferit condiţiile cerute de domnie. Aici, la Bârlad, se întretăiau două drumuri, cel care venea din sud şi mergea spre nord, cu cel care venea din est spre vest. Drumul care venea din est trecea râul pe un pod de lemn. Aici, la acest pod, domnia a fixat un punct de vamă. Principala marfă care trebuia taxată a fost peştele ce venea din pescăriile de la Dunăre şi Marea Neagră. Din această cauză, podul de peste Bârlad, de sute de ani, este cunoscut cu numele de Podul Pescăriei. Primii locuitori au fost vameşii şi diferiţi funcţionari ai domniei. Au descălecat apoi negustori, meşteşugari. Toţi aveau şi preocupări agricole, moşia târgului fixată de domnie, pământul fiind domnesc, permitea. Foarte curând, târgul a devenit şi centru administrativ, aici domnia fixând sediul Marelui vornic al Ţării de Jos. Domnia, în calitate de *dominium eminens*, a organizat un ocol domnesc, la dispoziţia celui care ocupa scaunul de la Suceava, apoi de la Iaşi.

La începuturile sale, aşezarea s-a format în concordanţă cu regulile administrative ale timpului. De la capătul podului spre sud, de-a lungul râului, albia fiind diferită de cea cunoscută de noi în prezent, s-a format Uliţa veche. Acolo şi-au ridicat case şi prăvălii primii bârlădeni. De la capătul podului, spre nord, s-a organizat spaţiul religios, cu biserica şi cimitirul. Mai întotdeauna aceste instituţii s-au organizat la marginea aşezării: ele formau un loc sacru, un loc al legăturii cu Dumnezeu şi al veşniciei, un loc al liniştii, reculegerii, meditaţiei.

Cu timpul, locuitorii au descălecat şi de-a lungul drumului ce mergea spre apus. Aceasta a fost a doua uliţă a Târgului Bârlad, cunoscută cu numele de Uliţa Mare. Mult mai târziu, pe partea dreaptă a sensului de mers, spre apus, a ctitorit o nouă biserică Vasile Lupu, care, la jumătatea secolului al XVII-lea, se va numi Domneasca. Trecuseră mai mult de 200 de ani de la momentul când Alexandru cel Bun a semnat certificatul de naştere (8 Octombrie 1408).

Prima biserică, Vovidenia, a apărut în acelaşi timp cu primii oameni care au descălecat în apropierea podului. Aceşti primi bârlădeni au avut nevoie de o biserică şi un cimitir, dar erau veniţi de puţin timp, nu aveau puterea economică, nici permisiune, locul fiind domnesc. Care dintre domnii Moldovei a fost primul ctitor al bisericii bârlădene? Nu putea fi decât Petru I, Roman I, Ştefan, Iuga, Alexandru cel Bun. Primii nu prea au avut timpul necesar. Cel care a avut o domnie îndelungată, stabilă, a fost Alexandru cel Bun. Sigur, el a fost ctitorul, biserica ridicată fiind domnească până la ctitoria lui Vasile Lupu. Ca biserică domnească a perceput-o Paul de Alep, menţionarea ei ca fiind biserica Sf. Chiriac este o sugestie. Fiind biserică domnească, a fost ridicată din zid, aşa a găsit-o negustorul Martin Gruneweg, în 1584. În jurul ei a fost cimitirul, în spate se întinde până în malul Bârladului (după mutarea Bârladului spre apus, în 1932, pe vechea albie curge în prezent Valea Seacă). Nu a fost nimeni interesat pentru o cercetare arheologică în zonă, mai ales la fundaţia străzii care trece, în prezent, prin spatele bisericii.

Existenţa acestei prime biserici este atestată indirect în 1444, când este menţionat acest „adevărat popa Toader din Bârlad". Trecuseră aproape patru decenii de la prima atestare documentară a Târgului Bârlad (8 Octombrie 1408).

În semn de omagiu, propunem: ridicarea, lângă Podul Pescăriei, a unui grup statuar:

1) Roman al Muşatei- unificatorul Moldovei;
2) Alexandru cel Bun- ctitorul Târgului Bârlad;
3) Ştefan cel Mare- apărătorul Moldovei.

DOAMNE AJUTĂ!

MARCEL PROCA*

SPITALUL „BÂRLAD ŞI ELENA BELDIMAN". DOCTORUL CONSTANTIN CODRESCU

Spitalul bârlădean a luat fiinţă în 1838, la iniţiativa unei persoane particulare, vorniceasa Elena Beldiman. Prin testamentul pe care l-a lăsat, a impus moştenitorilor săi, fraţii Neculai şi Iancu Greceanu, obligaţia de a întreţine un spital cu 10 „crivate"- paturi. La rândul lor, fraţii Greceanu au cerut sprijinul Epitropiei Generale Sf. Spiridon din Iaşi, care şi-a dat acordul pentru un număr de 20 de paturi. Dintre acestea, 12 „sponsorizate" de fraţii Greceanu, iar 8 intrau în sarcina instituţiei. Localul ales iniţial a fost însă cu totul necorespunzător activităţii căreia îi era destinat ; astfel, Epitropia Generală este nevoită să cumpere un nou spaţiu în 1843, schimbat în 1872, date fiind condiţiile improprii, cu...un han, unde va rămâne până în 1881, când se va instala în noul local. Obştea oraşului s-a angajat să contribuie la întreţinerea spitalului, obligând

contractanţii care livrau pâine, carne şi lumânări spitalului, de a da o anumită parte din aceasta fără plată. Aşa cum s-a dovedit, spitalul s-a lovit permanent de probleme financiare care îi ameninţau funcţionarea…

Din 1866, devenirea spitalului este strâns legată de numele şi personalitatea doctorului Constantin Codrescu.

Una dintre cele mai luminoase figuri de medici bârlădeni, Constantin Codrescu (24 ianuarie 1840 – 30 ianuarie 1891) şi-a legat întreaga viaţă de spitalul bârlădean, de urbea natală. Doctor, profesor şi scriitor, s-a născut la Bârlad, unde a urmat şcoala primară, apoi cursurile Şcolii secundare la Academia Mihăileană din Iaşi, încheiate în 1858. Îşi continuă studiile universitare cu o bursă de stat la Paris, unde absolvă Facultatea de Medicină. În anul 1865, este numit medic secundar la spitalul din Iaşi, dar, animat de dragostea faţă de urbea natală, cere Epitropiei Sf. Spiridon, care patrona spitalele din Moldova, numirea ca medic la spitalul din Bârlad: „Dobândisem instrucţiunea mea cu banii poporului, către acesta trebuia să manifest recunoştinţa mea”, declara el.

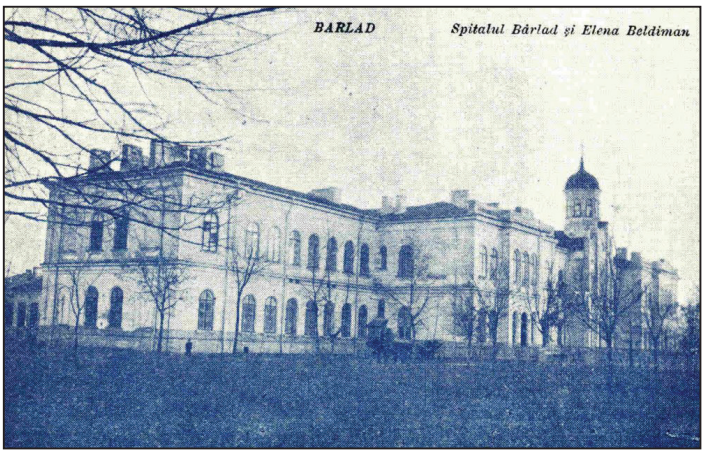
Venit la Bârlad în 1866, doctorul Codrescu, preluând conducerea de la dr. Dronescu, găseşte localul spitalului într-o stare deplorabilă, acoperământul şi duşumelele putrede, zidurile crăpate şi infiltrate de umezeală, acoperite de mucegai. Capacitatea paturilor era înăduşitoare, deşi nu conţineau decât 15 paturi, mobilierul era murdar şi zdrenţuit, aşa că inspira „oroare privitorului”, cum va scrie el însuşi. Revenise însă la Bârlad hotărât să-şi îndeplinească proiectul pe care-l concepuse, acela de a vedea oraşul natal dotat cu un spital modern. Voinţa fermă a bărbatului de inimă (aşa cum îl numeşte Ştefan Neagoe), aflat în fruntea unei idei măreţe, era de a clădi prin subscripţiuni publice şi donaţii, un palat monumental, unde se vor adăposti, în scurgerea timpurilor, mii de suferinzi ai oraşului şi judeţului. În seara de 17 ianuarie 1867, în mijlocul fruntaşilor urbei, va ţine o conferinţă memorabilă în scopul împlinirii acestei nobile idei. Cetăţenii Bârladului îi încredinţează direcţiunea lucrărilor. Planul clădirii, ce se va ridica pe str. Republicii nr. 300, aparţine arhitectului Alexandru Orăscu şi, pentru data respectivă, construcţia reprezenta un progres, clădirea dispunând de un sistem de calorifere în pereţi, ce îmbina încălzirea cu ventilaţia naturală. Zidirea a început şi a continuat cu paşi repezi.

La 26 aprilie 1881, are loc inaugurarea noului local pentru spitalul al cărui director Constantin Codrescu avea să fie până în ultimul său an de viaţă. Şi-a îndeplinit prin voinţă fermă şi devotament ceea ce a socotit din primul moment că este o datorie sfântă: îngrijirea celor suferinzi, cum o făcuse cu răniţii de pe frontul Războiului de Independenţă.

Constantin Codrescu a fost şi autorul unor lucrări ştiinţifice : un Tratat de Higienă, lucrare premiată de Academia Română, un Manual de medicină populară, un studiu asupra apelor minerale de la băile Slănicului, un studiu-pledoarie motivând necesitatea unui local propriu al Liceului Codreanu, unde a fost profesor de prestigiu...

Plecarea sa la cele veşnice, la doar 50 de ani, a fost resimţită ca o grea pierdere de întreaga comunitate bârlădeană. Profesorul Stroe S. Belloescu, ce i-a fost prieten timp de 25 de ani, l-a numit, în Cuvântul de despărţire, un „fruntaş cugetător al minţii omeneşti, demn apărător al naţiunii române”, condus de „focul sacru al credinţei în Dumnezeul părinţilor săi şi în viitorul patriei”, având „ca deviză munca şi moralitatea” şi aflat „totdeauna pe primul loc în toate instituţiile culturale, cetăţeneşti şi filantropice.”

Şi aşa continuă să-l privească bârlădenii, care-i admiră statuia ce se înalţă în curtea spitalului.

Opera sculptorului Fritz/ Frederic Storck, a fost realizată în 1903, tot prin subscripţie publică. Cioplit în marmură albă, impunătorul monument îl reprezintă pe doctor în picioare, cu o carte în mâna stângă, actul de fondare a clădirii spitalului în mâna dreaptă şi, pe postament, câteva din publicaţiile sale. Soclul statuii, tot din marmură, a fost decorat în relief cu panouri realizate din cununi de lauri.

Clădirea spitalului a fost demolată în 1978, deşi era una din cele mai monumentale din oraş...

* Cf. Marcel Proca, *Viaţa cotidiană în Bârladul secolului al XIX-lea şi prima jumătate a secolului al XX-lea*, Ed. Sfera, Bârlad, 2011.

V. şi Dr. Nicu Botezatu, *Istoricul Spitalului „Bârlad şi Elena Beldiman”*; prezentarea *Monumente istorice – Spitalul „Bârlad şi Elena Beldiman”.* (1838-1944), în B. O. A., vol. II, p. 541.

ADRIAN VOICA

DISTIHURI

SIMETRII
Cuvintele se numără, ştiai?
Poeţii fac din ele evantai.

VIRGULA
Sunt ca o vulpe: coada mi-o strecor
Printre cuvinte strânse în sobor.

PUNCT şi VIRGULĂ
Mai stai, când ai de mers; respiră
Că-i drumul lung prin rugi de liră.

SEMNUL EXCLAMĂRII
Aud cum bate inima-n cuvinte.
La semnul meu, vor lua din nou aminte.

SEMNUL ÎNTREBĂRII
De-s necăjite, vesele, – totuna…
Sunt fulgerul care-a chemat furtuna.

DOUĂ PUNCTE
Împarţi? Citezi pe cine? Lângă tine
Mă simt străin şi mă-ndoiesc de mine.

DEFINIŢIE??
Rima este-o domnişoară
De condiţie stelară.

RAPSODUL PREDESTINAT
- Homer, tu ai orbit când ai ştiut
Că lira ta e Timpul Absolut!

ŞARADĂ LINGVISTICĂ
De laşi câte o literă pe-afară,
Cuvinte (patru) intră în „comoară”.

LAUDATIO??
Rima este un cuvânt
Ce preface versu-n cânt.

SALA ROŞIE
Limba de lemn ajunse la muzeu.
Alături, o statuie de ateu.

FALSĂ SCARĂ DE VALORI
Ce e simplu e tocit;
Ce e complicat e mit.

A – 4
Foaia-i foaie: se înfoaie
Şi desfoaie ca o foaie!

EUGEN DEUTSCH

REVERIE

Mânat la drum de-o patimă eternă,
Visez să-mi duc spre Polul Nord văpaia
Şi-apoi, cotind-o brusc spre Himalaia,
Să-mi luminez cărarea c-o lanternă.

Dar, speriat de profeţia maya,
Notez pe hartă orişice cavernă,
În care, cu un bolovan drept pernă,
M-aş aciua cât ţine vâlvătaia.

Iar până să înceapă cataclismul
Cobor prin timp spre vechea Atlantidă,
Sfidând c-un epitet anacronismul,

Şi renunţând la muza mea modernă,
Condus de o romantică silfidă,
Recit sonete-n orişice tavernă.

O STANŢĂ DEDICATĂ RONDELULUI

Rondelu-mi cere să-i dedic o stanţă
Voioasă, plină de exuberanţă,
Uşoară ca parfumul de romanţă,
Şi cât mai dătătoare de speranţă.

Îmi pun deci pana-mi suplă în balanţă
Când simplu, făr-un dram de aroganţă,
Rondelu-mi cere să-i dedic o stanţă,
Voioasă, plină de exuberanţă.

Dar ca să-l scap de orişice creanţă
Cer plata înainte (-i dau chitanţă!)
Aşa că pot obţine-o performanţă,
Marcată poate de extravaganţă,

Brav dedicând rondelului o stanţă!

CALEIDOSCOP

Imagini prinse-n file de mătase,
Noian de gânduri ce râvnesc la stele,
Timide, uneori misterioase,
Ecouri agăţate de nacele;

Romantice iluzii arătoase,
Cetăţi de vis şi magice castele:
Imagini prinse-n file de mătase,
Noian de gânduri ce râvnesc la stele.

Torente de emoţii fastuoase,
Umorul ataşat de mici şrapnele,
Regrete, împliniri simandicoase,
Aduc cu ele, niţeluş rebele,

Imagini prinse-n file de mătase.

SIMION BOGDĂNESCU

VÂNĂTOR DE TRISTEȚE (1)

Melancolic a trecut frigul vânăt prin prune
timp ascuns insistent susurat
dar nu mi s-au limpezit amprentele,
cu degetele pipăi continuu incertitudine
și nu pot gândi a câta oară
m-a fulgerat ideea
de-a opri în loc sufletul pietrelor.
Am avut, năvălitoare, tentația
să-ți adulmec genunchii, unghiile
și pielea coastelor,
să te vânez în gerul emotiv al dimineții aceleia
octombriene spre noiembriene
și să te apăr de gerul mocnit
și de frigul temporic din prune,
timidă umbră și pradă iertării,
să-ți spun că mi-am uitat numele acasă
ori l-am pierdut pe drum prin troiene,
prin braniștea fluvială a crucilor lumii
și doar de aceea mi-a rămas ecoul
răstignit al unui glonț demult dispărut
acum și pururea,
acum și pururea mă rebotez
păduratic al lupului sau al lupoaiei,
al spurcului sau al spurcăi,
al spurculescului sau lupulescului
și cu ochi mergători îți mișun brațele,
genunchii, unghiile și pielea coastelor,
și-ți ascult stropii de sânge cu nările,
și ies către zare în șuier de viscol,
și-mi ascut colții sadici și limba învinețită
și nu-i clar cine ține degetul pe trăgaci
spre noiembrie din octombrie,
bruma ori frigul din prune
pe inima mea ațintită pe dealuri
de un anonim vânător de tristețe…

DUMITRU MERLUȘCĂ

La Hades

Mai legănați de umbră par lăstunii
Prin cochilia lumii fulgerată
La piață pe un vis își vând nebunii
Averea lor în verbe încrustată.

Și visul e păstrat lâng-o icoană
Un vierme roade ramul de măslin
Din aiurare mai trezesc o toamnă
La care fără frunze să mă-nchin.

Mi-e universul haos și balanță
Amar târziu rătăcitor prin sânge
La Hades stau cu mâinile pe clanță
Un liliac sub stele mă va plânge.

GEORGETA POPOVICI STRAT

ȚI-AM ZĂRIT CUVINTELE

Ți-am zărit cuvintele
Erau un șir interminabil de pupile

Clipind când nările
Urcau și coborau în ele însele
O tăcere rotundă ca o lună plină
Ce ne curgeau de sus peste păr
Peste umăr
Peste trup
Amândurora argintia mătase
Ca peste o masă festivă

M-am temut că vor vrea
Să ne sărbătorească
Și nu aveam la îndemână
Decât câteva clipe
O felie de aripă îngerească și-un clondir
Ce-n loc de-alcool păstra în el
Un fir de busuioc

Dar ce noroc s-a întâmplat
Că pare
Ne-a îndestulat pe amândoi
Și tot ne-a mai lăsat
Să avem încă de turnat
Din al său elixir și-acum

DECONTARE

Am decontat a mia oară
Surâsu-mi nenăscut cu alba ceară
Ce mi-ai lăsat-o tată
Cât pentru-un stup
Încât am devenit albină
În lumea plătitoare de tribut

Iar aripa-mi firavă translucidă
În loc de pene
Mi-a prins în ceafă graba lumii
Ce-aleargă prin corolele golite
Din ce în ce mai mult

Nu-mi este frig
Nu-mi este foame
Pot dar nu vreau să strig
La cioburi de icoane
În care sfinții de demult
Au capetele sparte de canoane
Și aura păzită de-un mamut…
Ce latră ca un câine
Purtând în coadă un covrig
Pentru oricare promenadă

MAGDALENA LAZANU

Un semn de întrebare
şi-un punct înnegrite de fum

Eterna întrebare
Ce sunt eu? Dar...
ce aspir să fiu?
Eu sunt, acum, o stâncă,
ce, în neclintirea ei, se prăbuşeşte
în golul lăsat de sinele meu,
care, până şi el, m-a părăsit.

Ce sunt eu?
Doar negrul fum depus pe-o scrumieră,
pe care au şezut doi tineri îndrăgostiţi:
o ţigară şi patima mea...
Şi eu, în fumul din ţigară,
în negrul fum depus pe-o scrumieră,
în care a ars inima mea
şi puterea mea
şi voia mea,
dar nu şi nebunia de a mă crede cineva.

Ce sunt eu?
Nu ştiu nici măcar ce am fost.
Poate ca doar un semn de întrebare,
agăţat în cuierul existenţei mele aici acum.
Şi poate... al meu răspuns,
un punct, la capăt, la final,
de propoziţia liniară – viaţa mea;
un punct în inima mea
şi inima mea un punct,
un punct ce se zăreşte în negrul de fum,
un punct dintr-o întrebare,
albită de fum.

O clipă fără orizont

O clipă fără orizont...
un soare fără timp...
unite himere ale unui om
sedus de viermuiala fratelui său,
cu numele de om, cică.

În punctul în care
clipa fără orizont
şi soarele fără timp s-au intersectat,
acolo s-a născut acumul,
acolo va muri,
acolo a şi murit omul,
incapabil să trăiască
pe o vreme când ochiul său,
zăreşte clipa şi tunelul ei e lung,
lung, infinit, dar gol,
e clipa fără orizont,
e soarele mort, e soarele desprins
ca o broşă de pe pieptul de mătase a bolţii cereşti.

Unde sunteţi clipe fără somn?
Pe chipul căruia o lungă şi caldă privire şade,
pe chipul căruia lumina se scurge,
dintr-un punct înspre un punct,
acelaşi punct – viaţa,
părută mişcare suferindă,
cu mult mai mult mişcată.

Unde sunteţi orizonturi pustii?
din clipe scurse prin sita
ţesută din fireturi de sori,
despărţite, cu cruzime, de timpurile,
când privirea-mi de om nebun
îşi mai regăsea nebunia,
în cadenţa clipelor ce treceau,
vuind, pe măsură ce paşii mă purtau,
gemând, pe un drumeag nocturn
în plină zi, dar ştiam că am doar un odor,
un scump copil, timpul,
care şi-a găsit aleasa,
cu nume temporal, durere!
orizontul ultimei clipe îmbrăţişate de mine...

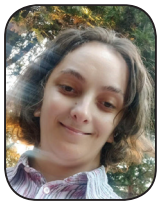
Ce orizont? Ce scump copil?
Ce timp, ce clipă, ce noră dragă?
o mamă disperată?
Nu. Doar o făptură ce-şi odihneşte ochii pe cerul
ce coboară în mare şi atinge punctul,
dar nu mai pleacă...

Iubire, moarte, noapte

Este ansamblul iubirii
în chip de tristeţe,
pustiire, durere – amarul vieţii,
încadrat de cununa morţii,
morţii de noapte,
decorată cu stele şi lacrimi,
morţii de zi,
decorată cu vise şi fapte,
fapte de ceară,
ce se topesc la flacăra
Vieţii ce arde în moarte
şi-n sufletul meu.
Doar că...el nu vede,
fiindcă...încă, încă...mai e noapte,
pe fondul înceţoşat, în fond,
eu-s drumul în drum spre moarte,
început am, acum,
să merg cu paşi iar nu cu şoapte
spre Lumină, spre Tine, spre tine, sufleţelul meu,
cu paşi de Lumină în Lumina
din care ne-am născut, din care, de fapt,
doar tu te-ai născut,
eu m-am născut din...
timpul când m-am vrut deasupra ta.

În curând, încă puţin
şi ne vom întâlni,
în duminica Luminii ce-mi arată,
cu un deget ridicat în sus
şi cu altul oprit pe la mijloc,
Iubirea pironită între două degete,
unul spre Tatăl,
altul spre pământ,
iată Iubirea şi-n praf de caldarâm
în a morţii viaţă.

ALEXANDRA FLORENTINA

PICĂTURI DE VEȘNICIE

Țărmuri se despart prin orologiul unui rând,
Cioburi de nisipuri brodate în hârtie,
Prin mantia gheții ramurile unui gând,
Scriu o silabă cu pana din poezie.

Un vis în culori conturate cu șoapte,
În picături de veșnicie târziul iubirii,
Pe tâmple de lut galaxii în noapte,
O arcadă de flori în amurgul privirii.

TOPITE VIORI

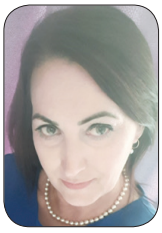
În iarna argintie de neînțelese rânduri,
Am dat stiloului un contur în culori,
Fulgii cântă în glas cu atâtea gânduri,
Cu tăceri născute în topite viori.

Raze stinse în râuri de timpuri,
Țărmuri de dor zidite peste nori,
În viața cu lungi anotimpuri,
Număr silabele unei ninsori.

Am construit continente de amintiri,
Hotare de vise conjugate-n secunde,
Am dat timpului mut zarea din priviri,
Dorințe în umbre puțin voi ascunde.

Cununi de lumini în pod de jurăminte,
Vântul pribeag se ascunde în timpuri,
Pașii mei un portal între cuvinte,
Un carusel printre fine nisipuri.

NINA TOMA

Cu sufletul bucăți

Când dorul nu mai știe să aline,
iar păsări mari bat aripi de ninsoare,
cu sufletul bucăți mă-ntorc la tine,
ca un pribeag de pe întinsa mare.

Îmi leg de glezne drumurile toate,
pe care-am mers cu inima în mână,
s-o pun lângă a ta, s-aud cum bate,
că-n pieptul meu, nu vrea să mai rămână.

M-ascund în umbra care-ți crește-n sânge
și ți-aș fugi din ochii scânteind,
aș aduna tot timpul ce ne strânge
să-l duc departe, la străini să-l vând.

Să fug, nu pot, mi-s tălpile obosite,
în locul lor cresc visuri din ruine,
Mă-nalț cu norii ce vestesc ninsoare
și când mi-e dor, mă-ntorc, din nou, la tine.

POVESTE CU FINAL NEAȘTEPTAT

Cândva,
doi tineri
aveau un cerc perfect
pe care îl rostogoleau între ei,
fără teama
că s-ar putea rupe.
Erau atât de orbiți
de strălucirea argintului aurit
care le făcea
nopțile și diminețile
pline de farmec,
încât,
n-au luat seama
când nori de plumb
s-au așezat,
de jur împrejurul lor,
și au strivit
linia perfectă a cercului.
Ziua,
soarele încerca să-i acopere fisurile,
noaptea,
luna îl rupea în pătrare.
Azi,
cercul perfect cândva,
e praf de stele căzătoare.

NUMAI TU, NU

Cerul se întunecă a furtună,
Fericirea-i dincolo de nori,
Lasă lumea toată să se teamă,
Numai tu,
iubite,
nu.

Pentru orbi, e de prisos oglinda,
Pentru surzi, minciuna n-are glas,
Lasă toată lumea să mă mintă,
Numai tu,
iubite,
nu.

Bate vânt de toamnă-n ceasul vremii,
Și rămân copacii desfrunziți,
Lasă toată lumea să mă părăsească,
Numai tu,
iubite,
nu.

Timpul șterge amintiri și nume,
Veșnic este numai Dumnezeu,
Lasă lumea toată să mă uite,
Numai tu,
iubite,
nu.

TINCUȚA HORONCEANU BERNEVIC
(de la Casa Memorială „G. Bacovia”, Bacău)

CA O PASĂRE NEAGRĂ

Cu brațele pline de flori
Am poposit ca o pasăre neagră
La mormântul copilului meu.
Globuri de crizanteme,
Petunii și dalii, năsturași,
Trei frați pătați și sângele-voinicului,
Flori roșii, și mov, și albe
Acoperă pătura de pământ nisipos și amintirile.
Pe cer zboară un avion de pasageri.
Vântul șuieră printre două elicoptere ale armatei
Și printre cruci
Și îmi amintește de frigul morții.
În gară un tren are întârziere 20 de minute.
Pe crucea de lemn lăcuit
Azi i-am pus o tăbliță nouă.
Umblasem ceasuri întregi prin magazinele de cadouri
Dar niciunul nu i s-a potrivit ca această inscripție
De *stop joc.*
Când vin hoții de flori? mă întreb,
Pe întuneric, sfidând liniștea apăsătoare,
În zori, cu ochii cârpiți de somn?
Privesc cimitirul acoperit de culori,
O dronă urmărește Bistrița cum curge leneșă spre Siret,
Îngerii filmează tik-tok-uri cu alți îngeri mai mici

Nu există mormânt mai jefuit ca al lui Tudor,
Poate că imediat ce plec
Apucă buchetele cu mânuțele mici,
Le aruncă pe celelalte morminte și râde
Vrea să mă vadă mereu
Cu brațele încărcate de flori
Scurmând pământul ca o pasăre neagră
Necântătoare.

PACEA LUMII

Fă pace în sufletul tău, în casa ta, în lumea ta mică,
Îngrijește copacul plin de omizi,
Pune puiul căzut înapoi, în cuib,
Oferă un zâmbet cuiva trist,
apoi joacă-te,
ca un copil fără griji.

CELA NEAMȚU
Cămașa veșniciei românești

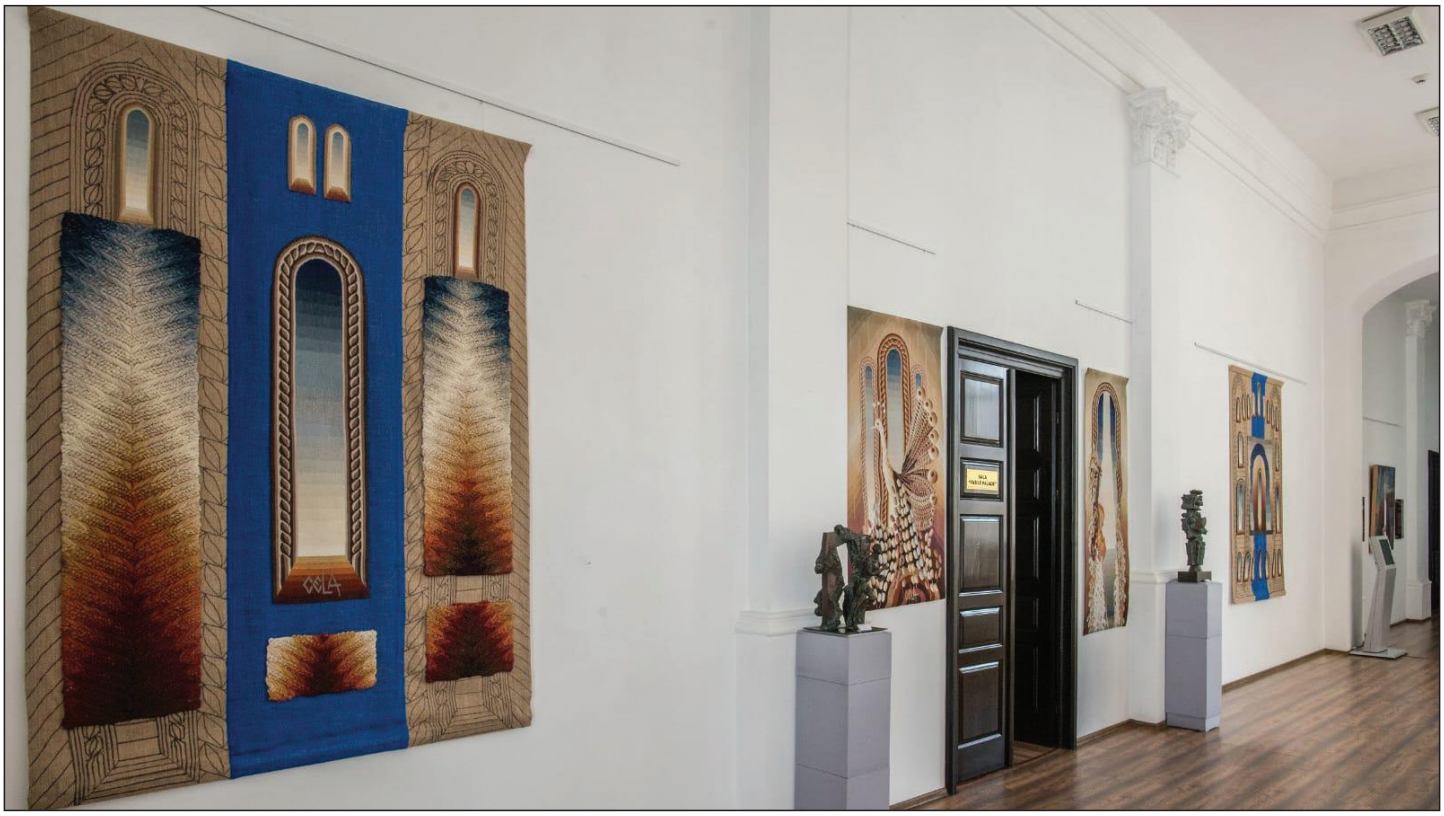

Petice de frumos

NICOLETA ARNĂUTU

CELA NEAMȚU – DOAMNA TAPISERIEI ROMÂNEȘTI

Numită astfel de istoricii şi criticii de artă semnatari ai unor importante studii dedicate operei artistei, Cela Neamţu, cu o creaţie de peste cinci decenii dedicată tapiseriei, care a consacrat-o, este un nume aristocrat înscris în Galeria de Aur a artei româneşti.

Originară de pe meleaguri moldave (s-a născut pe 16 iulie 1941 în localitatea Piciorul Lupului, Iaşi), tânăra venită la studii academice în Bucureşti la Institutul „Nicolae Grigorescu" este atrasă deopotrivă de pictură şi desen, până în momentul când a descoperit arta ţesutului. Era familiarizată din timpul petrecut acasă, unde mama sa instala războiul pe orizontală, ţesând splendide covoare, momente care, aşa cum mărturisea artista, au devenit amintiri ce o vor însoţi pe parcursul vieţii.

Cu bagajul teoretic şi practic din perioada studiilor, tânăra studentă, îşi pregăteşte examenul de licenţă la mânăstirile din Moldova, mai ales la Putna. Aici descoperă şi studiază valorosul tezaur al ţesăturilor medievale româneşti, de unde s-a inspirat şi a creat „punctul de la Putna". Această invenţie tehnică defineşte o broderie unde locul firelor delicate şi preţioase de mătase şi metal din cusăturile medievale este luat de cel al lânii, cu un volum mai consistent ce-i conferă ţesăturii un relief mai pronunţat, în cadrul compoziţiei *haute-lisse*. Despre acest element inedit, artista spune: „L-am ales şi l-am transformat în modul esenţial al zidirilor mele de lână", punct care, alături de tehnica haute-lisse, defineşte creaţia inconfundabilă a artistei.

Cela Neamţu şi fiul, Lisandru

Anul 1966 îi aduce prima recunoaştere: susţine lucrarea de licenţă numită „Altoi", primeşte titlul de şefă de promoţie şi debutează în spaţiul expoziţional românesc. De atunci, creaţia artistei (membră titulară a U.A.P. Bucureşti) figurează în numeroase şi prestigioase expoziţii, confruntări pe plan naţional şi internaţional, un impresionant palmares de participare şi tot atâtea recunoaşteri: amintim doar Premiul Naţional „Ion Andreescu", oferit de U.A.P. din România şi Medalia de Aur, conferită de un prestigios juriu internaţional, cu prilejul participării (alături de un grup de artişti români, pictori şi sculptori) la Salonul Societăţii Artiştilor Francezi, eveniment exclusivist organizat la „Grand Palais", Paris, în 2006.

Toate expoziţiile artistei deschise în ţară sau pe alte coordonate au avut şi au, de fiecare dată, darul de a confirma prezenţa şcolii de tapiserie românească în arealul universal contemporan atât de bogat al artelor plastice şi decorative.

În itinerariul expoziţiilor Celei Neamţu, Bârladul se înscrie ca un loc unde publicul a avut posibilitatea să cunoască şi să se bucure de prezenţa creaţiei sale, în sălile muzeului sau la Galeriile „N. N.Tonitza". Creaţia artistei, dar şi personalitatea ei complexă au atras, în decursul timpului, deopotrivă pe muzeografi, critici, istorici de artă şi colecţionari. Farmecul, graţia şi marea disponibilitate empatică, şi, mai ales, atitudinea elegantă de a răspunde la invitaţiile celor care doreau să facă cunoscut marelui public acest gen de artă au contribuit în egală măsură la îmbogăţirea palmaresului expoziţional al artistei, dar şi a ofertelor culturale ale instituţiilor de profil.

Pentru prima dată, creaţia sa poposeşte în spaţiul expoziţional în 1993, an cu profunde semnificaţii pentru existenţa Secţiei de Artă şi a muzeului, în general. Cu un an înainte de împlinirea şi sărbătorirea, în 1994, a opt decenii de existenţă a Secţiei de Artă, specialiştii muzeului au gândit şi derulat un proiect cultural pe cât de complex, pe atât de dificil. La acel moment, clădirea muzeului (unică), devenise, în urma seismului din anul 1990, pentru a doua oară după 1977, o „ruină nobilă", cum i-am spus cu amărăciune, deoarece tot tezaurul de valori al muzeului a fost strâns şi depozitat, fără speranţa ca, fie şi o parte a lui să revină curând în lumina binefăcătoare a unor expoziţii. Timp de trei ani, cu eforturi uriaşe, s-a reuşit refuncţionalizarea unui sediu, numit „Casa Sturdza", unde să fie readuse, din depozitele supraaglomerate, câteva dintre cele mai importante colecţii (în total, şapte); între acestea, colecţiile de artă donate de eminentul chirurg, profesor universitar şi colecţionar, fiu al locului, Ion Chiricuţă (1918–1988), şi colecţia altui fiu al oraşului, medic de profesie şi colecţionar de vocaţie, Marcel Vainfeld (1917–1990), ambii spirite enciclopedice, de înaltă ţinută civică şi morală, având acel dat rar al altruismului.

În anul 1992, conform uzanţelor de la acel moment, am propus, în cadrul Sesiunii naţionale a muzeelor de artă, desfăşurată la Bucureşti, ca în anul următor sesiunea să aibă loc la muzeul bârlădean. Programul, sprijinit şi de Ministerul Culturii, cuprindea trei importante capitole, dezbaterile pe secţiuni ale sesiunii, deschiderea Muzeului Colecţiilor (care s-a constituit ca studiu de caz) şi Expoziţia temporară de tapiserie Cela Neamţu. Acesta este momentul când artista devine o admiratoare a muzeului bârlădean şi o prietenă a specialiştilor, descoperind aici, în componenţa patrimoniului, două dintre valoroasele sale tapiserii care, alături de alte şase lucrări, intraseră de curând în muzeu, prin transfer, dar care, din cauza lipsei spaţiului, stăteau în depozit.

Începând cu această dată, fiecare prezenţă a creaţiei artistei la Galeriile de Artă bârlădene şi la muzeu a impresionat, graţie bucuriei şi a constantei preocupări a autoarei de a aduce în faţa publicului bârlădean o selecţie de lucrări. Dintre aceste

prezenţe, dorim să ne oprim la două importante expoziţii, una deschisă în anii din urmă la Galeriile „N. N. Tonitza", cea de a doua, mai recentă, la muzeu.

În expoziţia de la Galerii, publicul bârlădean a avut onoarea de a vedea unul dintre cele mai recente şi importante proiecte ale artistei, numit „Ferestre pentru Ierihon". Toate întrebările noastre şi-au găsit răspunsuri în cadrul vernisajului, când artista, aşa cum procedează cu delicateţe şi bucurie de fiecare dată, a făcut confesiuni despre acest proiect. Considerat ca fiind „de suflet", proiectul debutase în anul 2004, când artista a deschis o expoziţie la Institutul Cultural Român din Tel Aviv, unde, printre participanţii la vernisaj, s-au numărat Înalţi Ierarhi ai Aşezămintelor Româneşti de la Ierusalim. Aceştia au invitat-o în oraşul Ierihon, numit şi „al palmierilor", nu departe de Ierusalim, unde a avut ocazia să vadă proiectul unui important spaţiu arhitectural monahal, un mare complex polifuncţional. Cu această ocazie i s-a făcut propunerea de a contribui la ambientarea interioarelor destinate întâlnirilor ecumenice internaţionale, propunere care, ne spunea artista, „era nobilă şi foarte onorantă", dar, în egală măsură, atrăgea şi o „uriaşă responsabilitate".

Când şi-a definitivat ideea din perspectiva tematicii şi a numărului tapiseriilor ce urma să le realizeze şi, mai ales, când s-a conturat posibilitatea sponsorizării cu materialele necesare pentru cele şapte tapiserii pe care şi le propunea, şi pe care urma să le doneze, a acceptat să-şi asume acest frumos proiect.

După realizarea primelor patru tapiserii, în tehnica haute-lisse, cu dimensiunile de 250 cm x 150 cm fiecare, înfăţişând impresionante scene inspirate din istoria creştinătăţii, fidelă crezului, constant mărturisit, de „a dărui frumuseţe semenilor", artista hotărăşte ca, înainte de a ajunge în complexul monahal, să le expună în mai multe spaţii din ţară, între care şi Bârladul. Ultimele, un triptic de mari dimensiuni, 500 cm x 250 cm., se aflau în lucru. Astăzi, toate cele şapte tapiserii, donate, se află în expunere permanentă în somptuosul Complex Monahal Românesc de la Ierihon, care, aşa cum scria cunoscutul istoric şi critic de artă, Dorana Coşoveanu, „devin monedă de aur intrată în uriaşa bursă concurenţială internaţională a artei". (Cela Neamţu – „Tapiserie", Ed. Monitorul Oficial, 2017, p. 12.)

Privită din perspectiva timpului, creaţia artistei este o mărturie autentică despre ceea ce înseamnă a rămâne fidel „dialogului permanent dintre tradiţie şi inovaţie" în arta ţesutului românesc, aşa cum adesea mărturiseşte. După ani de creaţie, regăsim acest dialog în cel mai recent ciclu abordat de artistă, „Ia românească", transformat într-o fermecătoare poveste despre frumuseţea portului popular, de data aceasta apelând la desen – care, alături de pictură, a fost prima sa dragoste din timpul studenţiei – şi la tehnica colajului.

În realizarea acestui nou ciclu de lucrări, dincolo de talentul şi căutările permanente care îi particularizează creaţia, întâmplarea a făcut ca nişte saci plini cu „petice de frumos", conţinut astfel numit de artistă, să fie salvate şi să nu ajungă la coşul de gunoi al distrugerii şi, implicit, al uitării. Desfăcând sacii, ochiul versat al artistei a descoperit, în îngrămădeala de fragmente de ţesături prăfuite şi murdare, nesecatul izvor de frumuseţe a costumului popular, cândva mândria iscusinţei şi talentului ţărăncii din spaţiul românesc.

Pentru că nu dorim ca preţiosul conţinut al sacilor, ajunşi în posesia artistei, să rămână un eveniment anonim, trebuie să adăugăm că stilul colocvial al unor cunoştinţe a ajutat-o pe artistă să înţeleagă că i-au aparţinut artistei Lena Constante (1909–2005), cunoscută ca autoarea unor tapiserii de mari dimensiuni. Încă din tinereţe, Lena Constante şi soţul ei, folcloristul Harry Brauner (fratele cunoscutului pictor Victor Brauner) au făcut parte din echipa reputatului academician Dimitrie Gusti (1880–1955), fondator al Muzeului Satului, profesorul folclorist care a iniţiat şi coordonat primele documentări asupra artei populare româneşti din diverse regiuni ale ţării. Este momentul când Lena Constante devine unul dintre folcloriştii care au colindat satele româneşti, prilej cu care a studiat dar a şi salvat bunuri de artă populară, aruncate de posesorii lor, multe fragmente de scoarţe regăsindu-se în creaţia artistei.

Pentru Cela Neamţu, aceste fragmente s-au transformat repede într-un important subiect ce defineşte ciclul „Ia românească", alături de binecunoscute – „Ferestre", „Păsări", „Istorice" – şi o suită de miniaturi textile, între care „Haos şi Ordine".

Cu recentele petice, aparent lipsite de semnificaţie, artista, consecventă ideii de „a păstra şi a inova", transformă, în cadrul unor compoziţii în tehnica desen pastel pe carton şi a colajului, efemerul, în alcătuiri estetice perene pentru ia românească, dar şi pentru creaţia artistei.

Până la definitivarea acestor compoziţii, ne mărturisea cu emoţie artista, a trebuit mai întâi să le desprăfuiască şi să le spele, activitate ce o defineşte ca artist profund dedicat conservării autenticităţii. Toată această etapă a făcut-o să-şi aducă aminte de bucuria trăită în copilărie, atunci când mama sa, croitoreasă talentată, o aşeza pe prispa casei, unde se juca cu resturile de materiale, confecţionând păpuşi şi hăinuţe. Odată aduse la frumuseţea de altădată, artista a trebuit, aşa cum ne spunea, să se documenteze „ca o şcolăriţă conştiincioasă", pentru a reuşi să le grupeze şi să le recompună după particularităţile zonelor etnografice de proveniență.

Întâmplător, sau poate nu, în această etapă, aflându-se la un Târg de carte, descoperă la un anticar volumul „Portul popular românesc", importantă sursă documentară, ce reprezintă prima sinteză ilustrată a portului din toate zonele rurale româneşti, semnat de Alexandrina Enăchescu-Cantemir, apărut în anul 1939, la Editura Scrisul Românesc, Craiova.

După o atentă documentare, respectând specificul zonelor de proveniență, artista a luat fiecare petic origina, pe care l-a recompus, fără a se abate de la schema compoziţională a broderiei, aplicată, de regulă, pe gât, umeri, mâneci şi piepţii iei româneşti, numită şi „cămeşa cu altiţă". În suita acestor lucrări, dincolo de rigoarea şi respectul faţă de material şi faţă de locul de amplasare a broderiei, artista „confecţionează" o ie modelată, de regulă, pe un bust văzut frontal, din profil, astfel compus încât recunoaştem pânza moale şi fină a unei ii abia dezbrăcate. Uneori, se opreşte asupra unor detalii, prezentând câte o mânecă, surprinsă în două ipostaze ce definesc aspectul de spirală dat de croială, şi cel împodobit cu motivul numit „râuri", dispus diferit, în funcţie de zona de proveniență.

Indiferent de abordare, artista, aşa cum ne-a obişnuit de-a lungul timpului, prezintă în aceste lucrări un nou miracol vizual, demonstrând încă o dată că *a păstra şi a inova* este crezul său, uşor de regăsit şi în celelalte cicluri din creaţia sa,

unde trece miraculos de la tapiserii de mari dimensiuni la cele mici, la miniaturi şi, cel mai recent, la colajul textil.

Ia, separat sau ca parte componentă din ţinuta, lucrată manual, a femeii din mediul rural românesc, o regăsim şi în creaţia altor artişti, precum C. Rosenthal (România Revoluţionară, 1850), N. N. Tonitza, Şt. Dimitrescu, I. Iser, D. Ghiaţă, C. Baba şi alţii, cu toţii nume consacrate în arta românească, pentru care arta şi viaţa ţăranului român au reprezentat subiecte abordate în cadrul unor lucrări.

În această galerie onorantă de artişti, lucrările Celei Neamţu se diferenţiază prin aceea că artista salvează nişte *petice de frumos din cămaşa veşniciei*, formulare admirabilă şi grăitoare ce îi aparţine, pe care le recompune, redându-i iei o nouă viaţă.

În anul 2015, artista este desemnată curator al expoziţiei „La blouse roumaine", organizată şi expusă la Institutul Cultural Român de la Lisabona. Între lucrările celor 40 de artişti participanţi, artista expune prima dată două lucrări din cea mai recentă tematică dedicată iei. Începând cu această dată, lucrările sale încadrabile acestei tematici au fost expuse la Bucureşti şi în mai multe locuri din ţară, un itinerariu bogat în care a figurat şi Bârladul.

Cela Neamţu face parte dintr-o frumoasă familie de artişti, alături de soţul ei, Costin, maestru inconfundabil al pastelului contemporan, şi Lisandru, fiul lor, universitar la UNA Bucureşti, doctor cu o teză din domeniul antropologiei culturale, talentat reprezentant al noii generaţii postmoderne: pentru artist, cunoaşterea şi primatul ideii nu au graniţe, ceea ce l-a condus la o formă de exprimare între figurativ şi abstract, de unde nu lipseşte inovaţia, cum este obiectul pictural, noutate aflată într-un permanent dialog cu formele şi culorile din pictura sa parietală.

O particularitate a acestei familii de artişti constă în faptul că, dincolo de expoziţiile personale, au înscris în proiectele lor şi expoziţii în comun, fiecare venind cu o selecţie marcând preocupări mai vechi sau de dată recentă, în cadrul cărora diversitatea oferită de stilul fiecăruia şi coerenţa discursului plastic personal au înlesnit descifrarea acelui secret al dialogului dintre arta plastică şi cea decorativă.

O altă particularitate, rar întâlnită, a acestei familii de artişti, este generozitatea de a dărui din creaţia lor, disponibilitate preţioasă, specifică oamenilor pentru care respectul faţă de semeni şi instituţii, la care se adaugă şi simpatia, sunt sentimente esenţiale ce definesc prietenia.

Costin, primul din cadrul acestei familii generoase, a dăruit muzeului bârlădean un număr substanţial de lucrări, ce s-au constituit într-un valoros fond care îi poartă numele în cadrul colecţiilor Secţiei de Artă, şi care s-a îmbogăţit constant în decursul anilor cu lucrări ce reprezintă cele mai recente preocupări ale artistului.

A urmat Cela, cu mai vechi şi recente donaţii constând din două tapiserii, *haute-lisse*, de mari dimensiuni, ce s-au alăturat celor două existente deja în expunerile permanente ale muzeului, zece lucrări din ciclul *Iei* şi şase desene. Ultimele şase desene reprezintă cartoanele unor tapiserii din ciclurile „Ferestre pentru Ierihon", „Pasărea regală" şi „Bufniţa". Trebuie să subliniem că aceste desene reprezintă genul specific etapei de concept, acele compoziţii încifrate din procesul laborios al realizării unei tapiserii.

Dincolo de valoarea fiecăruia, cartoanele au o importanţă şi o semnificaţie deosebite deoarece reprezintă existenţa în premieră a acestui gen de desen în structura colecţiilor Secţiei de Artă. De altfel, Cela Neamţu a expus recent (2022), la Academia Română, Bucureşti, o suită de astfel de desene, alături de tapiserii, gen de expoziţie gândit adeseori de artistă din dorinţa de a aduce în faţa publicului o parte din secretele laboratorului de creaţie a unei tapiserii.

Ultimul, dar nu cel din urmă, Lisandru, a întregit gestul familiei donând un lot de lucrări ce se înscriu ca un capitol important de artă actuală din componenţa fondului de artă contemporană românească.

Creaţia şi gestul altruist al acestei familii contemporane de artişti dezvăluie o tipologie umană al cărei crez şi conduită de viaţă le descoperim în formulările Celei: „Îmi place să spun că sunt un om obişnuit care face lucruri neobişnuite. Muncesc cu smerenie, pentru a dărui frumuseţe semenilor mei. Nu am cultul personalităţii pe care îl au, de obicei, artiştii. Pentru mine, important este cultul muncii. Iubesc ceea ce fac şi rodul activităţii creatoare. Muncesc până la epuizare, având conştiinţa lucrului bine făcut." (Cel mai recent album, 2017)

LA DESPĂRŢIREA DE UN MARE ARTIST

Ne-a părăsit, la sfârşit de Făurar, pictorul **Corneliu Vasilescu**.

Artistul care a făcut din prezenţele sale în oraşul natal un ritual al reîntoarcerii... Şi care visa de atâta vreme la un Muzeu în care opera să-i fie contemplată *şi valorizată după cuviinţă*.

Înţelegându-i, în sfârşit, visul, Bârladul inaugura, pe 23 octombrie 2022, spaţiul său permanent în **Casa Sturdza – Muzeul Colecţiilor**, căruia artistul i-a dăruit, în ani, zeci de lucrări.

Era chiar ziua în care împlinea 88 de ani...

Pe 24 septembrie, deşi foarte bolnav, a ţinut să fie prezent la panotarea tablourilor ce alcătuiesc acum ***Atelierul Corneliu Vasilescu***. Îi putem oricând accepta invitaţia, înţeleasă de multă vreme de criticul Valentin Ciucă, de *a visa colorat şi vorbi în armonii sonore*, spre a desluşi, *în raporturile dintre imagine şi semn, universuri uitate sau pierdute*...

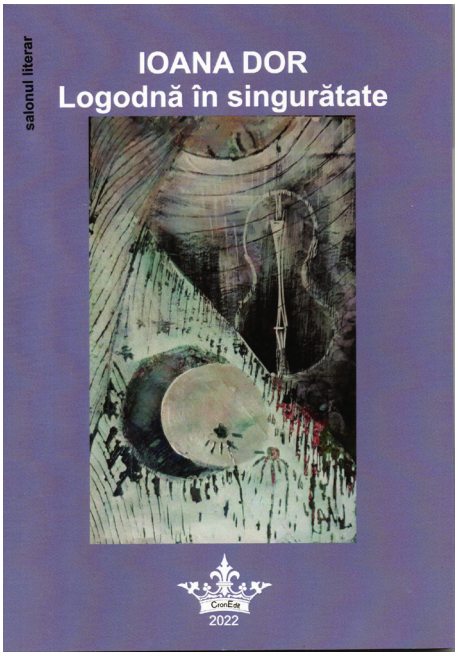
SIMION BOGDĂNESCU

DOR DE POEZIA IOANEI DOR

Mi-a venit așa să zic scrisului și scrisul să mă zică pe tăcute într-o pagină albă de mărimea uimitoare a unei memorii fără sfârșit. Într-adevăr, pagina imaculată, aflată în acest cosmos, nu există decât ca posibilitate și probabilitate a cuprinderii unor tainice însemnări/rostiri ce, ambele virtuale, *pot să vină* de undeva. Și ne așteaptă, posibil, să ne desferecăm, atât cât se poate, chiliile creierului și ale inimii, iar amintirile de odinioară ale sângelui anterior să țâșnească din subconștient, din inconștient și să ajungă pe ecranul/craniul memoriei involuntare/voluntare individuale ca o vibratilă emoție crescută, din ce în ce, la un sentiment indefinit/indefinibil zis/scris *Dor.* Pre carele nemaiînchipuit de mușat l-a aurit printre degete și l-a rebotezat Constantin Noica, filosoful. Dar teoria-i lungă și poezia dorului și mai fără sfârșit…

Așa că, lecturându-i, în alean metafizic, producțiile lirice, mi s-a prelungit pofta creației și, astfel, mi s-a făcut dor de poezia Ioanei Dor!

Este o ființă/poetă neexpansivă, meditativă, cu fior metafizic moldovenesc, provenit pe linie maternă (de la *mater dolorosa*), al cărei eu empiric încă îi domină eul creator, pe cale să se abstragă din trăirea frustă și să se obiectiveze în vizionarismul dominant, superior, oracular, funcționând în sine ca „derealizare a realului" și „irealizare forțată" prin dictatura fanteziei demiurgice. Ea încearcă să iasă cu îndrăzneală în spațiul poetic, după cum dorește: „o femeie/ cu sabia bună/ e o ființă de pasăre,/ taie în două depărtarea,/ se rotește/ în vârtej de cuante/ și se desprinde în cer/ de timpul rănit al luminii."

Poeta Ioana Dor, după ce a publicat câțiva ani la rând, foarte discret și, asemenea, decent, grupaje de poeme în paginile revistei *Academia Bârlădeană,* și-a luat inima în brațe și s-a hotărât să debuteze editorial cu cartea de față, semnificativ și metaforic numită „Logodnă în singurătate", intenționând, cu sensibilitate romantică, dar și modernistă, să-și cunune propriul crez al egoului poetic într-un turn de fildeș, într-o solitudine pe care și-o îndrăgește cu fior misterios, ca și cum ar fi singura dragoste în absolutul curgerii ireversibile și ineluctabile. Metafora, aluzivă și oximoronică, polisemantică, a titlului, *închide* și *deschide* în ea identitatea tainică dintre iubire și poezie, trăitoare amândouă într-un singur suflet (*animus/anima*).

Simplitatea aparentă a acestei arte poetice, ca, de altfel, a mai multor poeme din volumul prezent, o fixează ca pe o poetă cugetătoare, după al cărei sens ocrotit de solitudine se conduce însăși viața ei: „Nu știu nici vremea cum va merge,/ Nici spațiul care ne desparte,/ Doar anii noștri s-or alege/ Logodnă în singurătate.// Dar ce contează dacă timpul/ Tot mișcă piedica-ntre noi,/ Din firea-mi n-o să-ți scoată chipul –/ Vom fi un suflet amândoi."

Maxima concentrare a poemelor celor mai multe și *tonul elegiac,* predominanța sensibilității (pasiunii) asupra rațiunii, muzicalitatea, corespondențele și simbolurile o alătură pe Ioana Dor de chopinianul G. Bacovia și de chopiniana Magda Isanos. Ea își trăiește, până în resorturile intime și ultime ale emoției, starea poetică și sensurile incluse în imagini, cercetează gândul încordat să descifreze partea subatomică a vieții (cele cinci *Cuante*!) și a morții, a creației și a iubirii (dorului, într-o febrilă cale de căutare, încercând un prim pas de zidire în cuvântul etern și o primă direcție majoră de impunere a gloriei sinelui său liric în câmpul eroic al crucilor lumii: „Viață,/ am gloria,/ neputința supremă/ de a muri.// Nu vreau/ să risipesc nimicul,/ vreau să-l adun.// Mie nu mi-a fost/ de ajuns/ decât nepătrunsul/ pe câmpul de bătălie/ al crucilor!" (*Eroism crucial*).

La o privire atentă psihanalitică, poemele Ioanei aduc la suprafață unele *obsesii,* în supraveghere conștientă, totuși, ce-i cutreieră sufletul și spiritul și-o fac să fie dominată de dorul absolutului: obsesia timpului neiertător, mater dolorosa, patima chinuitoare a vieții în singurătate (în dubla ipostază grecească – zeu sau fiară), a căutării sublimului, a inefabilului poetic, a iubitului închipuit (reversul acelei *princesse lointaine* a trubadurilor și truverilor medievali francezi).

Supratema timpului (provenită din motivul *Eheu fugaces, Postume, Postume, labuntur anni* – Horațiu) se susține prin motive lirice romantice, cu precădere: clepsidra, noaptea ancestrală, confuzia planurilor temporice, timpul static parmenidian, secunda faustiană, clipa, orizontul matinal generator de miraj existențial, târziul și destrămarea ineluctabilă, cum afirmam, și ireversibilă heracliteană. Poemele în cauză trebuie citite în gând cu ochiul foarte atent. Iată: „Ce vine mâine dă să rupă/ Întoarcere de gânduri dusă/ Cum dorul timpului sub lupă/ Se uită-n noaptea descompusă." (*Nesomn*). Este ideea sau sugestia unui *timp deviat*, abnorm, confuz, nemișcat, „împietrit", nepăsător. De aceea, eul liric surprinde *dorul timpului*, clipa, „vremea rărită" din cer, miezul de noapte. Aproape fiecare poem surprinde clipa din vremelnicie, Marea Trecere, și clipa eternă, absolutul, timpul universal. Numeroase metafore, morfologice, sintagmatice și semantice, creează o viziune caleidoscopică *revelatorie* mai mult decât *plasticizantă* (ca să rămânem doar la clasificarea blagiană mai cunoscută): „miez de noapte", „dorul timpului", „roua timpului", „vremea", „anii", „clipe de ruine", „vremea cerului rărită", „timp care așteaptă", „vreme mult trecută", „altădată", „vreme nemișcată" etc.

Ca orice poet/poetă are şi Ioana Dor „O, mamă!", plecată prea curând şi demult în ţara umbrelor, devenită tot o principală obsesie a lirismului ei elegiac. Necicatrizată, rana continuă să sângereze, după decenii. E o ardere ascunsă, o roadere pe dinăuntru, existenţialist camusiană, iar dorul devine metafizică elegie, „muzică de cer" a sufletului poetei.

E de la sine înţeles că *imago pater*, fie şi sub forma divinităţii, nu se găseşte în creaţiile sale.

Obsesia singurătăţii – sigur de sorginte romantică – motiv liric deţinător al unei circulaţii speciale, atât în lirica universală, cât şi în poezia naţională, nu trebuie privită ca un anacronism, ca o marcă depăşită, ca un semn al unui regres. Nici pe departe, nici pe aproape! Este *ipostaza esenţială a creaţiei*, „rezonanţa nocturnă" a dorului poetic şi timpul solitar al naşterii în poezie. Cât de frumos o aduce aminte! De aceea mi-e dor de poezia Ioanei Dor: „Unde să împrăştii/ bătăile inimii/ dacă nu găsesc/ punctele cardinale/ nici în creierii mărilor,/ nici în sumbra tăcere de munte?/ La est de inimă,/ la vest de suflet,/ la sud de idee,/ la nord de cuantă?// Am să le mângâi/ în căuşul viorii. [*Cuantă* (3)].

De regulă, autoarea îşi cântă impulsurile şi pulsiunile vieţii, inspiraţia susţinută şi generatoare de emoţie, însă, în anumite poeme, strecoară inteligent şi unele motive cultural-ştiinţifice, de ordin livresc, provenite fie din mitologia elenă (Icar, Afrodita), fie din literatura germană (Goethe cu poemul său „Faust" şi cu iubita eroului, Margareta – numele şi al mamei poetei) sau din muzica marelui pianist polon, Chopin. Atracţia faţă de aceştia consună, cu tonul grav, cu dorul profund, exprimabil şi exprimat şi în poeziile, concentrate şi ele, de provenienţă folclorică, *Ecou neauzit* şi *Alean de zbor*, în care dorul se logodeşte, iremediabil, cu destinul poetei Ioana Dor: „Cu aripi din noaptea mea/ Ascuţite către stea// În văzduh m-aş înălţa,/ Dar de doruri n-aş uita."

Uneori, fantezia autoarei iese din Regimul Nocturn al Imaginarului şi se îndreaptă spre Regimul Diurn al său într-o traiectorie de la chtonian la uranic, de la „tăcutul pământ" la „zborul" icarian, la urcuşul celest, de la întoarcerea în sinea sa la sinele descătuşat al zborului. Şi atunci se copilăreşte şi păşeşte în tărâmul universal al copilului, guvernat de *poeta ludens*. Aşa în „Chip de copil" şi, mai ales, în „Poezie", unde, sub aparenţa nevinovată a jocului, sugerează ideea că aceasta poate opri *pribegia neamului*: „Ce să-ţi zic de poezie…/ C-aş mai scrie cam o mie/ Să îi dau şi lui, şi ţie,/ Să nu plece-n pribegie!" Cel mai greu de îndurat, pentru cei plecaţi în străinătate, este dorul… de poezie – echivalent cu dorul de ţară!

Invers decât trubadurii, truverii, jonglerii, poeţii vaganţi, acei îndrăgostiţi de o ideală „prinţesă îndepărtată", existentă doar în propria lor închipuire, poeta noastră cântă un iubit adorat în imaginaţie, poate nu îndeajuns marcat în embleme lirice, mai mult ca o presimţire, în orice caz un zburător presimţit într-o pradă nocturnă: „Dac-ai simţi / ce dor îmi e de noi/ ai rupe-n dinţi cămaşa/ şi noapte-ai sfâşia cu gura / din neodihnă/ perna ce te ţine./ Ai rătăci fără să ştii pe unde/ şi-ai merge până n-ai şti unde-ajungi." (*Sfâşietoare noapte*).

Cartea de poeme, „Logodnă în singurătate", reprezintă un debut meritoriu, un punct de începere şi o nădejde de continuare şi perfecţionare, iar poeta Ioana Dor, acaparată de emoţii lirice fireşti, o mult dorită prezenţă lirică în spaţiul binevoitor al poeziei bârlădene şi nu numai! Începe, de pe acum, să-mi fie dor de poemele următorului volum!

VALERIU STANCU

LOGODNĂ ÎN SINGURĂTATE marchează un debut convingător, matur, impresionant chiar prin sensibilitate, coerenţă tematică, eleganţă stilistică şi bogăţie imagistică. Revigorarea unor motive şi tehnici care vin din poezia populară redimensionează discursul liric al Ioanei Dor, căruia îi conferă un plus de autenticitate.

Versuri limpezi şi profunde, memorabile, cu tulburătoare încărcătură emotivă, unele şi cu accentuate conotaţii aforistice, izvorăsc, paradoxal, şi din trăiri ardente dar şi dintr-o luciditate fiinţială, necesară desprinderii de un sentimentalism ce ar împovăra scriitura, de nu ar fi temperat cu subtil rafinament.

O îndelungă şi migăloasă cumpănire a cuvîntului (foarte rar întâlnită la volumele de debut, de obicei mai năvalnice, dar cu precară profunzime) conferă poemelor unitate ideatică, estetică, stilistică, lexicală şi tematică, dar şi echilibru, armonie, persuasiune, calităţi ce străbat *LOGODNA* de la un capăt la altul, alături de sinceritate, sentimentul cel mai pregnant, din care se nasc, asemenea unei confesiuni, versurile rostuite aproape în exclusivitate la persoana întâi. Aşadar, vorbind despre sine, Ioana Dor vorbeşte despre alţii şi pentru alţii, adică pentru cei care, asemenea ei, mai cred că poezia poate schimba lumea.

TEODOR PRACSIU

IOANA DOR - LOGODNĂ ÎN SINGURĂTATE

Onomastica debutantei bârlădene Ioana Dor (n. 1979), cu volumul de versuri intitulat oximoronic *Logodnă în singurătate* (Editura Cronedit, Iaşi, 2022, 76 p.), pare un joc al opţiunilor: doamna Oana Guzgan ca pseudonim literar mioriticul Ioana Dor. Şi se pare că va rămâne cu acesta. Prefaţator este poetul, prozatorul şi eseistul Simion Bogdănescu, devenit mentorul oficial al autoarei, ceea ce poate fi considerat un semn de bun augur. Într-o lume literară românească atât de zbuciumată, populată cu genii neînţelese, spirite abisale şi titani ai lirei (astfel se autoproiectează narcisist unii condeieri contemporani), este nevoie de un ghid, de un „consilier" lucid şi atent ca nu cumva aspirantul/ aspiranţii la nemurire să se îmbete prea devreme cu apă rece…

Detectăm în volumul Ioanei Dor două categorii de poezii, nu neapărat discordante, dar situate pe paliere stilistice diferite. O primă categorie, redusă numeric, este aceea a liricii „în dulcele stil clasic", fidelă canoanelor prozodice tradiţionale, cantabilă şi sentimentală. Cea de-a doua categorie încorporează poezii în maniera neomodernistă şi postmodernistă, cu atribute imediat vizibile: vers liber şi alb, structuri metaforice ermetizante, asocieri lexicale îndrăzneţe, stil dezinhibat. Ai senzaţia că parcurgi o partitură lirică executată la patru mâini, similară exerciţiului pianistic.

Imaginarul poetic nu depăşeşte graniţele previzibilului, ceea ce se înscrie în normalitatea unui debut editorial. Timpul, dictatorul suprem, infinitul, tăcerea, cuvântul, mama arhetipală, visul, iubirea, secunda („secunda lui Faust") ş.a. sunt motivele recurente la care, probabil, va reveni şi în viitoarele volume. Decupate selectiv, versurile Ioanei Dor au forţă de seducţie: „Neputinţa supremă de a muri" (un paradox tulburător), „Aud cum sună raza lunii" (zicere metaforică de bună calitate), „Mă uit în suflet/ Şi ard pe ascuns" (zbuciumul discret), „M-au săgetat în undele infinitului" (metaforă cosmologică), „Prin care anotimp m-am rătăcit?" (deruta ontologică), „Nesomnul îmi agaţă ochii de bolta nopţii" (visarea noptatică), „Un înger gri de nostalgie"(cromatica angelică), „Dar când te-ntorceai lumina împietrea" (forţa ochiului magic). Un ecou nichitastănescian:

„Întorc un semn destrămat şi invers". Semnificativă pentru tendinţa postmodernă mi s-a părut poema *Cu ochiul întors*, pe care o citez integral: „M-am scufundat în trup/ cu ochiul întors/ spre sufletul plin/ de fiecare clipă./ E plin de genune/ e plin de gând/ e plin de simţire./ Ştii oare câte frumuseţi ale lumii/ Străbat prin sufletul meu?"

Douămiistă după vârstă (încadrarea este fatalmente dogmatică), Ioana Dor exersează în diverse chei lirice, etalând o sensibilitate proaspătă. Ochii ei contemplă cu aviditate universul, căruia nu vrea să-i dezvăluie tainele, în deplină consonanţă cu percepţia luciferică blagiană. Debutul autoarei stă sub un semn fast, iar timpul sper să ratifice acest pronostic.

THEODOR CODREANU

O POETICĂ A ECOURILOR?

De la Bârlad, primesc o carte de debut, *Logodnă în singurătate*, semnată cu pseudonimul, deja romantic, Ioana Dor, cum decide şi prefaţatorul Simion Bogdănescu, care sesizează că e vorba, în acelaşi timp, şi de o modernitate expresivă, ceea ce Hugo Friedrich numea „derealizarea realului", sau „irealizare forţată", după cum nuanţează scriitorul şi criticul „berladnic", dar şi grafica ilustrativă aparţinând Adrianei Mocanu. Ioana Dor este o apariţie discretă în mediul cultural al Moldovei de Mijloc dominat de vestita Academie Bârlădeană, înfiinţată la 1 mai 1915, instituţie datorată lui George Tutoveanu şi celorlalţi din grupul întemeietor, folcloristul Tudor Pamfile şi preotul Toma Chiricuţă (preşedinte de onoare Al. Vlahuţă). Opera Ioanei Dor s-a înfiripat în paginile noii serii a revistei „Academia Bârlădeană", volumul apărând la Cronedit, Iaşi, editură patronată de poetul Valeriu Stancu.

În *infraeseul* prefaţator, specie asumată de Simion Bogdănescu, acesta insistă asupra dimensiunii stilistice temporale a imaginarului poetei, ceea ce ar apropia-o de Bacovia, de Magda Isanos şi chiar de trubadurii francezi medievali, crede criticul: „*timp deviat*, abnorm, confuz, nemişcat, «împietrit», nepăsător" (p.6), ceea ce ar indica o „sensibilitate romantică, dar şi modernistă", aspirantă la *absolutul* care ar fi însingurant, exprimând oximoronica *logodnă în singurătate*, logodnă între iubire şi poezie, „trăitoare amândouă într-un singur suflet (*animus/ anima*)". Într-o asemenea perspectivă, sunt semnalate diversele teme şi motive, de la *mamă* (cu absenţa freudiană a *tatălui*) până la motive cultural-ştiinţifice (vezi seria de *Cuante 1, 2, 3, 4, 5*), mitologice (Icar, Afrodita), livreşti (*Faust*), muzicale (Chopin). Era de aşteptat însă o mai extinsă hermeneutizare a acestei logodne *însingurate* şi, totuşi, duale, *animus/anima*. Pentru asta, e nevoie să ne întoarcem o clipă la cele două mituri, arhetipuri, fondatoare de poezie şi muzică: mitul lui Narcis şi cel al lui Orfeu. Narcis e însinguratul îndrăgostit de sine însuşi, prizonier al *spaţiului închis*, şi tocmai de aceea rămâne surd la strigătele de iubire ale nimfei Echo, durerile fiinţării fiind îngemănate cu *timpul*, *ecoul* primordial. Paradoxul începe chiar de la Narcis care cunoaşte chinul necuprinderii în braţe a propriului chip din oglinda apei, apropriindu-şi *moartea*, dar şi renaşterea ca narcisă, *floarea* de stil a poeziei. Narcis este condamnat la „împietrire", pe când cea îndurerată în curgerea timpului, iubita Echo, este destinată *dorului nemărginit* eminescian, retrăit ca *absolut* şi de Ioana Dor. Cum Orfeu caută în abisuri de Hades fiinţa iubită, aşa caută eul-*anima* eul-*animus* spre a-l scoate din împietrirea narcisiacă, cum a numit-o, cândva, Francis Bacon. Din acest joc subtil de antiteze îşi trăieşte Ioana Dor *logodna în singurătate*: „Nu ştiu nici vremea cum va merge,/ Nici spaţiul care ne desparte,/ Doar anii noştri s-or alege/ Logodnă în singurătate.// Dar ce contează dacă timpul/ Tot mişcă piedica-ntre noi,/ Din firea-mi n-o să-ţi scoată chipul –/ Vom fi un suflet amândoi".

Dar până la *sufletul împerecheat* e cale foarte lungă, ca-n *La steaua* lui Eminescu, încât moartea *deodată* (blestemul zmeului-luceafăr este „Un chin s-aveţi: de-a nu muri deodată") rămâne împlinirea dorului nemărginit: „Viaţă,/ am gloria,/ neputinţa supremă/ de a muri" (*Eroism crucial*). Iar punctul acela de întâlnire este punctul de încrucişare a braţelor pământ-cer: „Mie nu mi-a fost de ajuns/ decât nepătrunsul/ pe câmpul de bătălie/ al crucilor!" Şi: „Un pâlc de gânduri dă năvală/ S-atârne greu în plumbul sorţii,/ Se uită masa cu-ndoială/ Neînţeles, la sensul morţii" (*Neînţeles*). Clepsidra măsoară un timp care *aşteaptă*, ca Narcis, deşi timpul nu aşteaptă: „Se scurge noaptea prin clepsidra/ Acelui timp care aşteaptă" (*Clepsidră*). Iar aşteptarea, ca-n universul lui Godot (vezi Samuel Beckett), se cere interogată. Multe texte din cartea Ioanei Dor sunt interogative, căutătoare de sens, de frumuseţi, cu ochiul întors către adâncurile interioare: „M-am scufundat în trup/ cu ochiul întors/ spre sufletul plin/ de fiecare clipă./ E plin de genune,/ e plin de gând,/ e plin de simţire.// Ştii oare câte frumuseţi ale lumii/ Străbat prin sufletul meu?" (*Cu ochiul întors*).

Interogaţia este semnul prezenţei dialogicului. Părintele Dumitru Stăniloae observă (*Teologia Dogmatică Ortodoxă*, 1978) că lumea nu are consistenţă *ontologică*, ci doar una *dialogică*. Numai dialogul pământ-cer îl apropie pe om de îndumnezeire, sensul adânc al *întrupării* Mântuitorului. Fără urcuşul pe Golgota, e numai „delir" şi neant: „Totu-i confuz, nimic stabil,/ Vise incerte, numai delir,/ Din deznădejde clipele trec/ Gânduri banale, idei în sec./ Privesc o pendulă şi mă năluceşc,/ Încep aiurarea şi-mi pare firesc./ N-am niciun rost, n-am niciun sens,/ Întorc un semn destrămat şi invers" (*Numai delir...*). Urcuşul însuşi pe scara mântuirii poate eşua: „Şi-am să urc…şi-am să tot urc…/ Până n-oi şti unde-ajung…" (*Urcuş*). La nivel infrasenzorial, se rostogoleşte un adevărat „vârtej de cuante" de neînvins (*Cuanta, 4*). Trezirea în dimineaţă readuce înecarea în tristeţea ce coincide cu aceea a lui Narcis, însinguratul în sine însuşi, care-şi tulbură limpezimea oglinzii simultan cu lamentaţia timpului-ecou: „În lacrimile pure şi pline de durere/ Îmi înecam tristeţea şi neputinţa grea", căci „Ştiam c-ai să te-nsinguri în prag de dimineaţă,/ De-aceea eu ieşisem, ca-n calea ta să ies/ Şi-ţi aşteptam făptura, dar în zadar pe ceaţă/ Şi chipul meu cel roşu de lacrimi era şters.// Nu am dormit o noapte ca să te dau vederii,/ Voiam doar întrebarea să poată-a mă ierta,/ N-a fost să fie astfel şi mută-mi spun părerii/ Că-n culmea disperării nu te-am putut uita" (*Prag de dimineaţă*). Întrebarea care *iartă* este prezenţa dialogicului mântuitor, al copilului, care a fost, cu mama Margareta: „Copilăria-ţi mută,/ În veci, nu va pieri,/ Că sufletu-ţi, copile,/ Întreg va infini!" (*Chip de copil*). Infinire a dorului nemărginit cu al Mamei arhetipale: „Când ochii priveau în suflet copilul/ Prin vene-mi curgeau infinitul, destinul.// Cu trupul de smirnă, cu palmele fine,/ Eternă eşti, mamă, printre regine" (*Petalele Margaretei*). Ecou holistic muzical în infrarealitate: „Unde să împrăştii/ bătăile inimii,/ dacă nu găsesc/ punctele cardinale/ nici în creierii mărilor,/ nici în sumbra tăcere de munte?/ La est de inimă,/ la vest de suflet,/ la sud de idee,/ la nord de cuantă? // Am să le mângâi/ în căuşul viorii" (*Cuantă, 3*).

Tocmai la acest „căuş al viorii", „Rostirea mea ascunsă-n gânduri", cum zice în poema *Neînţeles*, mai are de aspirat şi de urcat Ioana Dor în vederea atingerii maturizării expresive depline, anunţată mai ales în textele de ritmicitate tradiţionalistă şi folclorică: „Mierlă, mierlă, să-mi alungi/ Nopţile cât sunt de lungi/ Glasuri, glasuri să răspund/ Peste sufletu-mi profund/ Şi ecoul să-ţi aud/ Când în noapte mă ascund./ Cu aripi din noaptea mea/ Ascuţite către stea/ În văzduh m-aş înălţa,/ Dar de doruri n-aş uita" (*Ecou neauzit*). Ioana Dor poate să surprindă, mai departe, cu o *poetică a ecourilor*, sincronizându-şi glasul cu al miticei îndurerate Echo.

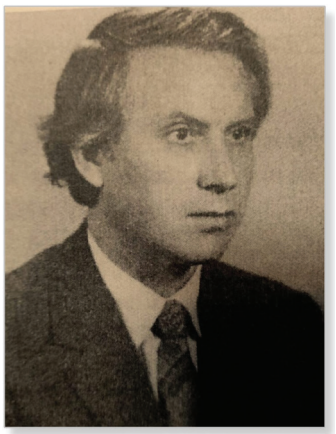

DAN SANDU

ÎN TRECEREA ANILOR

Într-un studiu închinat lui Garabet Ibrăileanu (în memoria căruia a editat şi un volum monografic), criticul literar MIHAI DRĂGAN nota: „Cugetările lui Ibrăileanu sunt compensaţii spirituale pentru un singuratic chinuit de demonul cunoaşterii. Sensibilitatea vibrantă şi puterea de observaţie a criticului sunt dublate de o intensă dispoziţie reflexivă, vădită de-a lungul întregii sale activităţi".

Garabet Ibrăileanu, care a crescut la Poiana lui Iurașcu (azi, Poiana Negri, din judeţul Bacău), autor al romanului „Adela", a însemnat între cugetările sale: „Tinereţea beneficiază de toate, chiar şi de trecerea anilor" ; „În tinereţă, când stările sufleteşti sunt vii şi multe, timpul trece plăcut şi încet, aşa că, privind îndărăt la o distanţă de câţiva ani, îţi pare o eternitate. La bătrâneţă, când stările sufleteşti nu mai sunt vii şi se rarifică, timpul trece anevoie şi totuşi atât de repede, încât, privind înapoi, lucrurile de acum zece ani îţi par că s-au petrecut ieri. Aşadar natura, părtinitoare cu tinereţa şi ostilă bătrâneţei, îi ia acesteia totul, îi dă celeilalte totul!"

CÂNTEC DE PRIETEN

În zodia Cuvântului,
lui **Mihai Drăgan**, Apostolul

Din hrane schilodíi şi strune reci
Ne-om înfrupta făptura, ist chip de jinduire,
Căzând abraş, târâş de ciung pe reci poteci –
Dorit prinos iubirilor din fire.
Şi n-om mai istovi lumina
Când iată, vai, icoanele de spaimă
Cum cată drept, în pântecoasă vina,
Suspin de mântuire şi de faimă.
Cu pustiiri de cânt icoana ţi-o desface;
Mult m-ai uitat şi fără veste –
Ca apa, moale inima-n rusalce,
Îndealmintrelea, poveste fără de poveste…
Bag seama, între noi, arginturi şi rugine:
Să crezi! Mă doare după tine!

Noiembrie 1993

… Se făcea, ca-ntr-o poveste întunecoasă, că-ntr-un liceu de renume din Târgul-Ocnei, prin anii *cincizeci*, un inspector şcolar, la o inspecţie de rutină, descoperă un elev eminent, neînscris în documentele şcolare ale instituţiei, deşi fusese admis în baza unei medii de excepţie. Contrariat, mai-marele învăţământului regional din acea vreme se interesează de absurdul situaţiei şi află, cu stupoare, că *nefericitul* este doar *tolerat* în liceul trotuşean, fiind fiu de *…duşman al poporului!* Şi asta era un păcat de neiertat! Tov. Inspector (om zdravăn la cap!) cere toc şi cerneală de la cancelarie (stilourile de *firmă* stăteau, încă, înfipte în buzunarele salopetei, la unii dintre chinezii lui Mao!) şi-l trece în catalog, cu mânuţa sa, pe puiul de român care se numea Mihai Drăgan…

„Stau şi mă întreb la ce mai foloseşte entuziasmul. Problema culturii pare a deveni o problemă dificultoasă, ca şi aceea a criticii literare ale cărei frâne – nu chiar toate, dar destul de multe – au ajuns în mâinile unor juni zurbagii şi nepregătiţi, care sunt mai mult negustori şi adeseori mercenari…"

„De când ştiu să gândesc şi să judec, am aşteptat libertatea, ca acum să nu mă pot bucura de ea, să scriu şi să muncesc mai bine."

(Din corespondenţa prof. univ. Mihai Drăgan)

*

REPERE BIOGRAFICE

1937 – La 6 decembrie (de fapt, la 4 decembrie, dar din cauza iernii grele, este înscris în actele oficiale ale Primăriei abia pe 6 dec.; dată consemnată în certificatul de naştere) se naşte, în satul Viişoara, com. Tg. Trotuş, jud. Bacău, Mihai Drăgan, primul din cei cinci băieţi (Neculai, 1941-2001; Gheorghe, n. 1943; Ion, n. 1945; Vasile, n. 1950), ai soţilor Elena (n.Stoian, 1916-1988) şi Neculai Drăgan (1911-1987), ţărani cu dragoste de pământ.

1949 – Urmează primele patru clase la Şcoala primară din satul natal,învăţător fiindu-i Andrei Lupescu.

1952 – Continuă ciclul II la Şcoala nr. 2 băieţi (azi „C. Negri") din oraşul Târgu Ocna, jud. Bacău. Profesor de limba română: N. Blăgoi.

1955 – Elev la Liceul „Oituz" din oraşul Târgu Ocna, după ce, la începutul clasei a opta fusese admis doar să asiste la ore (din cauza …originii sociale), nefiind înscris în catalog. Cel care i-a insuflat dragostea pentru literatură a fost profesorul de limba română, Dan Protopopescu.

1955 – Susţine bacalaureatul şi imediat, în august, dă examen de admitere la Facultatea de Filologie a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi.

1958 – Student fiind, în anul al IV-lea, îi apare recenzia la volumul „Nicolae Filimon" de H. Zalis, în revista „Iaşul literar" nr. 9-10. A considerat-o el însuşi debutul său în critica literară.

1960 – februarie – Se căsătoreşte cu Lenuţa Guică, colegă de facultate. În luna iunie, devine absolvent la Facultatea de Filologie, secţia: Limba şi literatura română. Printre profesorii pe care i-a avut, amintim pe Theofil Simenschy, Al. Dima, N. I. Popa, D-tru Gafiţanu, Const. Ciopraga, Ernest Stere, Şt. Bârsănescu, Ariton Vraciu ş. a. Ca student, activează în cadrul Cercului de literatură română şi în cenaclul literar.

1961 – martie 27 – Se naşte Elena-Lăcrămioara, unica fiică a soţilor Lenuţa şi Mihai Drăgan, absolventă, în 1984, a Facultăţii de Filologie a Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi, secţia: engleză-română.

În octombrie – Devine asistent la disciplina Istoria literaturii române, Epoca: Marii clasici şi susţine seminariile de la acest curs.

1963 – Ca tânăr asistent, îndrumă şi recenzează lucrări de licenţă. Până în 1991 a coordonat un număr de 252 de lucrări de licenţă, din care 102 erau despre opera lui Eminescu.

1964 – Primeşte Premiul pentru critică literară al revistei „Luceafărul" pentru studiile despre Eminescu apărute în revistele *Luceafărul, Tribuna, Iaşul literar*. În iunie participă cu comunicări la Sesiunea naţională „M. Eminescu" Botoşani (75 de ani de la moartea poetului).

1967 martie – Dă examen de admitere la doctorat (Comisia: prof. dr. doc. Const. Ciopraga, prof. dr. doc. N. I. Popa şi prof. dr. I. D. Lăudat). Participă la sesiunea naţională: 100 de ani de la apariţia revistei „Convorbiri literare", Iaşi.

1968 – Este ales membru stagiar al Uniunii Scriitorilor din România.

1970 octombrie 1 – Este confirmat lector universitar titular. În luna mai 1970, debutează editorial cu volumul „Aproximaţii critice", Iaşi, Editura Junimea,

1971 mai – Apare „Garabet Ibrăileanu", studiu monografic, Bucureşti, Editura Albatros, îngrijit şi prefaţat de Mihai Drăgan. Volumul adună articole reprezentative, note polemice şi reflecţii critice publicate de Ibrăileanu în revista *Viaţa românească*. În acelaşi an, devine membru titular al Uniunii Scriitorilor din România.

1972 – apare „B. P. Hasdeu", Iaşi, Editura Junimea, prima monografie care încearcă să prezinte critic un Hasdeu *in integrum*, lucrare distinsă cu Premiul pentru critică şi istorie literară al Uniunii Scriitorilor din România. Pe 3 mai, susţine doctoratul cu lucrarea „B. P. Hasdeu" (studiu critic). Comisia: îndrumător ştiinţific, prof. dr. doc. Const. Ciopraga şi membri: acad. prof. dr. doc. Gh. Ivănescu, prof. dr. doc. Dim. Păcurariu, prof. dr.I. D. Lăudat).

1973 – Apare volumul de critică „Reacţii critice", Iaşi, Editura Junimea, despre care prof. univ. băcăuan Constantin Călin scria: „Cartea se constituie dintr-o serie de opoziţii care în ultimă instanţă definesc o atitudine, o etică, un stil. Ce respinge Mihai Drăgan? Critica fără spirit, versatilă, conjuncturală, falsa erudiţie, incompetenţa, manifestările de intemperanţă, pompierismul zelos, hemoragia adverbială, aranjamente inefabile, «bizantine», – după cum se vede, abateri de la moralitatea profesiunii".

1974–1990 – Iniţiază şi coordonează, încă de la apariţie (1974) colecţia „Eminesciana" a Editurii Junimea din Iaşi, în cadrul căreia au apărut, până în 1990, 52 (cincizeci şi două) de „volume de referinţă", cum se exprima Şerban Cioculescu în 1985.

1975 – Participă cu o comunicare la sesiunea naţională „Mihai Eminescu" din Botoşani (125 de ani de la naşterea poetului). În fiecare an, începând cu 1975, a îndrumat în medie câte 10-12 lucrări despre Eminescu, pregătite de studenţii profesorului săi pentru Colocviul naţional studenţesc „Mihai Eminescu", multe dintre acestea fiind premiate la cele 15 ediţii ale Colocviului, câte au avut loc până în 1990.

1977 – Apare ediţia Mihail Sadoveanu, „Vremuri de bejenie. Nunta Domniţei Ruxandra", îngrijită de C-tin Mitru. Prefaţă şi tabel cronologic de Mihai Drăgan. Bucureşti, Editura Minerva, 1977 (Biblioteca pentru toţi).

1978–1989 – în cadrul manifestărilor „Zilele Culturii Călinesciene" de la Oneşti, participă în fiecare an cu comunicări. Coordonator, împreună cu prof. dr. Eugen Simion, al secţiei: Literatura clasică.

1980 – Începe să ţină ţine prelegeri de Literatura română. Epoca: Marii clasici, la cursurile de perfecţionare cu profesorii din învăţământul preuniversitar.

1982 – apare volumul „Mihai Eminescu. Interpretări, 1", studiu monografic despre opera poetului, Iaşi, Junimea, colecţia „Eminesciana", „în care autorul identifică în faza de început a creaţiei eminesciene (1866–1869) idei şi forme caracteristice pentru sinteza ulterioară", după cum a remarcat prof. univ. Alexandru Zub. Apare şi volumul II din „Mihai Eminescu. Interpretări, 2", Iaşi, Junimea, colecţia „Eminesciana", o carte în care se ocupă cu o minuţiozitate rară de metamorfozele pe care le cunoaşte «geniul pustiu» şi, apoi, de identitatea creatorului de geniu «prin creaţie».

1987 – Apare volumul de studii şi eseuri „Clasici şi moderni", Bucureşti, Editura Cartea românească, 1987, „ca o pledoarie în favoarea ideii că marea tradiţie este o modernitate clasicizată la care ne raportăm continuu…", cum spunea în prefaţă autorul.

1988 –1989 – Participă la organizarea cursurilor naţionale „Mihai Eminescu" de la Iaşi, pentru profesorii de limba română din ţară. Susţine şi prelegeri: august 1988 şi, respectiv, 1989.

1989 – Este numit de Ministerul Învăţământului membru în zece comisii de doctorat, la Universităţile din Iaşi şi Bucureşti (teze îndrumate de prof. dr. doc. Const. Ciopraga, prof. dr. I. D. Lăudat, prof. dr. doc. Dim. Păcurariu, prof. dr. Dumitru Micu, prof. dr. Silvian Iosifescu).

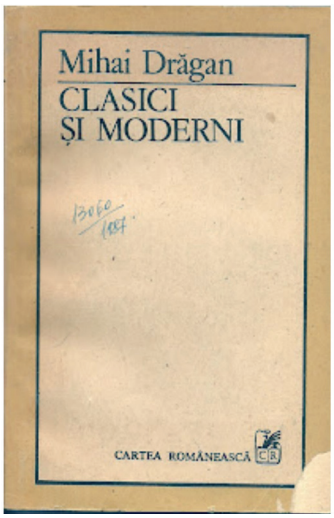
La 15 ianuarie, participă cu o comunicare la Sesiunea naţională „Mihai Eminescu", Botoşani. Primeşte Premiul „Mihai Eminescu" al Uniunii Scriitorilor din România „pentru activitatea de exeget al operei lui Mihai Eminescu".

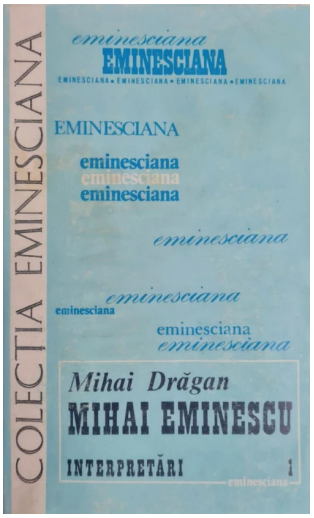
La 23 iulie, se naşte nepotul, Mihai Sebastian, fiul fiicei sale Lăcrămioara şi al lui Ioan Cezar Chihaia, cea mai mare bucurie a ultimilor doi ani de viaţă.

1992 – Apare ediţia „Mihai Eminescu, Poezii" în „Familia", îngrijită, note şi prefaţă de Miron Blaga. Cuvânt înainte: Ioan Creţu. Prefaţă de Mihai Drăgan. Oradea, Casa de presă şi editură „Anotimp".

1993, noiembrie 1 – După aproape trei ani de încercări greu de imaginat, cedează şi se stinge „cu zile", luni, orele 16,25, din cauza unei hemoragii digestive.

Repere selectate de **Lidia Lucia AMARIEI,**
Biblioteca „MIHAI DRĂGAN" a Liceului Tehnologic din Dărmăneşti, judeţul Bacău.

ARISTOTEL PILIPĂUȚEANU

AUTOGRAF PE UN DISTIH

Printre marile personalităţi pe care am avut norocul să le cunosc la Filologia ieşeană prin anii 60, un loc aparte îl ocupă academicianul Alexandru Dima. Cursul său de literatură universală se remarca prin bogăţia documentară, selecţia capodoperelor şi a componentelor semnificative, captarea totală a auditoriului prin farmecul expunerii şi tonalitatea vocală. Ca orice mare bucurie a sufletului, nici întâlnirea cu marele om nu a durat mult; doar un semestru. Profesorul a fost chemat la Bucureşti pentru a prelua Catedra de estetică şi alte atribuţii ale celebrului său coleg, Tudor Vianu, a cărui dispariţie prematură produsese un imens regret în lumea universitară şi cea scriitoricească. Dar plecând de la Iaşi, Al. Dima a lăsat de veghe la imensul tezaur cuprins între Ghilgameş şi Camus o echipă redutabilă pe ai cărei membri îi alesese cu grijă, cultivându-le preţuirea şi ataşamentul faţă de marile valori printr-o manieră de îndrumare specială. Herta Peretz, Ion Constantinescu, Leonida Maniu ne fascinau prin acumulările informaţionale, prin pasiunea argumentărilor, dar mai ales prin ştiinţa de a ne suscita interesul şi de a modera dezbaterile. Locul profesorului Al. Dima fusese luat de Georgeta Loghin, dezavantajată de comparaţii şi de evoluţia ei cam ştearsă.

În schimb, aveam ca asistent o prezenţă valoroasă, de maximă seriozitate şi exigenţă, ADRIAN VOICA, omul salvator care ţinea şi cursurile cu tematică mai delicată. Cu o siguranţă de sine mergând până la infatuare, afişând o veşnică nervozitate, nemascându-şi dispreţul când, în naivitatea noastră de întârziată adolescenţă, emiteam vreo nerozie, era decis, prin severitate şi forţa de a ne activa, să scoată la iveală tot ce aveam mai bun în mintea noastră. Şi ne plăcea. Ne plăcea mai ales nonconformismul său, asemănător cu al unor eroi literari care iluminau dezbaterile seminariale: de la miticul Prometeu la romanticul corsar al lui Byron. Proba maximă a dat-o la un examen, desigur. Dar cei examinaţi în scris eram noi. Obişnuiţi să ne mai consultăm, să mai tragem cu ochiul în dreapta şi-n stânga, am avut un sentiment de consternare sesizând că de data aceasta corectitudinea urma a fi dusă la extrem. De fapt, nici nu ne făcusem prea multe iluzii. Draconicul nostru supraveghetor în schimb, sfidând regulile de orice natură, s-a plasat lângă o fereastră din amfiteatru, şi-a confecţionat un toc de formă conică din hârtie, şi-a aprins degajat o ţigară, căreia i-au urmat şi altele, oferindu-ne un spectacol insolit.

Au trecut ani, decenii şi ne-am revăzut la o ediţie a „Zilelor culturii Călinesciene". Era foarte schimbat. Bărbatul acela teribil, pe care îmi plăcea uneori să-l imit în relaţiile cu elevii mei (mai puţin fumatul în clasă, gest de neconceput), devenise un om trist, şovăitor, timid chiar. Intervenţiile sale în dezbateri erau de mare densitate ideatică, dar tonalitatea nesigură diminua forţa argumentativă. Cineva mi-a explicat că avea grave probleme privind sănătatea şi am trăit un puseu depresiv, ca de obicei când observam că lucrurile de mare valoare se risipesc în zadar, că luminoase promisiuni eşuează regretabil. Doar versurile pe care le-a recitat (descopeream că este şi poet) erau în consonanţă cu timbrul vocal şi, probabil, cu trăirile interioare.

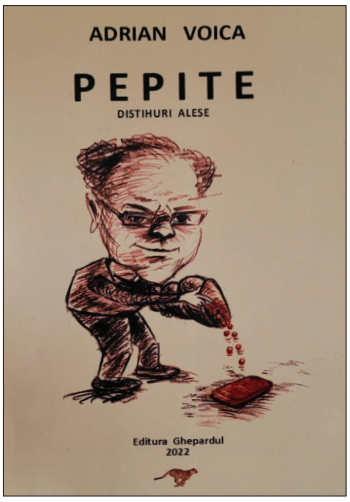
Şi iată acum o a treia întâlnire cu Adrian Voica, de astă dată prin intermediul lecturii. Cartea sa, „Pepite. Distihuri alese", apărută în 2022 la Editura „Ghepardul", cuprinde, cum sugerează şi titlul, piese atent selecţionate, 480 din probabil câteva mii, căci autorul are în acest sens un parcurs fabulos: „Distihuri" (2000), „Distihuri noi" (2007), „Distihuri respirând catrene" (2008), „Dicţionar de distihuri" (2 vol., 2009, 2010). Abundenţa nu presupune şi lejeritatea redactării. Ideea izbucnită spontan sau în urma unei îndelungate gestaţii seduce laborios cuvântul ce exprimă adevărul. O mărturiseşte SCRIITORUL însuşi pronunţându-se în legătură cu *„finețurile acestei structuri poetice, înălțimea ideilor, lupta permanentă cu expresia, fiecare cuvânt fiind convocat să confere versului sensuri contextuale."*

Prin distihurile sale, Adrian Voica îşi asigură calitatea de vajnic apărător al vitalităţii unei specii lirice cultivate încă din antichitate. Această pereche de versuri strâns unite ca sens i-a pasionat pe elegiacul Ovidiu, pe Marţial, iar, mai târziu, pe Schiller şi mai ales pe Hölderlin. La noi a fost introdus de Samson Bodnărescu, dar dus la perfecţiune de Eminescu prin reunirea a două versuri cu înţeles total: *„Shakespeare! adesea te gândesc cu jale,/ Prieten blând al sufletului meu."* El însuşi strălucit exeget al versificaţiei, Adrian Voica deţine desigur ştiinţa perfectă a acomodării prozodice privind această unitate poematică minimă, cum o numeşte Călinescu. Una dintre cărţile sale, „Deschiderea arcului" (2002) este înnobilată de prefaţa Zoei Dumitrescu-Buşulenga, care pune în evidenţă simbioza lucrativă dintre poet şi cercetător : *„Adrian Voica s-a dedicat studiului poeziei pe latura meşteşugului, adică a ştiinţei şi a artei versificării, şi a dat la lumină trei cărţi de analiză a metricii, care l-au situat pe primul loc printre specialiştii acestui domeniu [...] Parcurse cu atenţie de către cititorul avizat, aceste volume vădesc o evoluţie foarte interesantă a cercetării întreprinse de către poetul metrician pe tărâmul versificaţiei".*

Luând în studiu un eşantion de 20 de distihuri, observăm că, sub aspectul măsurii versurilor, matematica şcolară nu pare a avea mare putere. Cele mai multe piese, 12, au versuri echisilabice: 8 silabe (3 bucăţi), 9 (1), 10 (3), 11 (4), 13 (1). Celelalte conţin stihuri inegale, diferenţele fiind cuprinse între 1 şi 6 silabe. Nu contează fragilitatea unei rime sau suspiciunea ce pluteşte deasupra ei („a fi"/ „copii"; „sublime"/ „tine"). Ţinta finală este claritatea cugetării. Cât priveşte ritmul adoptat,

o spune chiar poetul: *„Când mă chemau troheii, la telefon mobil,/ Eram cu amfibrahii acasă la dactil”.* Astfel devine versul o comoară trecută prin celebra călimară. Câteodată el se erijează, prin atitudinea defensivă a poetului, în toiag menit să anihileze insultele criticii.

Dacă Shakespeare era subiectul adoraţiei lui Eminescu, acesta din urmă este aureolat de Adrian Voica: *„De când pe Eminescu l-avem ca prototip/ Eternitatea are chip”.* În salonul distihului, pe care îl stăpâneşte autoritar, el simte umbra lui Hyperion şi predicţia maioresciană conform căreia întreaga poezie română a secolului al XX-lea avea să stea sub semnul lui Eminescu. *„Printre versurile creţe/ S-au pitit idei isteţe”*. Pândind vigilent, Adrian Voica le sechestrează în moara sa literară. Când rezultatele procesului de fabricaţie a distihurilor îi dau satisfacţie, autorul însuşi ajunge să se minuneze: *„În gândurile mele zgribulite,/ Găsesc din când în când pepite”*. Un distih se intitulează „Ars poetica”: singur, nu poate împlini condiţia, dar cu mai multe la un loc, poate formula o profesiune de credinţă. Aflăm că *„Distihul e un satelit/ Al spiritului infinit”* sau *„Distihul e petrolul meu/ Ce din adânc îl scot mereu”*.

Poezia nu se învaţă precum geografia, nu se fură ca meseria, este umbra poetului şi statura acestuia contează. „Festina lente” („Grăbeşte-te încet”) este pentru stihuitor un principiu la fel de important ca pentru pescar sau vânător. Cartea de pe raft este o floare. Deschisă, devine o întreagă lume, amintirea unui timp de fabuloase întâmplări. Cuvintele cărora le place echivocul răsar în mintea poetului şi înfloresc în sufletul cititorului, probă concludentă a intrării în perfectă rezonanţă. Vocalele şi consoanele se sublimează în semnificative icoane, elevând trăirea spre nebănuite puncte cardinale. Poezia este un bob de foc ceresc. Poetul, un visător ocult. În stil arghezian, se converteşte în arheolog salvând cuvintele pierdute în terna indolenţă a ţărânei. Vorbele deocheate şi cele pure îşi unesc puterile spre a degaja frumuseţea din capcana uitării anonime. Noi simboluri trec în vocabule încă înainte ca poetul să pună pixul/ tocul/ peniţa pe hârtie, respectiv degetele pe tastatură. Rimele se răsfaţă, figurile de stil *„vin dichisite/ La margine de vers să se mărite”, „poemu-i ca un brad de jucării,/ Metaforele: globuri aurii...”*. Opinia lui Macedonski (logica poeziei este lipsa de logică) dobândeşte îndreptăţită confirmare: *„Ilogicul cu logic îl impun/ Acei ce scriu cu pană de păun”.* Toate acestea au un singur scop: *„Îmbracă-te în vorbe, ideea mea frumoasă/ Şi în cupeu albastru te urcă graţioasă”.*

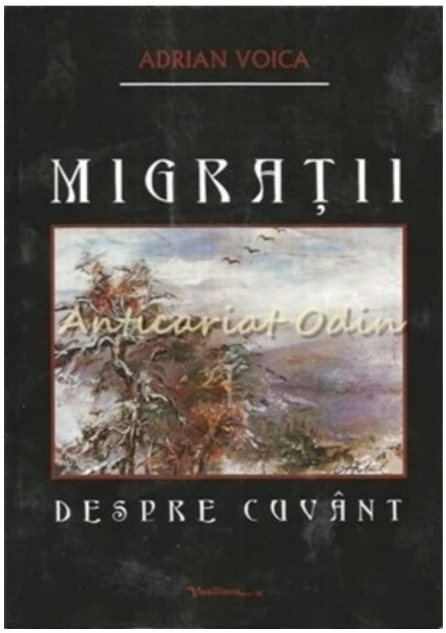
Din înţelepciunea distihurilor rezultă că este imposibil să decelăm dacă merităm sau nu cadoul ciudat numit viaţă. Bucuria de a fi presupune şi prezenţa copiilor săltând, cântând de la un gând la altul. Însă viclene capcane pândesc pasagerul labirintului. Tăcerea pădurilor ascunde neliniştea securii. O creangă de dorinţe este răpusă de fierăstrăul vorbelor. *„Când gândeşti prea mult, nu-i bine,/ Latră alţii-n cor la tine”.* Supărat pe spaţiu şi pe timp, autorul condamnă injustiţia: *„Suntem egali în faţa morţii,/ Dar inegali în faţa sorţii”*.

Sfântul sentiment al iubirii îşi trage totuşi rădăcinile din senzualitate: *„Eşti ca un loz câştigător,/Când îţi dezvălui un picior”.* Automat însă frumuseţea implică şi tristeţea. Încruntarea iubitei îngheaţă trandafirul care fermecător zâmbea. Tinereţea *„e ora când livada mânăstirii,/ Se umple de miresmele iubirii”.* Bătrâneţea te determină să meditezi că *„în orice înăcrire,/ A fost cândva iubire”.* Un glas cu palide candori mai cheamă frumuseţea din noianul amintirilor.

Multe versuri surprind prin farmecul zicerii (*„Pe valea ce coboară din vioară”*), prin profunzimile ascunse sub un gest banal (*„Când speli ceşcuţa de cafea,/ Omori şi visele din ea”.*), prin sonoritate (*„Ce frumoasă dropie!/ Aş dori o copie”.*), prin încărcătura aforistică (*„Trecutul este mare, iar viitorul mic/ Când aripi de ninsoare sunt vâsle spre nimic”*). Cu satisfacţie îl redescopăr pe Voica prim, asistentul nostru de altădată, în unele distihuri: *„Cârpaciule de vorbe, un vers vreau să-mi refaci,/ Să-mi peticeşti o rimă şi să-mi mai scoţi din draci”* sau *„Oglinda nu vrea să mă mai vadă/ Încât îmi vine s-o arunc în stradă”*. Chiar şi în declaraţia testamentară, de a cărei ducere la împlinire îl cred în stare: *„Cu mâna scoasă din sicriu,/ Nu voi înceta să scriu...”*

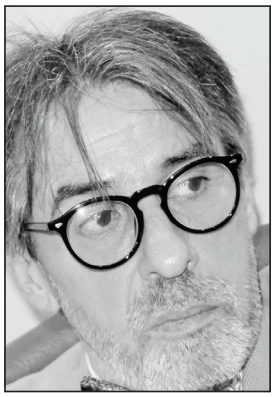

HORAŢIU STAMATIN

„ISTORIA CE NU NE MAI ÎNCAPE ASTĂZI“

Recenta antologie de versuri, *Vitrina cu jucării triste,* Ed. Junimea, 2022, 152 p., a regretatului poet ANCELIN ROSETI, prefaţată de eminentul critic literar Gheorghe Grigurcu şi însoţită de referinţe critice, pune la dispoziţia cititorului pagini de lirică selectate din cele trei plachete (*Imperiul mâlului*, 1999, *Împăierea lumii*, 2004, *Fericit pe la colţuri*, 2004), publicate în timpul vieţii sale. După lecturarea lor putem afirma că avem în faţa noastră o mărturie cât se poate de fidelă a ceea ce se vrea să fie creaţia literară a lui Ancelin Roseti, urmaş al unor vechi familii boiereşti din Ţara Berladnicilor,* el însuşi un boier în patria poeziei.

O tematică unitară străbate de-a lungul tuturor poemelor. Într-o construcţie barocă a imaginaţiei, într-o sintaxă născătoare de delicii stilistice, moştenite parcă de la maestrul nostru, al tuturor, concitadinul Cristian Simionescu, versurile sale aduc o realitate trăită plenar, resimţită în cele mai fine dezarticulaţii ale ei. Un teritoriu care nu este la îndemâna oricui fiindcă solicită o coborâre dantescă în bolgiile cotidianului. Indexul adună personaje-arhetipuri reprezentative pentru lumea unui „oraş îngrăşat de fanteziile sale“. O realitate tragică decăzută sub „retorica bufonului“, condusă de un „bufon al târfelor“, un „bufon înecat în fluviul otrăvit“, unde „nebunii risipesc toamna lumii“, aceiaşi nebuni au „aripi de vultur“ cu o intenţie vădit obscură de vreme ce „au pornit în căutarea sufletului născător de trupuri“, unde „îngeri ciufuliţi“, unde „trecători de cristal şi fantome de piatră“ împreună cu „omul de paie“, cu „limbutul“, „circarul“, cu profeţi, clovni, „sfinţi iliciţi“, alchimişti, „colecţionari de zvonuri“, „vânzătorul de lozuri“, „un filosof … cu o biserică pe umeri“, cu toţii vorbind „o limbă în dialectica morţii“, cu toţii în devălmăşie emigrând „în colindul şacalilor“ spre „guşa de pelican a omului politic“. Evident avem o diatribă în nota eminesciană din *Scrisoarea III* declamată de pe „Muntele Satiric“. Se resimte istoria întunecaţilor ani ’90, unde „imperiul mâlului“ şi „împăierea lumii“ plămădesc aceeaşi istorie, în deplină falsitate şi filistinism: „O patrie fătată de zodia botniţei şi hrănită de ugerul spitalelor de nebuni“. Unde chiar trimiteri la divinitate nu-şi mai au rostul atunci când ea te-mbracă în „cămaşa de forţă a mântuirii“: „Dumnezeu îmi stă călare pe inimă,/ copleşit de propria-i naştere…“ sau „Dumnezeu cu bube în cap îşi scutură boarfele, în dosul vorbirii, exersând în grabă, mântuirea pe golgote de mucava“. Avem de-a face cu un biografism hipersensibil: „din gura mea uitată de ţipăt cresc iaduri ce se ascut/ şi se topesc în filamentele fiinţei“ sau „strâng în mâini înăcritele sigilii ale fericirii -/ gigantice sloiuri de gheaţă“, îmbinat cu referinţe culturale: „ziua pare un hamlet întemniţat pentru totdeauna în camera de machiaj“.

Ancelin Roseti

Realitatea îl trăieşte pe autor, şi nu invers, e vechea teroare a istoriei: „Răsuflarea îngheţată a golemului a căzut asupra-mi , când mă grăbeam spre o captivitate asemănătoare naşterii“. Împăierea se petrece „într-o revărsare de puroi şi de rugă fără contururi“. E un peisaj atomizat de la ordinea firească, îngroşat grotesc în părţile care ar trebui să-i dea echilibru, o lume hidoasă, de carnaval, circ, bâlci, abator, o lume telurică, gregară în dezmembrare, prin dislocarea armoniei corporale asemănătoare cea din tablourile lui Francis Bacon, să spunem.

Generatorul de imagini funcţionează dihotomic, actantul asumându-şi contradicţiile, sensul lor dilematic exprimă dramatismul mesajului, găsim „un nebun cu tâmplele lustruite în zori“, „un poet botezat în sârmă ghimpată“, „şuţii de buzunare declamă marile poeme antice“, „defunctul şi fugarul vor fi compensaţi“, „mirodeniile şi otrava istoriei,“, „triumful şi circul din bârlogul înaltei societăţi“, „Eu mă retrag în colivia mea,/ cu toţi dumnezeii mei şi cu toate lichelele mele“, „întâia mâhnire din întâia nădejde se naşte“, mai toate cu o nuanţă clar ironică, care nu denotă decât o asumare etică, prin deconspirare. De multe ori versurile capătă rezonanţa de bronz a unor apoftegme: „unde este geometrie e şi o speranţă în toate“, „Scrutează în tine şi vei vedea cum se plăsmuieşte servitutea“, „istoria se repetă: răsuflarea e un pretext, bucuria o patimă“, „în adâncimi totul devine lege“, „E viaţa o legendă rostogolită-n culori“, „plânsul nu se măsoară în lumină“. La care se adaugă versuri ce ţin de o imagistică, mai degrabă suprarealistă, decât de o exprimare hermetică: „Seducător de vulg, carnea ta fierbinte pisici sinucigaşe, tăinuieşte!“, „bufniţa mi-a înghiţit privirea“, „obraz încătuşat de gheţuri“ „o aripă răscolitoare de întuneric“, „râsul biciuind orizontul“, „Ard în gura mea lumânările consolării“, „ploaia intrată pe catalige în oraş“, „zori cu belciuge în nări“, „un curcubeu muieratic linguşeşte deasupra mea cerul“, „râd cuiele în palme“, prin ataşarea neînsufleţitelor atribuţii umane.

Ca un Sisif, de astă dată revoltat, clamându-şi „vocaţia de tunar“, poetul declară impetuos: „m-am săturat … să tot împing lacrima acestei lumi spre vârful nesfârşitului munte“. „Plictisit de civilizaţia milogilor din urbe, dezgustat de urletul monedelor“, eul poetic se vede totuşi „salvat de creditul faţă de Cuvânt“. Dincolo de tot răul se întrevede un ceva posterior: „simt încolţind, curajos, în mine, un curcubeu mecanic ce zâmbeşte din toate balamalele sale acelui care speră să lase cu limbă de moarte ceva“. Răsar îndemnuri ca nişte fleşuri de conştiinţă cu trimitere la divinitatea tutelară: „zdreliţi-i prin visele voastre genunchii acestui om fără destin“ sau la sine întreg: „Consolează-te cu ochiul interior şi memorează inocenţa arborilor“ căci „astfel răspunsul tău nu va fi uitat vreodată“. Speranţa, în fond, umanismul, dăinuie undeva, de aici atitudinea zarathustriană spre renaştere: „eliberaţi-vă de propriile trupuri, eliberaţi-vă de voi înşivă!“, „eliberaţi-vă – respiră –!“.

Pe parcurs, poemele din următoarele două volume au evoluat spre limpezirea discursului poetic prin structurare imagistică, lucrurile sunt exprimate mai economicos. În cele din urmă, discursul, de cele mai multe ori, se-ndreaptă spre o potenţială Evă, martor tutelar la acest paradis în destrămare: „O! ţinătoare a lumii şi-a mea“. E părtaşă la ce se-ntâmplă în jur de unde şi multe rugăminţi către ea, poate cu efect taumaturgic, salvator: „Pune-mă în cumpănă, Femeie“, „Să calci uşor“, „Zădărniceşte-mă, Femeie, tu suavă matriţă a uimirii“, „slăveşte, Femeie, şi acest din urmă fel al meu/ de a fi“.

Ca orice poet care se respectă, nu lipsesc profesiunile de credinţă, traduse prin: „lupta cu cuvintele puse să plodească noi înţelesuri“. E un angajament total, nici o abatere de la jertfă: „eu port tatuate pe-ntinsa mea piele actele voastre/testamentare“. O declaraţie de dragoste: „port urletul vostru intim în gât“, totul spre a ajunge la un liman mai prielnic vieţii, istoriei: „aproape gol, eu învârt această roată/ să vă găsesc un rost la ţărmul crucii“.

---

* v. Horia Stamatin, *Valea Horăieţii – istorie şi onomastică de la origine până în prezent,* ed. I, 2003, ed. II, 2016, p. 163…334.

TEODOR PRACSIU

GHEORGHE GHERGHE . ZĂICOI. OAMENI ŞI LOCURI

Istoricul şi cercetătorul Gheorghe Gherghe, bârlădean prin adopţie, este originar dintr-un sat oltenesc, Zăicoi, de pe Valea Ploscăi, integrat în 1968 judeţului Gorj, ca sat component al comunei Dănciuleşti. Autorul i-a consacrat satului natal un amplu studiu monografic, apărut la Editura Sfera (Bârlad, 2022, 353 p.). De fiecare dată când ajunge în Zăicoi, monografistul se întoarce în chip simbolic în Ithaca, aidoma celebrului erou mitic Ulise, aşteptat cu neslăbită încredere de soţia lui, frumoasa Penelopa, rămasă în memoria culturală a umanităţii drept exponenta loialităţii, credinţei, răbdării şi fidelităţii conjugale. Într-o „Scrisoare către urmaşi" autorul precizează că ar fi dorit să fie înmormântat în satul natal, lângă înaintaşi. Răspunsul lucid al soţiei capătă uşoare inflexiuni cinice: „Parcă tu o să ştii unde o să fii îngropat!" Resemnat cu privire la posteritate, prevăzător, Gheorghe Gherghe şi-a asigurat un loc de veci în cimitirul Eternitatea din Bârlad. Autorul notează apodictic la un moment dat: ***viaţa satului Zăicoi se încheie în cimitir***. Mi-am amintit brusc de zicerea sentenţioasă a scriitorului Ion Gh. Pricop, din satul Duda, comuna Duda-Epureni: „Satul se mută sus, pe Hadadârla!" Acolo se află din 2018 şi polivalentul poet, prozator şi publicist, care n-a plecat niciodată din orizontul satului său.

Exodul românilor către Vestul prosper este echivalent, în opinia lui Gherghe, cu fuga din istorie. Cioran gândea cam la fel, vorbind de existenţa românilor în sub-istorie, ceea ce cu o metaforă celebră eseistul a numit „neantul valah". Născut în vremea „cobiliţarilor olteni", autorul constată astăzi amar că satul s-a împuţinat dramatic. Mitologia oltenească, demitizată şi remitizată de Marin Sorescu (*La Lilieci*), îşi estompează ecourile savuroase, pe măsură ce satele intră într-o lentă şi ireversibilă implozie. Aşezările rurale – spaţii **închise** şi deopotrivă **deschise** spre lume – trăiesc azi o ciudată agonie. Autorul constată că migraţia anarhică a românilor a făcut ca între 5 şi 8 milioane de conaţionali să se afle afară.

Satul Zăicoi, atestat documentar la 1572, a avut un trecut zbuciumat şi are un prezent dubitativ. Paradoxul este rostit cu ironie amară: „Satul are asfalt, dar nu mai are oameni!" Şi încă o constatare tristă: la 450 de ani de la naştere, în 2022, zăicoienii au uitat să sărbătorească atestarea oficială a satului lor. Unii localnici au refuzat chiar să ofere cercetătorului date despre neamul lor, fiind bănuielnici şi neîncrezători.

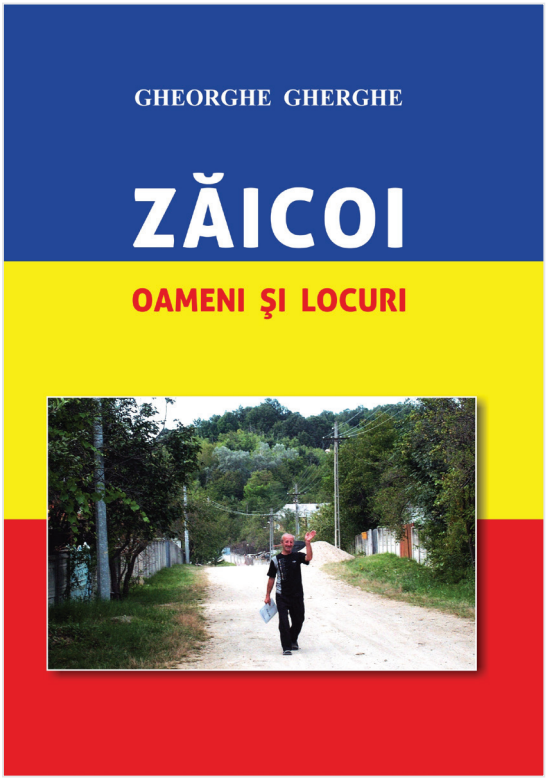
Aflăm detalii semnificative despre colegii de joacă ai autorului, despre fântâna cu cumpănă, despre diverse familii ce şi-au dus traiul aici timp de mai multe generaţii, despre proprietăţile zăicoienilor, despre onomastica şi toponimia locului, elemente de etnografie, primele obiecte de civilizaţie (bicicleta, patefonul), modul de viaţă şi hrana sătenilor, meseriile, preoţimea, bătrânii şi copiii, localnicii morţi pentru patrie în secolul XX ş.a. Detaliile cu privire la hrană te lasă gânditor. Sărăcie lucie, alimente puţine, sugerând o lume suprarealistă: zeamă de varză îngroşată, mămăligă goală, *zăbic* (bucăţi de mămăligă sau de mălai călite în untură), ciorbă de frunze de varză, cârnaţi oltenești (desigur o delicatesă la zile festive).

Autorul a realizat un arbore genealogic al neamului său, dar, din păcate, nicio rudă apropiată nu se mai află în Zăicoi. Vremurile i-au risipit. Sensul cărţii este unul sentimental: oameni trec, satul „se topeşte" inexorabil şi undeva, bine ascunsă, pândeşte uitarea.

Anexele volumului aduc sub ochii cititorului curios şi cât de cât avizat o serie de documente zăicoiene: testamente, pomelnice, o listă cu locuitorii satului la 1873, amănunte despre banca rurală, o hartă a comunei, o colecţie amplă de fotografii din care nu lipseşte autorul nostru şi o surprinzătoare conjuncţie de istorie literară: comuna Zăicoi şi revista „Ion Creangă", periodic apărut la Bârlad în 1908. Iată cum îşi dau întâlnire două borne toponimice care au marcat destinul monografistului.

Gheorghe Gherghe iese din canoanele cercetătorului standard prin structură psihointelectuală şi prin scriitură. Stilul său este al unui monografist dezinhibat, sentimental cu măsură, un ironic bine temperat, dispus să facă observaţii critice, dar şi să se înduioşeze. Filosofia istoriei pe care o cultivă scriind despre satul natal este aceea a unui fatalist nevindecabil: „secolul înaintează", oamenii mor şi ajung în cimitir, satul se modernizează şi deopotrivă se împuţinează, românii se află angajaţi în cel mai amplu şi tragic exod din istoria lor şi nu mai este nimic de făcut. *Corsi e ricorsi*. Creştere şi descreştere. Un vânt al extincţiei bate peste capetele urmaşilor dacilor şi romanilor.

Sper din toată inima ca Gheorghe Gherghe să nu aibă în totalitate dreptate în prezicerile sale şi neamul românesc să-şi regăsească busola marii întoarceri a cursului istoriei. Ceea ce înseamnă axa coeziunii naţionale, un nou proiect de ţară, cu argumentele demnităţii şi suveranităţii ce ne vor asigura renaşterea, aidoma păsării Phoenix.

GHIȚĂ CRISTIAN

PREOTUL ALECU DUMITRAȘCU-TĂUNE ȘI POEZIILE LUI

În prefaţa volumului "Balade adunate şi îndreptate", scrisă de Vasile Alecsandri, apare sintagma *Românul e născut poet,* ca titlu al unui text scris din admiraţie faţă de geniul marelui poet anonim, identificat de scriitor ca fiind poporul. *Românul e născut poet! Înzestrat de natură cu o închipuire înaltă şi cu o inimă simţitoare, el îşi revarsă toate tainele sufletului în melodii plăcute şi în poezii improvizate… căci nu ştie încă nici a ceti nici a scrie. De-l munceşte dorul, de-l cuprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreaţă, el îşi cântă durerile şi mulţemirile; îşi cântă iroii ţerii, şi astfel sufletul lui este un isvor nesfârşit de dulce poezie*, scria Alecsandri în cartea tipărită în anul 1852 la Iaşi.

Afirmaţia este confirmată de bogăţia de nestemate literare ce aparţin nenumăraţilor creatori din literatura populară şi cultă ce au îmbogăţit tezaurul culturii naţionale şi universale.

Între creatorii de poezie laică şi religioasă, vom remarca mai întâi pe mitropolitul Dosoftei, care la 1673 a scris prima poezie cultă, *Psaltirea în versuri.* Un fragment din *Psalmul lui David* – 1: *Ferice de omul ce n-a merge/ În sfatul celor fără de lege/ Şi cu răii nu va sta-n cărare,/ Nici a şedea-n scaun de pierzare./ Ce voia lui va fi tot cu Domnul/ Şi-n legea lui ş-a petrece somnul,/ De să va-nvăţa de zî, de noapte,/Să-i deprinză poruncile toate...*

Dintre monahii care au cochetat cu zeiţa poeziei, Clio, am putea să menţionăm pe preotul Alexei Mateevici, care ne-a lăsat o „comoară" nemuritoare: *Limba noastră-i o comoară/ În adâncuri înfundată/ Un şirag de piatră rară/ Pe moşie revărsată..."* .

Lista poate continua cu alţi creatori de poezie religioasă şi laică: Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic şi Tudor Arghezi, care a trecut pe la mănăstirea Cernica, trecere fructificată în „Psalmii" săi şi în toată creaţia sa.

Aici şi acum, evocăm un fiu al Covurluiului istoric, născut pe Valea Horincei, în cătunul Posada, comuna Cavadineşti, la 1 aprilie 1900, pe numele său, Alexandru Dumitraşcu-Tăune, *frumos şi blond ca un Cupidon, un suflet vesel şi trist* – fire de poet, cu o voce plăcută *de tenor sopran în alto, frumos la chip, frumos la suflet, frumos la glas.* Noi adăugăm – şi un romantic:

Când umbra nopţii se destramă
Şi albe zori se-nfiripează,
Al clopotelor glas de aramă
Ce piere-n zori pe largul şes,
Atât de mult mă-nduioşează!...
Căci poartă pe aripi durere
Din sufletul ce mi-am ales
Să-mi fie mie mângâiere.
(*Când umbra nopţii,* în „Colinda", numărul 7, august 1928).

A urmat şcoala elementară în satul natal, apoi a început Seminarul la Galaţi, şi l-a terminat la Huşi, în 1923. Totodată a absolvit şi Şcoala Normală din aceeaşi localitate, obţinând diploma de învăţător, pe baza căreia Ministerul Învăţământului l-a repartizat ca titular la Şcoala din Giurcani, judeţul Roman, unde mai funcţionase ca suplinitor, timp de doi ani, în cătuna Valea Ursului.

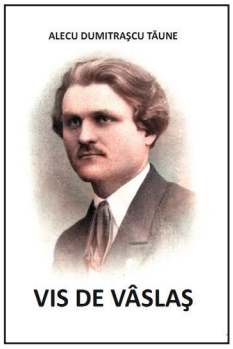
Sub influenţa numeroaselor lecturi din poeţii clasici şi în special din lirica lui Eminescu la vârsta de 19-20 de ani, a conceput *Glossa,* pe schema: *Viaţa-i un feeric vis/ Pe a vremii pânză sumbră/ Într-al Neantului abis Ea se pierde ca o umbră...* pe care a cizelat-o şi a a publicat-o, mai târziu, într-o formă definitivă.

Înzestrat cu har, publică sub semnătura A.T. Horincea, în revista „Zori de ziuă" din Câmpina-Prahova, poezia *Vis de vâslaş*, dar concepe şi alte creaţii inspirate din bucuriile şi necazurile vieţii, frumuseţile naturii şi locurilor natale, lunca Horincei şi a Prutului, dar şi de sentimente de dragoste.

În 1925, se căsătoreşte „din dragoste" cu Teodora (Dora) Lichiardopol din Târgu Bujor, căreia îi va dedica un ciclu de poezii, intitulat *Cântece pentru Dora,* din care citãm:

Vino, vin a mea mireasă,
Lângă pieptu-mi să te strâng,
Să pornim în dans de nuntă
Şi aleanul să mi-l sting...

Mai frumoasă şi mai dulce,
Eşti acuma ca oricând,
Cu ghirlanda de beteală
Şi cu bucle fluturând....
(La nuntă)

Revine în comuna natală şi, în 1926, este hirotonit preot la parohia „Sf. Neculai"- Gănești I-Cristești, pe care o va sluji timp de 30 de ani, cu mici întreruperi, 1939 – 1941, când se transferă la parohia „Sfântul Gheorghe"-Deltă, iar, în 1963, la parohia din Balabancea-Tulcea, de unde, în 1971, va ieşi la pensie şi se va stabili la Baloteşti, în judeţul Ilfov.

Pasionat de cultură şi cu gândul de a-i lumina pe ţăranii din comuna natală, şi nu numai, scoate în 1928, împreună cu învăţătorul Ioan Petcu, poet şi el, *Colinda, revistă literar-culturală,* în care va publica schiţe, povestiri şi poezii. Va antrena şi alţi intelectuali: preoţi, învăţători, avocaţi, ş.a. dornici de afirmare şi de a-şi expune propriile creaţii. Tot aici vor fi publicate şi multe poezii ale lui George Tutoveanu.

Animat de intenţii empatice, între anii 1934–1935, cu ajutorul Prefecturii Galaţi, începe construcţia noii biserici de la Cristeşti *cea mai monumentală Biserică de pe Valea Horincei,* după cum o definea însuşi părintele Dumitraşcu.

Între 1935–1936, scoate singur câteva numere din revista „Frăţia creştină" şi publică în „Revista Vremii" poezia *Din umbra nopţii de iarnă.*

Între 1937–1939, colaborează la revista „Căminul" a Episcopiei Dunărea de Jos, în care publică poeziile: *În noaptea Învierii, Totul este trecător, Hristos se naşte, Pilda cu cei chemaţi la nuntă.*

Poet de factură semănătoristă, cu mult talent şi capacitatea de a alterna versuri ritmate în care se resimt influenţe din Alecsandri, Coşbuc, Şt. O. Iosif, poeziile sale, ca şi proza, au un farmec aparte, specific perioadei interbelice, şi inspiră nostalgie pentru vremuri trecute, pline de linişte, pace spirituală şi materială.

Cu regretul de a nu-şi fi putut publica toate poeziile adunate în trei caiete, peste 200, părintele Alecu Dumitraşcu şi-a încheiat ciclul pământesc la 28 august 1978, la Baloteşti-Ilfov.

Cu un gând pios pentru preotul care m-a botezat în credinţa ortodoxă, am publicat, cu ajutorul şi acordul familiei, creaţiile sale, adunate şi nepublicate în timpul vieţii, făcându-ne astfel, o datorie de onoare.

Volumul *Vis de vâslaş* a fost tipărit la Editura Sfera în 2022, în condiţii grafice de excepţie, datorate artizanului Bogdan Artene.

ROXANA GALAN

REGENERAREA LUMII LA ÎNCEPUT DE AN: NOUL AN

Într-o lume a declinului spiritual, mitul intră în uitare, dar „teroarea istoriei" de care vorbeşte Eliade în mai multe capitole din opera sa (istoria religiilor, eseuri, prelegeri) îl reinventează, dacă reuşim să scăpăm de sub obsesia cotidianului.

Avem deci un timp ce se înscrie în cursul istoriei care se demitizează, dar dincolo de orice tendinţe ateiste, omul remitizează lumea, pentru că nu poate trăi în afara simbolurilor prime. Dacă profanul ne acaparează cea mai mare parte din timpul petrecut alături de cei dragi, de cunoştinţe, apropiaţi, cel sacru ne aduce pe linia de plutire în momente de răgaz spiritual, ce urcă de la meditaţie, rugăciune, dialog cosmocratic, până la credinţă.

Sacrul ne inundă atâta timp cât îl recunoaştem şi-l acceptăm ca nevoie de echilibru, de speranţă şi de credinţa că vom mai trăi dincolo de timpul istoric ce are un sfârşit, sfârşit pe care omul contemporan îl împinge tot mai departe prin diferite mijloace: primare, medicale, psihice: tărie, voinţă, concentrare, meditaţie, practici orientale foarte la modă azi. Orice om care-şi rezervă o infimă parte din timp meditaţiei descoperă oriunde sacrul în existenţa rudimentar-profană: un obiect ce consacră viaţa, un element personal care aminteşte de naşterea, moartea cuiva drag, simboluri ale unor credinţe: icoane, crucifixe, obiecte cu sens apotropaic, fotografii etc.

Sacrul este atemporal şi, prin el, ajungem la regenerarea timpului şi a vieţii, de aceea, afirmă Mircea Eliade, el apare în perioade ritmice ale anului fiind consacrat, la nivel omenesc de înţelegere, de moştenire a unor tradiţii, ca un nou început. De fapt, sacrul este regenerare continuă a cosmosului, şi ceea ce ne învaţă vechile religii, sinteze ale unor mituri venite din *illo tempore*, este că există un timp veşnic reintegrat, repetitiv, care se produce periodic la sfârşit de an şi care face posibilă credinţa în nemurirea sufletului dincolo de moarte (adică, creştinism - învierea morţilor în vremea de apoi, reluarea ciclului vieţii după prăbuşirea apocaliptică a lumii).

Noul An echivalează la toate popoarele lumii cu ridicarea tabuului asupra noii recolte care, astfel, este declarată comestibilă pentru toată comunitatea.

Adoptarea anului solar are origine egipteană: 360 de zile, 12 luni a câte 30 zile şi ştim preocuparea acestui uimitor popor pentru astrul diurn, marele zeu care moare şi învie zilnic: Ra se naşte copil, creşte în miez de zi ajungând matur şi moare bătrân, coborând în lumea umbrelor, apoi, învingând tenebrele morţii, apare din nou pe cer, reluând ciclul.

Încheierea unei perioade temporale, sau temporare pentru cel care recunoaşte sacrul, presupune începutul altui timp reînnoit, care cere purificări, pósturi, ritualuri, mărturisirea păcatelor, venerarea morţilor (strămoşii), pentru a se putea produce regenerarea periodică a vieţii.

An Nou înseamnă o nouă Creaţie, repararea actului cosmogonic iniţial, regenerarea timpului şi abolirea istoriei. Ceremoniile cuprind: 1) expulzarea demonilor prin post, zgomote, stingerea şi aţâţarea focului, ţipete, lovituri; 2) ritualuri pentru zilele dinaintea Noului An.

Există credinţa că spiritele rele pot fi alungate cu ajutorul unui „ţap ispăşitor" (un animal) ce joacă rolul unui vehicul care scoate în afara spaţiului comunităţii răul instaurat. Adesea, la sfârşit de an au loc lupte rituale, dansuri sau orgii colective (v. misteriile). În timpul acestor manifestări, sufletele morţilor se apropie de locuinţele celor vii, care le ies respectuos în întâmpinare (strămoşii) şi care sunt veneraţi câteva zile, apoi sunt conduşi în procesiune la hotar sau alungate.

În această perioadă, la majoritatea popoarelor au loc ceremonii de iniţiere a celor tineri în viaţă. Toate aceste manifestări: alungarea demonilor, a bolilor, a păcatelor, iniţieri etc. au coincis cu Anul Nou. Rar se întâlnesc atât de multe evenimente ce au loc într-un timp atât de scurt.

Retrăirea începuturilor, regenerarea timpului au ca sursă reluarea cosmogoniei. La babilonieni, de exemplu, în timpul ceremoniei *akitu* se recita poemul Creaţiei, *Enuma Eliş*: lupta dintre zeul Marduk şi monstrul Tiamat.

La creştini, cele douăsprezece zile dintre Crăciun şi Bobotează arată, prin noaptea de trecere dintre ani, Anul Nou, că regenerarea este posibilă. Se ştie că la început de an, când morţii pot reveni printre cei vii, timpul poate fi suspendat, aneantizat şi nemurirea poate deveni reală. Numai atunci reînvierea trupurilor este posibilă, ceea ce înseamnă o nouă eră, început nou.

Regenerarea continuă a timpului prin *creatio* este prezentă în mitologia românească prin reîncarnarea naturii cu ajutorul încarnării săvârşite de Crăciun. Petru Caraman spune că termenul nu se găseşte decât la slavii din imediata apropiere a românilor, iar în limba dacă ar fi însemnat tot *creaţio* sau ceva asemănător.

La orice popor creator de istorie, regenerarea actului cosmogonic îmbracă o importanţă covârşitoare în raport cu trăirea timpului sacru. La noi, pluguşorul, semănăturile, zeul Crăciun sunt manifestări precreştine: Crăciuniţa, (soaţa bătrânului Crăciun), ajută pe ascuns Fecioara să nască, deşi îi fusese interzis de către soţ. Descoperind, Crăciun îi taie mâinile, iar Fecioara i le lipeşte la loc, iar bătrânul, realizând ce a făcut, arde un butuc de brad, care va deveni simbol al sărbătorii (dar în mitologia noastră are multiple semnificaţii: *axis mundi,* însoţeşte obiceiuri legate de căsătorie, moarte etc.). Aici, însă, are corespondenţe orientale, legate de astrul diurn. Crăciun cântă şi dansează în jurul focului de brad, apoi oferă daruri copiilor: lapte, urdă, caş etc., pentru a fi binecuvântat, iertat.

Pluguşorul este considerat un fapt istoric mitizat: opera împăratului Traian (Bădiţa) extinde la maximum agricultura în Dacia cucerită, ce trebuia să devină grânarul Imperiului. Pluguşorul ar reprezenta „sinteza unui tratat de agronomie folclorizată" (v. scenariul mitico-ritual al cucilor-bătaia chiuliciului = bici în vârf cu o opincă ruptă).

Există, la noi, reprezentări mitologice ale Anului Nou: bătrânul An are doisprezece feciori, numiţi după luni, care lucrează la vie, strâng vinul într-un butoi şi beau succesiv

după cepul lui, aşezat deasupra celuilalt, fiecare aşteptându-şi rândul; dar Făurar, cel mai mic, trebuia să bea întotdeauna ce rămânea, aşa că se înfurie şi bea tot vinul, apoi fuge de fraţii mai mari şi scapă. Apar mitizate lunile, zilele săptămânii înfăţişate ca sfinţi şi sfinte, ceasurile din zi şi din noapte, ceasuri bune şi rele etc. Toate aceste aspecte, atât de amănunţit imaginate şi explicate, dovedesc apartenenţa culturii arhaice (populare) româneşti la marea cultură mondială.Tocmai acele amănunte specifice plaiului nostru milenar, care îşi găsesc legături clare în miturile european-orientale, demonstrează integrarea noastră ca popor trăitor într-o zonă lăsată moştenire unui neam care a depăşit cadrul milenar al oricărei mari civilizaţii cu care am avut legături la gurile Dunării sau în spaţiul carpato-pontic.

Astfel, regenerarea cosmică are, la orice popor, un rol simbolic prin seminţele care vor rodi pământul. Şi aici se cunosc mitologii cu adevărat minunate care transformă sămânţa în zeităţi ca Demetra, la greci, Ceres la romani, Isis la egipteni, Mielikki, la finlandezi, Bendis, se pare, la daci/traci... Seminţele, agricultura, în sens extins, a fost dăruită omului prin zei, eroi civilizatori, de aceea plugul care intră primăvara în pământul-mamă, creând brazde pentru a da rod, e o binecuvântare pentru noul an, prin care se aduc mulţumiri creatorului.

La fel, zidirea unei case simbolizează o viaţă nouă, care va atrage după sine o nouă familie, naşterea unei noi vieţi; de aceea se aduc jertfe, se fac sacrificii prin ridicarea unui rug, arderea unui trunchi, (v. Crăciun)... La indieni şi iranieni, există un zeu al focului cu puteri aparte, cel care participă la naşterea fiecărui An ce se confundă cu Prajapati, creatorul. Zeul Agni, zeul focului sacru, este în fapt altarul jertfei, construit din 720 de pietre, reprezentând 360 de zile şi 360 de nopţi.

Se crede că iranieinii (sumerienii) au sărbătorit primii Anul Nou. Romanii au început această consacrare a anului în vremea creării Calendarului Iulian (Caesar). Ei au dedicat Anul Nou lui Ianus, zeul porţilor, al intrărilor şi începuturilor, şi au numit prima lună din an, Ianuarie.

Înnoirea lumii are legătură şi cu înscăunarea regilor: în Egipt, noul faraon ridica braţele spre cer creând o „axis mundi" care sugerează începutul creaţiei.

Nemuritorii, se crede, sunt prezenţi pe pământ prin locuinţa, (coliba) considerată sacră: casa reprezintă universul: tavanul este cerul, podeaua pământul, pereţii cele patru puncte cardinale, focul-hornul, legătura cu zeii, uşa deschiderea către natură-univers etc.

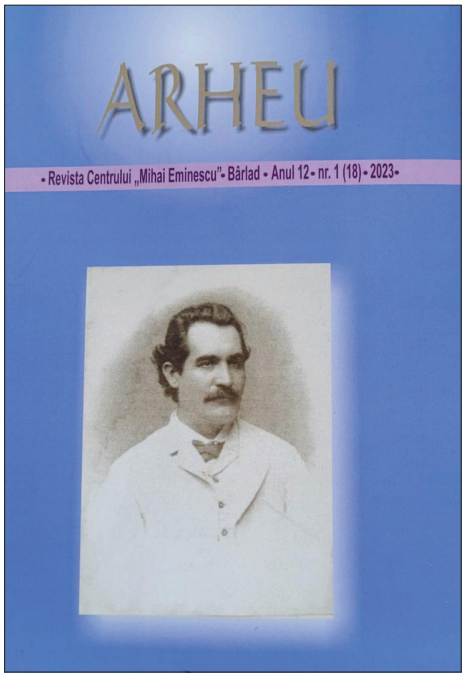
Dincolo de tot ce ar mai putea fi spus pornind de la studiile făcute de Mircea Eliade, acest împătimit fascinat de credinţele străvechi, dincolo de sutele de exemple aduse de folcloriști şi alţi cercetători ai vechilor mitologii şi religii din istoria tuturor civilizaţiilor, există oriunde în lume mituri care atestă o degradare continuă a universului populat de oameni, o regresiune necesară, care, o dată pe an, suportă o întoarcere la începuturi, o reînnoire a timpului, care trebuie consacrat Marelui Creator, ce reface cosmogonia, pentru ca totul să o ia de la capăt într-un An Nou.

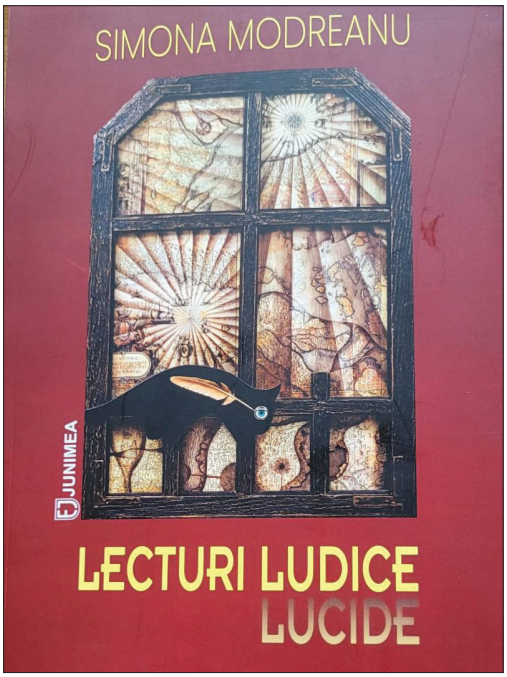
Bibliografie:

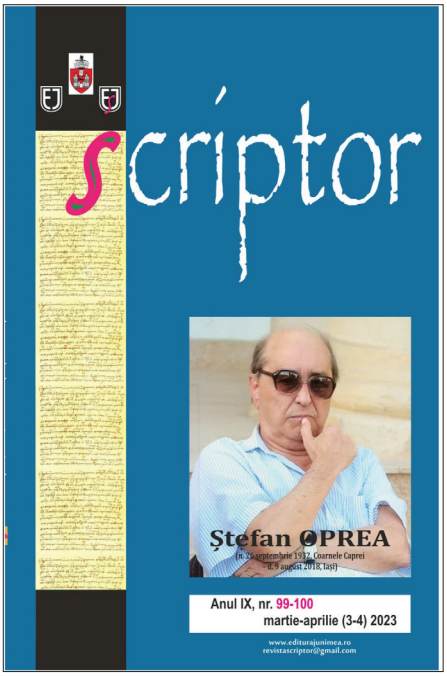
1. M. Eliade, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, Eseuri, *Drumul spre centru, Sacrul şi profanul*;

2. Romulus Vulcănescu, *Mitologie românească.*

SEMNAL

TEODOR OANCĂ

DIN ANTROPONIMIA ROMÂNEASCĂ (IV)

Cea mai veche influenţă străină exercitată asupra antroponimiei româneşti a fost cea slavă. Acest lucru s-a petrecut în timpul simbiozei româno-slave, după secolul al V-lea, când slavii îşi fac apariţia în Europa de Est, aşezându-se şi pe teritoriul locuit de români. Această veche populaţie slavă a fost treptat asimilată de populaţia românească mai numeroasă şi continuatoare a elementelor de civilizaţie romană. Influenţa slavă asupra limbii române s-a exercitat atât la nivelul vocabularului, cât şi la cel al numelor de persoană.

Al. Graur, în *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române,* Bucureşti, 1954, identifică 1419 cuvinte ca fundamentale în limba română, din care 827 de origine latină, 24 de origine autohtonă şi 305 de origine slavă. Toate cuvintele de alte origini decât cea latină sau autohtonă s-au impus în dauna celor latineşti sau autohtone, chiar dacă noţiunile respective sunt de neimaginat ca absente dintr-o limbă. Câteva exemple*: bucura, citi, coborî, dovedi, drum, gât, grijă, hrăni, iubi, lipsi, lovi, milă, muncă, obicei, obraz, odihni, omorî, opri, pipăi, poftă, porni, pricină, prieten, primi, privi, sărac, sfânt, sfârşi, stăpân, vesel, vorbă* etc.

Adoptarea de către români a unor nume de persoană slave a fost un fapt firesc în natura relaţiilor dintre cele două populaţii. Aşa cum s-au întâmplat lucrurile şi în alte părţi, numele noi au fost adoptate mai întâi de persoane din stratul superior al societăţii. Ne explicăm în felul acesta de ce printre primii voievozi moldoveni şi munteni au fost persoane care purtau nume de origine slavă.

În secolele al XIV-lea – al XVI-lea au domnit în Ţara Românească voievozi români care purtau nume ca: Tihomir-Togomer, Vladislav-Vlaicu, Radu I, Dan I, Mircea cel Bătrân, Vlad Uzurpatorul, Dan al II-lea, Radu al II-lea, Vlad Dracul, Mircea, fiul lui Vlad Dracul, Vladislav al II-lea, Vlad Ţepeş, Radu cel Frumos, Mircea, Vlad Călugăru, Radu cel Mare. În aceeaşi perioadă au domnit în Moldova: Dragoş, Bogdan. Ceilalţi poartă nume calendaristice: Petru, Roman, Ştefan, Alexandru, Iliaş, Alexăndrel.

Numele de origine slavă au pătruns şi în straturile de jos ale societăţii, prin imitare.

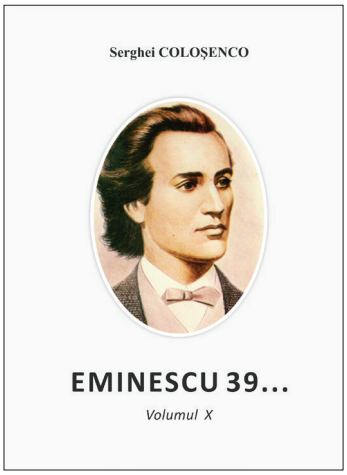
În ce priveşte „influenţa limbii greceşti bizantine asupra limbii române, aceasta este numai de natură lexicală" (Ovid Densusianu, *Istoria limbii române, vol. I, Originile, vol. II, Secolul al XVI-lea,* Bucureşti, 1961, p. 230).

Influenţa antroponimiei de origine grecească s-a manifestat şi înainte de perioada fanariotă (1711-1821), însă în timpul acesteia Moldova şi Ţata Românească au cunoscut o certă afirmare a istoriografiei, a învăţământului, atât în limba română, cât şi în limba greacă.

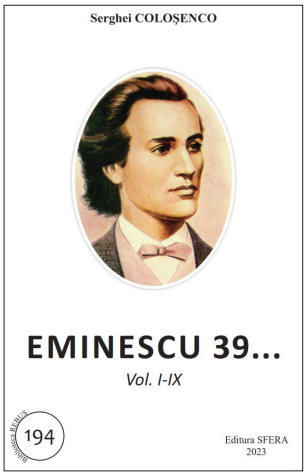
Prezenţa unui număr considerabil de greci în ţările române în secolul al XVIII-lea explică îmbogăţirea antroponimiei româneşti cu nume personale, marea majoritate existente în calendarul ortodox. Reţinem, totodată, numele derivate cu sufixul diminutival de origine grecească *-ache*, rezultând nume active, care nu erau de botez, dar care îi numeau în familie sau în anturajul social atît pe boieri, cât şi pe cetăţenii de rând: Andronache, Anghelache, Costache, Dumitrache, Enache, Manolache, Nicolache, Petrache, Ştefanache, Tudorache etc. De la nume primare derivate cu acest sufix au rezultat hipocoristice ca: Lache, Mache, Nache, Pache, Rache, Sache, Tache, frecvente în secolul al XIX-lea, care şi-au consolidat prezenţa în antroponimia românească încă din acea vreme ca nume de familie.

NECONTENIT, EMINESCU...

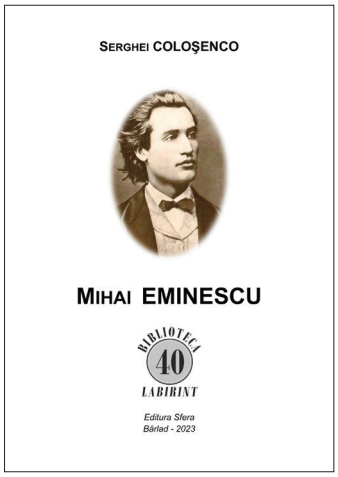
Poetul Nepereche a fost omagiat şi anul acesta, la 15 ianuarie, de Serghei Coloşenco prin:

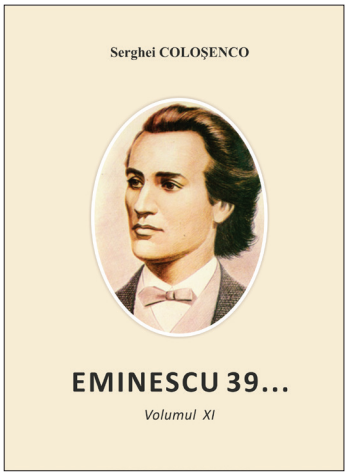
Volumul are o prefaţă semnată de Aristotel Pilipăuţeanu,

placheta cu nr. 194 a *Bibliotecii Rebus*

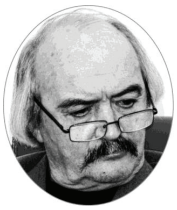
şi printr-o altă plachetă a *Bibliotecii Labirint.*

Volumul XI al serialului *„Eminescu 39..."*, pe care autorul şi l-a făcut cadou de ziua sa de naştere.

Cele 4 tipărituri au apărul la Editura Sfera din Bârlad.

SIMION BOGDĂNESCU

TRĂDĂTOAREA MEA HAINĂ

N-am să te mai agăţ în cuier
moale ca o veveriţă lunatică,
sperioasă, de toamnă, împuşcată,
muta mea, străvechea mea,
trădătoarea mea haină,

N-am să mai vorbesc
pe-ntuneric niciodată
cu mânecile tale vlăguite, beat
n-am să le mai sărut
cu sfinţenie atârnând pe umeraş în şifonier
ca mâinile mamei mele, fără păcat,
străvechea mea, muta mea,
rufoasa mea, trădătoarea mea haină.

Deja am început să miros
a levănţică, a câmp, a mohor.
Deja presimt că stau gol
spânzurat deasupra unei ape întunecate,
a unei feluci întunecate.
Deja iubita mea parc-a fost uzată
– o cârpă de-mprumut
cusută pe margini, un petic în gri
la coate, o trădătoare cusătură de prisos...

Într-o zi neînsemnată,
plină de ciulini, de spini, de cenuşă, de scai
zeii te vor găsi aruncată pe plajă
singură, roasă, morbidă, şifonată, târfă
trădătoarea mea haină,
muta mea haină,
străvechea mea haină,
ca şi cum ai fi ajuns
din nebăgare de seamă
şi tu un stârv
şi n-ai fi ştiut vreodată
în vremuri şi-n vremi
la ţărmul mărilor
de trupul şi de sufletul meu...

ÎNTRE DEZILUZII

Între deziluzii stă masa de scris
a poetului
din lemn, din tăceri pietrificate,
din zboruri condensate de pescăruşi.
Masa de scris a poetului
ţine pe ea un stilou şi un teanc de hîrtii,
imaginea melodiilor lumii,
un sfeşnic de teamă, ochelari de-mprumut
şi-un portret de vid în cuarţ.
Dac-ar avea gură, masa poetului,
masa de scris a poetului,
v-ar povesti deziluziile sale, trădările
de care a avut parte în iubire,
toate eşecurile la care nici nu s-a gîndit.
V-ar povesti cîte a îndurat
noaptea, înainte de naşterea poeziilor,
v-ar povesti şi că tot ea va susţine
cu tărie şi resemnare
leşul poetului,
cînd vor începe în lume să umble statuile

Traducere în limba spaniolă de **CARMEN BULZAN**

MI ABRIGO TRAIDOR

Ya no te voy a colgar en la percha
suave como una ardilla lunática,
aterrador, otoñal, disparado,
mi mudanza, mi antigua,
mi abrigo traidor,

No voy a hablar más
en la oscuridad nunca
con las mangas cerradas, borracho
nunca más tengo que besarlos
con la santidad colgada de la percha del armario
como las manos de mi madre, sin pecado,
mi antiguo, mi mudanza,
mi harapiento, mi abrigo traidor.

Ya he empezado a oler
a la lavanda, al campo, al trigo.
Ya siento que estoy de pie desnudo
colgado sobre un agua oscura,
de un barco oscuro.
Ya mi novia parecía haberse desgastada
– un paño de préstamo
cosido en los bordes, un parche en gris
en los codos, una costura traidora superflua...

En un día insignificante,
lleno de cardos, espinas, cenizas, cuero
los dioses te encontrarán tirado en la playa
soltero, robusto, mórbido, arrugado, perra
mi abrigo traidor,
mi abrigo mudo,
mi vestimenta antigua,
como si hubieras llegado
por desprevenidos
y tú una garza
y nunca lo habrías sabido
en tiempos y climas
a las orillas de los mares
de mi cuerpo y de mi alma...

ENTRE DESILUSIONES

Entre desilusiones está la mesa de escritura
del poeta
de madera, de silencios petrificados,
de vuelos condensados de gaviotas.
La mesa de escritura del poeta
sostenga en ella un bolígrafo y una pila de papeles,
la imagen de las canciones del mundo,
un candelabro de miedo, gafas de alquilar
y un retrato de un vacío en cuarzo.
Si tuviera una boca, la mesa del poeta,
la mesa de escritura del poeta,
contaría sus desilusiones, las traiciones
que tenía en amor,
todos los fracasos en los que ni siquiera pensó.
Ella les diría cuánto soportó
por la noche, antes del nacimiento de los poemas,
les diría y que todo lo que ella apoyará
con fuerza y resignación
el cuerpo muerto del poeta,
cuando las estatuas comenzarán a caminar en el mundo.

VIAȚA ACADEMIEI

Sâmbătă, 10 decembrie 2022, **ora 11**, foaierul Teatrului „Victor Ion Popa” a găzduit o interesantă activitate culturală, prilejuită de debutul editorial al poetei Ioana Dor, cu volumul „Logodnă în singurătate”. Cartea a văzut lumina tiparului la Cronedit Iași, cu susținerea Academiei Bârlădene, a Primăriei și a Consiliului Local Bârlad.

Publicul numeros, select și receptiv, a urmărit atent introducerea

Poeta Ioana Dor

În imagine: Ioana Dor, Simion Bogdănescu, Valeriu Stancu, Teodor Pracsiu, Elena Monu.

făcută de moderatoarea Elena Monu și prezentările scriitorilor Valeriu Stancu, Simion Bogdănescu și Teodor Pracsiu, prezentări urmate de intervențiile doamnelor Marieta Stafie și Elena Popoiu.

Imagine din sală: pe primul rând, în dreapta, invitatele noastre, Daniela Oatu și Mariana Stancu.

Poeta Ioana Dor a mulțumit cu emoție prezentatorilor, publicului și a dezvăluit câteva trăsături estetice și momente din biografia sa, a citit din creația proprie și a dat numeroase autografe cititorilor.

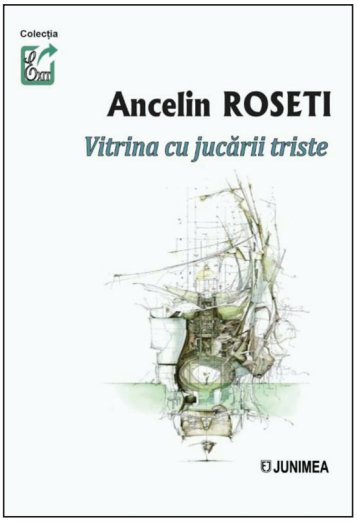
Sâmbătă, 17 decembrie 2022, ora 10.30, a avut loc la sediul nostru ultima reuniune a anului. În program: prezentarea cărții „Zăicoi. Oameni și locuri”, autor Gheorghe Gherghe, apărut anul trecut la Editura Sfera, Bârlad. Volumul a fost prezentat de invitații speciali ai reuniunii: Teodor Pracsiu, Laurențiu Chiriac, Gruia Novac. Au luat de asemenea cuvântul Ștefan Mihai, Georgeta Popovici Strat și, desigur,

Protagoniștii reuniunii: Elena Monu, Teodor Pracsiu, Gruia Novac, Laurențiu Chiriac, Gheorghe Gherghe.

autorul. Cu aceeași ocazie a fost lansat nr. 4(89) al revistei „Academia Bârlădeană”, prezentat de Elena Popoiu. În revistă, la rubrica „Pledoarie pentru școală”, apare articolul „Dialog pentru schimbare” al profesoarei Otilia Vîrvorea, care i-a invitat la reuniune pe patru dintre membrii Biroului executiv al Consiliului Elevilor de la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, participanți la două recente evenimente organizate la nivel național în București: Gala Drepturilor Copilului și Forumul Copiilor și Tinerilor din România; în numele lor a vorbit Bianca Pintilie, președinta Consiliului Elevilor. O nouă, salutară, deschidere a Academiei spre publicul tânăr.

Sâmbătă, 21 ianuarie 2023, ora 11, Clubul Junimea Scriptor a organizat la Bârlad, în Sala Bibliotecii „Stroe S. Belloescu”, ediția specială cu nr. 184 a reuniunilor sale. Manifestarea a avut ca subiect lansarea cărții lui Ancelin Roseti, „Vitrina cu jucării triste”, recent apărută la Editura Junimea, în Colecția „Exit”. Au colaborat: Academia Bârlădeană și instituția gazdă, reprezentată de directoarea Cristina Vizitiu. Un public numeros a ascultat cu mare interes comunicările susținute de invitații speciali ai manifestării: Simona Modreanu, director Editura Junimea, Nicolae Corlat, redactorul revistei *Hyperion*, Lucian Vasiliu, fondator și coordonator al revistei „Scriptor”, prof. Elena Monu, președinta Academiei Bârlădene, prof. Gruia Novac. S-a implicat în pregătirea manifestării

Prezidiul reuniunii dedicate poetului Ancelin Roseti: Cristina Vizitiu, Gruia Novac, Nicolae Corlat, Simona Modreanu, Dumitru Boroș, Elena Monu, Lucian Vasiliu.

În dreapta imaginii, Simona Nedelcu, soția poetului omagiat.

Pe scările Bibliotecii, organizatorii și participanții la reuniunea din 21 ianuarie.

Roxana Galan

comemorative doamna Simona Nedelcu, soția poetului, împreună cu alți membri ai familiei.

Duminică, 22 ianuarie, ora 11, la sediul Academiei Bârlădene, prof. Roxana Galan a reluat ciclul Conferințelor academice. Tema aleasă: „Anul Nou. Regenerarea lumii la început de an." Pornind de la ideea că la orice popor creator de istorie, regenerarea actului cosmogonic îmbracă o importanță imensă în raport cu trăirea timpului sacru, expunerea a pus accentul pe reprezentări mitologice ale Anului Nou. Incitați de tema în discuție, au luat cuvântul: Ștefan Mihai, Georgeta Popovici Strat, Gheorghe Gherghe.

Marți, 24 ianuarie, 2023, ora 12.30, Academia Bârlădeană a ținut să omagieze Actul Unirii Principatelor, care a pus bazele statului național unitar român, prin invitarea prof. univ. dr. Cătălin Turliuc, specialist în istoria modernă a României și cercetător științific la Institutul de Istorie „A.D. Xenopol" Iași.

Reputatul istoric a susținut conferința: „Alexandru Ioan I în memoria contemporanilor. Reflector peste timp".

Invitatul Academiei Bârlădene, prof. univ. dr. Cătălin Turliuc.

În tabloul lui Stavru Tarasov, Elena Monu i-a identificat pe membrii cvartetului; Stavru Tarasov însuși, Isac Weinfeld, Sașa Canzigel, Emanoil Boteanu. Singura prezență feminină este Elena Boteanu, născută Pogonat.

Expunerea l-a vizat pe Cuza, omul Unirii de la 1859, dar şi Domnitorul reformator al Principatelor Unite. Invitatul a dăruit Bibliotecii Academiei şi celor prezenţi exemplare ale cărţii sale „Alexandru Ioan I şi Epoca Sa", apărută în 2022, la Editura Junimea. În continuare, surpriza... „anunţată" de preşedinta Academiei Bârlădene, în legătură cu volumele (cinci!) editate tot la Junimea, „Istoria ilustrată a Francmasoneriei din Moldova istorică", avându-i drept coordonatori pe Cătălin Turliuc, Mircea Munteanu şi Alexandru Rufanda: este vorba de informaţii, edite şi inedite, din istoria francmasoneriei bârlădene între anii 1880-1940 şi de prezentarea tabloului, creaţia pictorului Stavru Tarasov, aflat în proprietatea Elenei Monu. Lucrarea îi înfăţişează pe membrii cvartetului Academiei Bârlădene în deceniul al 3-lea al secolului trecut, care erau membri ai Lojei Masonice „Acacia". Menţionăm contribuţia unor membri ai Asociaţiei „Manolache Costache Epureanu" din Bârlad la organizarea activităţii.

Miercuri, 15 februarie 2023, ora 16, Clubul Junimea-Scriptor din Iaşi a organizat, sub genericul „Anul Dimitrie Cantemir", lansarea noii ediţii a lucrării marelui cărturar, „Descriptio Moldaviae", Editura Junimea 2023. Prof. univ. dr. Simona Modreanu, directoarea editurii şi amfitrioana reuniunii, a precizat că alegerea datei a fost determinată de împlinirea a trei ani de la inaugurarea noului sediu al Junimii-Scriptor şi i-a prezentat pe conferenţiari: lector univ. dr. Livia Iacob, prof Elena Monu, dr. în istorie, dr. Florin Cântec, directorul Arhivelor Naţionale Iaşi, prof. univ. dr. Bogdan Creţu. În cuvântul său, Elena Monu a expus publicului date edite şi inedite privitoare la istoria Cantemireştilor. Manifestarea a cuprins, de asemenea, medalionul Mihai Ursachi, alcătuit de Livia Iacob, care a anunţat deschiderea Cercului Literar Junimea-Scriptor pentru tineri. Nr. 1-2/2023 al revistei „Scriptor" a fost prezentat de Frăguţa Zaharia, redactor al apreciatei publicaţii.

Revista „s-a deplasat" şi la Chişinău: fondatorul şi coordonatorul ei, Lucian Vasiliu, a participat, în zilele de **13-15 februarie**, la prima ediţie a „Zilei Naţionale a Lecturii", desfăşurată la Chişinău. L-a însoţit poetul şi editorul Valeriu Stancu.

Prezidiul reuniunii: Florin Cântec, Bogdan Creţu, Simona Modreanu, Elena Monu, Livia Iacob.

La încheierea întâlnirii, poză de grup: Florin Cântec, Ioana Dor, Elena Monu, Simona Modreanu, Bogdan Creţu.

IN MEMORIAM C.D. ZELETIN

ANDALUZIA

Unde m-aş duce,
orice cărare,
tot o răscruce,
şi-o-însingurare.

Când împânzire,
şi când reducere,
pururi sosire,
pururea ducere.

Când este cândul,
unde e undele?
Rărit mi-e gândul,
fluieră undele.

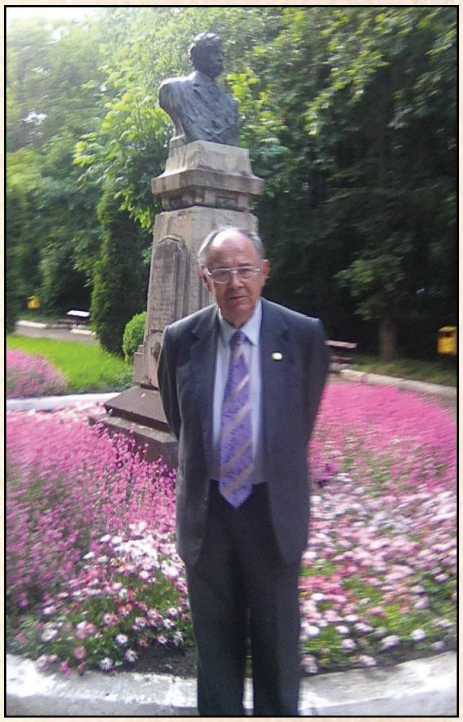
Clipa descarcă
din suflet greul,
deodată parcă-n
el văd Dumnezeul.

Sfiala roatei
îmi frânge-înotul:
totul se poate
când nu vrei totul.

În lumea largă
pân' şi defunctul
spre punct aleargă
şi uită punctul...

Când împânzire
şi când reducere,
pururi sosire,
pururea ducere.

Granada, 1978

CASETA GÂNDURILOR GNOMICE

- O tensiune misterioasă nu-mi dă pace nici ziua nici noaptea. E grija clipei ca nu cumva să mă înghită timpul, adică moartea pe care el o reprezintă.

- Între onoare şi bunătate există o deosebire filozofică. Onoarea e perfecţiunea corectitudinii, în timp ce bunătatea iartă incorectitudinea. Astfel, în timp ce onoarea rămâne în sfera omenescului, bunătatea trece dincolo de ea, într-o înălţare metafizică pe care onoarea n-o cunoaşte în totalitate.

- Nu legaţi strâns trecutul de prezent. Îi veţi contamina puritatea, cucerire a sufletului ce uită...

G. Zeletin

www.academiabarladeana.ro/ e-mail: academic@academiabarladeana.ro

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală Academia Bârlădeană.
Anul XXVIII, nr. 1(90), ianuarie 2023, Bârlad, Bd. Republicii nr. 235.
Cont: RO10RNCB0260003275640001 - BCR Bârlad.

Colectivul redacţional: Serghei Coloşenco (redactor-şef), Ritta Mintiade, Simion Bogdănescu, Elena Popoiu, Otilia Vîrvorea, Ioana Dor, Bogdan Artene, Florian Pricop, Constantin Romete.

Fotografii: Gabi Ghidoveanu, Ioana Dor, Otilia Vîrvorea, Cezar Crăescu.

Responsabili de număr: Elena Popoiu, Simion Bogdănescu, Serghei Coloşenco.

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad (Tel./Fax: 0335 425302)

ISSN: 1584-8361

Număr apărut cu sprijinul Primăriei şi al Consiliului Local Bârlad